

Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Katedra práva životního prostředí

Diplomová práce

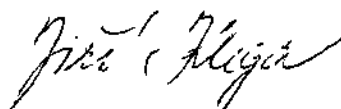
**Právní úprava ochrany ovzduší
před znečišťováním
ze stacionárních zdrojů**

Jiří Klega

2007

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem v ní vyznačil všechny prameny, z nichž jsem čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Ve Vratimově, dne 1. 5. 2007.

OBSAH

1	ÚVOD.....	4
1.1	Historický exkurz.....	5
1.1.1	Evropa.....	5
1.1.2	Území České republiky.....	7
1.2	Stávající vývoj.....	11
1.3	Shrnutí.....	15
2	OCHRANA OVZDUŠÍ.....	16
2.1	Mezinárodní právo.....	16
2.2	Komunitární právo.....	18
2.3	Vnitrostátní právní předpisy na úseku ochrany ovzduší.....	19
2.4	Cíle a základní zásady právní úpravy.....	22
2.5	Základní pojmy.....	24
2.6	Kategorie a zařazování zdrojů znečišťování ovzduší.....	25
2.6.1	Mobilní zdroje.....	26
2.6.2	Stacionární zdroje.....	26
2.7	Míra znečištění a znečišťování ovzduší a prostředky působení k omezování znečišťování ovzduší.....	29
2.7.1	Přípustná úroveň znečištění.....	29
2.7.2	Přípustná úroveň znečišťování.....	31
2.7.3	Ostatní právní prostředky.....	36
2.8	Shrnutí.....	37
3	ZVLÁŠTĚ VELKÉ, VELKÉ A STŘEDNÍ STACIONÁRNÍ ZDROJE ZNEČIŠŤOVÁNÍ OVZDUŠÍ.....	38
3.1	Povinnosti provozovatelů zvláště velkých, velkých a středních stacionárních zdrojů.....	38
3.2	Zvláště velké stacionární zdroje znečišťování ovzduší.....	43
3.3	Posuzování vlivů na životní prostředí a integrované povolení.....	44
3.4	Integrovaný registr znečišťování životního prostředí.....	48
3.5	Shrnutí.....	50
4	MALÉ STACIONÁRNÍ ZDROJE ZNEČIŠŤOVÁNÍ OVZDUŠÍ.....	51
4.1	Povinnosti provozovatelů malých stacionárních zdrojů.....	51
4.2	Malé spalovací zdroje.....	52
4.3	Poplatky za znečišťování ovzduší emisemi z malých zdrojů.....	54
4.4	Shrnutí.....	55
5	SPALOVACÍ ZDROJE ZNEČIŠŤOVÁNÍ OVZDUŠÍ.....	56
5.1	Zvláště velké spalovací zdroje.....	57
5.2	Velké a střední spalovací zdroje.....	59
5.3	Paliva spalovaná ve stacionárních spalovacích zdrojích.....	60

6	SPALOVNY ODPADŮ, SPOLUSPALOVACÍ ZAŘÍZENÍ.....	61
6.1	Kategorizace	62
6.2	Povinnosti provozovatelů	64
6.3	Shrnutí	65
7	OSTATNÍ STACIONÁRNÍ ZDROJE ZNEČIŠŤOVÁNÍ OVZDUŠÍ EMITUJÍCÍ TĚKAVÉ ORGANICKÉ LÁTKY	65
7.1	Kategorie zdrojů a emisní limity	66
7.2	Redukční plány a roční hmotnostní bilance rozpouštědel ...	68
7.3	Shrnutí	69
8	OSTATNÍ STACIONÁRNÍ ZDROJE ZNEČIŠŤOVÁNÍ OVZDUŠÍ.....	70
8.1	Zdroje uvedené v příloze č. 1 k nařízení vlády č. 615/2006 Sb.	71
8.2	Zemědělské zdroje	73
8.3	Shrnutí	74
9	ORGÁNY STÁTNÍ SPRÁVY NA ÚSEKU OCHRANY OVZDUŠÍ.....	74
9.1	Orgány podle zákona o ochraně ovzduší	74
9.2	Struktura České inspekce životního prostředí	78
9.3	Shrnutí	78
10	OPATŘENÍ K NÁPRAVĚ A SANKCE.....	79
10.1	Opatření k nápravě.....	79
10.2	Sankce.....	80
10.3	Delikttní odpovědnost.....	81
10.4	Shrnutí	83
11	OCHRANA KLIMATICKÉHO SYSTÉMU ZEMĚ	83
12	OCHRANA OZÓNOVÉ VRSTVY ZEMĚ	89
13	ÚVAHA DE LEGE FERENDA.....	91
14	ZÁVĚR.....	99
15	RESUME.....	105
16	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	108
16.1	Monografie	108
16.2	Odborná periodika	111
16.3	Elektronické zdroje	112
17	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	112
18	SEZNAM PŘÍLOH	114

1 ÚVOD

Lidstvo je ve své existenci závislé na přírodě a přírodních zdrojích. Příroda jako celek je prostředím, podmínkou i součástí života každého člověka, což vytváří představu, že vztah mezi oběma bude automaticky harmonický. Ve skutečnosti v tomto vztahu dochází k permanentním konfliktům, jejichž příčinou je zejména naplňování společenských potřeb, resp. zájmů, které se stávají permanentním ekologickým problémem v době nejnovější, jak je historiky nazývána poslední etapa dějin lidstva. Mluvíme-li o přírodě, máme zde na mysli životní prostředí člověka. Zákon definuje životní prostředí jako všechno, co vytváří přirozené podmínky pro existenci (rostlinných a živočišných) organismů, včetně člověka, a co je předpokladem jejich dalšího vývoje. Složkami životního prostředí jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie.¹

Příroda v tomto smyslu zahrnuje také atmosféru, kterou tvoří plynný obal Země do výše 200 km. Nejnižší vrstva atmosféry - troposféra, sahající v mírném pásmu České republiky do výše 10-12 km, je dějištěm meteorologických jevů a značných změn složení jejího normálního stavu způsobených také člověkem. Mluvíme-li ovšem o normálním stavu, je zapotřebí upozornit na fakt, že jde o stav, kdy tzv. ideální koncentrace; při které v ideálně čistém a suchém ovzduší tvoří prvky poměr: dusík 78,1%, kyslík 20,95%, argon 0,95%, a ostatní vzácné plyny pod 0,1% obj.; je rozšířena o vodní páry a tuhé, kapalné a plynné znečišťující látky, vnášené jak přírodními procesy, tak i činností člověka. Samostatnou složkou jsou pak mikroorganismy.

¹ § 2 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů.

1.1 Historický exkurz

1.1.1 Evropa

V celé historii Země ideálně čisté ovzduší nikdy nebylo, protože již v samém základu života produkovala příroda exhalace z vulkanické činnosti, rozkladu živočišných a biologických zbytků a rovněž z procesů spojených s produkcí biomasy.

Jak jsem již výše zmínil, výsledky práce v mnoha oborech lidské činnosti přímo ovlivňují vlastnosti atmosféry Země, zejména pak troposféry. První historické zprávy o znečišťování ovzduší, čímž máme na mysli změnu jeho složení narušující ekologickou rovnováhu, tedy odchylku od určité normy, sahají do období antické civilizace. Řecký lékař Hippokrates (460 až 377 př.n.l.) se zabýval ve své knize *Vzduch, voda a okolí* poprvé tímto problémem. Ve starém Řecku zamořovaly ovzduší výpary z koželužen a plyny z tavíren stříbra. Rovněž problematika úniku zápachu, dnes často diskutována otázka, byla v místech, kde se používali červi k získávání nachových barviv, častým tématem.²

Filozof Seneca (4 př.n.l. až 65 n.l.) a lékař Galenos si stěžovali na špatný vzduch v Římě, který se vyznačoval velkým obsahem sazí. Dokonce sám císař Dioklecián (243 až 313 n.l.) vydal spis pod názvem *Hygiena a návody*, jak potírat různá znečišťování vzduchu.

Středověká města s rozmachem různých řemesel se vyznačovala ještě větším znečišťováním ovzduší. Jednotliví panovníci byli nuceni zavádět nápravná opatření a preventivně měly působit sankce za porušování úředních výnosů. V roce 1348 byl v Německu ve Cvikově vydán zákaz používat kamenné uhlí pro tamější kováře a podobné zákazy se objevovaly i jinde. Docházelo i k vícedenní nucené zastávce provozu hutí.

Bylo by tedy bláhové se domnívat, že tato problematika se stala naléhavou až v období průmyslové revoluce. Míra znečištění byla

² Hanibal J., Raab P. *Znečišťování ovzduší a jeho soudobé problémy 1, Problematika kvality ovzduší, 1979, neperiodická publ., str. 26.*

tehdy přímo úměrná množství uhlí, které se pro nedostatek dřeva začalo stále hojněji používat i u vyšších tříd ve městech k vytápění. Zejména Londýn byl tímto zastižen ve velké míře, což vedlo, jak popisují situaci ve svých dílech John Evelyn či B.White, k poklesu úrody ovoce a zvýšenému počtu úmrtí dětí do dvou let.

Otázka zakouření měla však stále pouze lokální charakter a z pohledu následujícího vývoje poměrně nepatrný význam. Rapidní nárůst znečištění přinesla již zmíněná průmyslová revoluce. Roku 1853 dosáhlo zakouření již takových rozměrů, že ve zprávě úřadu pro veřejnou hygienu čteme, že v Manchesteru chrlila prádelna bavlny do ovzduší černý kouř 8 hodin 52 minut z celkové devítihodinové doby pozorování. Spotřeba uhlí nadále rostla i v průběhu 20.století a během 2.světové války vláda dokonce zrušila preventivní opatření s odůvodněním, že kouřová clona výborně chrání strategická místa před leteckými útoky. Tento vývoj vedl k proslulé smogové epizodě v Londýně v roce 1952, která si vyžádala 4000 obětí na životech. Proto anglický parlament vyhlásil v roce 1956 tzv. Clean Act s jeho opatřeními proti vývinu černého kouře a stanovil podmínky pro zřízení tzv. území s kontrolou kouře (Smoke Control Areas), což přineslo velmi pozitivní výsledky. Tato historie znečišťování v Anglii byla varujícím příkladem pro ostatní evropské státy a postupně docházelo k regulaci emisí v ostatních zemích Evropy.³ Vývoj legislativy ovlivnily i některé lokální katastrofy. Příkladem může být inverze v údolí řeky Maasy v Belgii v r. 1930, či ve městě Donora v Penn. v USA v roce 1948. Mezi 5. až 8. prosincem 1952 zapříčinily inverze a smogová situace v Londýně smrt téměř 4000 lidí a další katastrofy následovaly v letech 1957, 1962 a 1963.

Problematika znečišťování ovzduší, která byla pojmána dlouhou dobu jako záležitost lokální, se stala v Evropě od počátku 50. let předmětem sledování v regionálním rámci, zejména když se objevily

³ Hanibal J., Raab P. *Znečišťování ovzduší a jeho soudobé problémy 1, Problematika kvality ovzduší*, neperiodická publ., Státní zemědělské nakl., 1979, str. 4 – 26.

první známky poškozování vegetace v hraničních pásmech států.⁴ Příkladem může být množství sloučenin síry v ovzduší skandinávských, ale i alpských zemí, naměřené v roce 1973, které přesahovalo množství pro dané území předpokládané vzhledem k tamním emisím SO₂. Mezinárodní pozornost uchvátily rovněž první zprávy o poškozování ozónové vrstvy ve stratosféře, a to fluorovanými uhlovodíky, jejichž zdrojem mohou být jednak aerosolové rozprašovače, jednak různé chladicí látky (freony). Tato skutečnost a strach veřejnosti z vlivu na lidský organismus vedly k postupným zákazům prodeje výrobků obsahujících tyto látky, např. v Oregonu v USA v březnu 1977. Tyto i jiné skutečnosti vyvolaly potřebu mezinárodní spolupráce, jejíž činnost se postupně začala odrážet v právní úpravě.

1.1.2 Území České republiky

Z území České republiky je až překvapující nedostatek historických zpráv o znečištění ovzduší, zejména z období středověku a novověku. První dochovaná formální zpráva k tomuto problému je z roku 1867 v *Instrukci*, která přikazuje tehdy okresním lékařům v Praze mimo jiné zabývat se zkoumáním „povahy povětří a označovat místa výskytu škodlivých výparů z provozování různých živností“. Kniha s názvem *Rozhledy po obecném zdravotnictví*, vydaná roku 1874 v Praze, uváděla celou řadu na tu dobu pozoruhodných úvah např. o tom, jak tato „poškození vzduchu“ ovlivňují nepříznivě „dýchání, zažívání a tvorbu krve“, a odsuzovala stavbu nových továren, které nebraly ohled na konkrétní zdravotní a povětrnostní podmínky Prahy.⁵ Před první světovou válkou již vyžadují úřady u průmyslových zdrojů znečišťování alespoň minimální opatření proti kouři na podkladě

⁴ Hanibal J., Raab P. *Znečišťování ovzduší a jeho soudobé problémy 2, Přístupy k ochraně ovzduší v zahraničí*, neperiodická publ., Státní zemědělské nakl., 1979, str.4.

⁵ Hanibal J., Raab P. *Znečišťování ovzduší a jeho soudobé problémy 1, Problematika kvality ovzduší*, neperiodická publ., Státní zemědělské nakl., 1979, str. 4 – 26.

rakouského živnostenského řádu, například ustanovením minimální výšky komínu vzhledem k okolní zástavbě. Tento nástroj regulace byl aplikován i pozdější legislativou, která vycházela z rozptylu škodlivých látek v ovzduší, která byla závislá mj. právě na výšce komínů.⁶

Obecně pravidla z období před první světovou válkou přetrvala s malými úpravami prakticky až do roku 1945. Kouř a zápach byly po dlouhou dobu hlavním předmětem stížností na nezdravé ovzduší. Postupem času se zájem posunul k dalším látkám a uvažování i právní úprava se staly komplexnějšími. Už od počátku legislativních opatření vyniká zvláštní subjektivní povaha problému a obtížná prokazatelnost škodlivosti nebo závadnosti. S postupným chápáním příčin a technické stránky jevu jsou pak spojeny další výrazy, jako „tmavý dým“, „znečišťování“, „exhalace“ apod. S tímto obdobím je spojen i vznik Riegelmannovy stupnice, která byla zprvu velmi oblíbená a považovaná za základ přístupu k problému znečišťování ovzduší v mnoha zemích. Postupem času se však ukázalo, že subjektivní způsob hodnocení znečištění zcela neobstojí. Samotná aplikace zmíněné stupnice v praxi je navíc velmi problematická a vyžaduje splnění řady podmínek, které nelze předem zajistit. Základním podkladem pro legislativní rámec se postupně stávala jednotlivá měření emisí, imisí apod., z nichž vycházely podklady pro stanovení nejvyšší přípustné koncentrace imisí. V souladu s koncentracemi imisí se stanovovaly emisní normy pro jednotlivá území i zdroje.

V období socialistického státu byla základním dokumentem, ze kterého vycházela veškerá právní úprava péče o životní prostředí, Ústava ČSSR, resp.článek 15.⁷ Československá právní úprava ochrany ovzduší však nebyla příliš kvalitní. Tvořili ji zejména **vyhláška ministerstva financí č. 178/1960 Sb., o opatřeních na ochranu čistoty ovzduší**, hygienické předpisy (v rámci ochrany zdraví lidu), v roce 1966 pak byl vydán **zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu**

⁶ Změnu přinesl až zákon č.309/1991 Sb., o ochraně ovzduší před znečišťujícími látkami, který obecně řečeno nahradil kritérium rozptylu kritériem emisních limitů.

⁷ Hanibal J., Raab P. *Znečišťování ovzduší a jeho soudobé problémy 1, Problematika kvality ovzduší*, neperiodická publ., Státní zemědělské nakl., 1979, str. 189.

a jeho prováděcí vyhláška č. 45/1966 Sb. o vytváření zdravých přírodních podmínek. Zákon č. 35/1967 Sb., o opatřeních proti znečištění ovzduší, který měl povahu především sankčního předpisu, stanovil mj. emisní limity pro určité látky. Úkoly vyplývající z platných právních norem zajišťovaly podle povahy věci federální vláda a vlády republik, přičemž těžiště bylo na národní úrovni. V některých případech mohly vlády republik delegovat své pravomoci na národní výbory, které byly jimi přímo řízeny. Výkon státní správy v oblasti ochrany ovzduší byl celý v pravomoci vlád republik a podle stupně důležitosti se přenášela pravomoc na městské národní výbory. Československá právní úprava ochrany ovzduší však nebyla příliš kvalitní.

Na federální úrovni působila řada orgánů, jejichž činnost významně ovlivňovala okamžitá opatření i dlouhodobou strategii ochrany ovzduší. Koordináčním orgánem se stala *Komise vlády ČSSR pro životní prostředí*, jejíž činnost se řídila zvláštním statutem. Komise měla vytvářet zvláštní předpoklady pro účinnou koordinaci a komplexní řešení zmíněné problematiky s cílem dosáhnout souladného postupu při uplatňování jednotné státní politiky.⁸ Činnost Komise a federálních resortů vycházela z **ústavního zákona č.143/1968 Sb., o čs. federaci, ve znění ústavního zákona č.125/1970 Sb.** Náplň činnosti jednotlivých resortů byla dána **zákonem č.133/1970 Sb., o působnosti federálních ministerstev.** Zřejmě nejvíce zasahovalo do sledované problematiky ze všech federálních resortů *Federální ministerstvo pro technický a investiční rozvoj.* Dalšími orgány byly *Státní plánovací komise*, která mj. schvalovala jmenovité seznamy akcí k ochraně ovzduší a zařazovala je do pětiletých a ročních prováděcích plánů⁹, *Federální ministerstvo vnitra*, *Federální ministerstvo paliv a energetiky* a jiná federální ministerstva, dále *Federální statistický úřad* a *Úřad pro normalizaci a měření.*

Na národní úrovni měly důležitou pozici *Rady pro životní prostředí vlád republiky*, které byly koordinačními, poradními a iniciativními

⁸ Usnesení vlády ČSSR č. 249/74.

⁹ Zákon č. 145/1970 Sb., o národohospodářském plánování.

orgány v oblasti životního prostředí. Rovněž na národní úrovni existovala *Plánovací komise republiky*. Ústředními orgány státní správy republik pro technicko-ekonomické otázky ochrany ovzduší byla *ministerstva lesního a vodního hospodářství, ministerstva zdravotnictví republik, ministerstva výstavby a techniky, ministerstva vnitra, ministerstva zemědělství, ministerstva spravedlnosti*, dále *statistické úřady republik a národní výbory*, které byly nositeli výkonu státní správy na úseku ochrany ovzduší.¹⁰ Při řízení o poplatcích a pokutách za znečišťování ovzduší se národní výbory opíraly o odborně technickou pomoc technické inspekce ochrany ovzduší. Působnost ve věcech výkonu zákona č. 35/1967 Sb., o opatřeních proti znečišťování ovzduší, byla přenesena z okresních výborů na městské národní výbory.¹¹

Výzkum a vývoj v oboru ochrany ovzduší byl náplní mnoha úkolů řešených v rámci státního plánu rozvoje vědy a techniky, národního programu, plánu základního výzkumu Čs. akademie věd, zdravotnického výzkumu a práce výzkumných pracovišť vysokých škol. Politická situace v letech 1948-1989, postrádající demokratické principy a bagatelizující negativní vlivy a vývoj, však vedla k postupnému zhoršování kvality ovzduší a životního prostředí jako takového. Stěžejní postavení těžkého průmyslu a absence účinných a progresivních opatření k ochraně ovzduší vedly ke kritickému stavu, s jehož následky se vyrovnáváme dodnes.

Skutečné základy právní ochrany ovzduší v ČR byly položeny až na začátku 90. let, a to zákonem č. 309/1991 Sb., o ochraně ovzduší před znečišťujícími látkami, zákonem č. 389/1991 Sb., o státní správě ochrany ovzduší a o poplatcích za jeho znečištění a zákonem č. 86/1995 Sb., o ochraně ozónové vrstvy. K těmto zákonům bylo vydáno několik vyhlášek MŽP jako prováděcích předpisů¹². První dva zmíněné zákony byly navíc provedeny opatřením Federálního výboru pro životní prostředí. Mobilní zdroje byly navíc upraveny zákonem

¹⁰ Zákon ČNR č. 2/1969 Sb.

¹¹ Zákon ČNR č. 146/1971 Sb.

¹² Vyhláška č. 117/1997 Sb., kterou se stanoví emisní limity a další podmínky provozování stacionárních zdrojů znečišťování a ochrany ovzduší.

č. 38/1995 Sb. Otázka ochrany ozónové vrstvy byla řešena v rámci zákona č. 309/1991 Sb.¹³, na jehož základě MŽP vyhlásilo správní řízení ohledně výrobků obsahujících látky, které poškozují ozónovou vrstvu Země, a jejich výrobci byli vyzváni vyžádat si od MŽP souhlas s používáním daných látek. Ve správním řízení se posuzovalo, zda nelze nahradit tyto látky jinými. Následně byl vydán zákon č. 211/1993 Sb., o zákazu výroby, dovozu a užívání látek poškozujících nebo ohrožujících ozónovou vrstvu Země a výrobků takové látky obsahujících, který byl, zejména pro nedostatečné naplnění požadavků vyplývajících z mezinárodní právní úpravy, záhy zrušen a nahrazen zákonem č. 86/1995 Sb. o ochraně ozónové vrstvy Země. Počáteční porevoluční období lze charakterizovat určitým elánem na všech úrovních státních orgánů, který přinesl řadu pozitivních změn a legislativních úprav. Naproti tomu v letech 1992-1998 lze pozorovat snížené tendence rozvoje v celé oblasti politiky ochrany životního prostředí. Právní úprava i nadále nebyla vyhovující s ohledem na očekávaný brzký vstup ČR do Evropské unie¹⁴, proto došlo k dalším změnám a doplněním za účelem kompatibility s evropským právem. Zároveň došlo ke spojení ochrany ovzduší a ozónové vrstvy do jednoho zákona, kterým je zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů (dále jen zákon o ochraně ovzduší), k čemuž navíc přibyla i ochrana klimatického systému Země.¹⁵

1.2 Stávající vývoj

Z výše zmíněného obecného pojednání vyplývá, že naše životní prostředí do značné míry ztratilo svůj přirozený charakter ve smyslu

¹³ §11 odst. 1 písm. h).

¹⁴ Evropská dohoda zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé + Protokoly 1 až 8 a přílohy I až XVII. (tzv. Evropská dohoda o přidružení ČR), čl. 70, říjen 1993 (platnost únor 1995). Důležitým nástrojem sblížení práva je také tzv. Bílá kniha Komise Evropských společenství, Cannes 1995

¹⁵ Dudová J., Pekárek M. a kolektiv. *Právo životního prostředí*, 2. díl, 2. přepracované vydání, MU Brno 2006, str. 219.

stavu bez vlivů lidské činnosti. Expanze průmyslové výroby¹⁶ a automobilismu způsobily velké změny stavu ovzduší i klimatu, které někteří považují téměř za nenávratné. Přestože je dnes známo, že objem atmosféry je konečný a její samočisticí vlastnosti omezené, nejsou odborníci schopni jednoznačně říci, k jakým změnám v ní skutečně dochází, protože měřicí systémy stále nedokážou všechny škodliviny zachytit. Tato situace s sebou nese neblahý fakt, že s následky změn se člověk podrobně seznámí až při studiu těchto následků na živých organismech.¹⁷

Než se budu zabývat otázkou stávající právní úpravy ochrany ovzduší, považuji za vhodné uvést alespoň obecně několik faktů o stavu ovzduší v České republice. Vycházet budu především ze Zprávy o životním prostředí České republiky v roce 2004 a 2005 zpracované Ministerstvem pro životní prostředí¹⁸ (dále jen „MŽP“) a ze Statistické ročenky životního prostředí České republiky zpracované MŽP a Českým statistickým úřadem v roce 2005, 2006.

Obecně je možno o ovzduší v ČR konstatovat, že došlo k výraznému zlepšení oproti stavu před rokem 1989.¹⁹ Hlavními znečišťovateli byly samozřejmě továrny, elektrárny, těžký průmysl, teplárny a chemický průmysl, přičemž na počátku 90. let došlo k poklesu průmyslu asi o 30%.²⁰ Současně s tím došlo ke snížení emisí u oxidu uhelnatého (o 55%) a oxidů dusíku (o 40%).²¹ V období od roku 1990 do roku 1995 se významně snížily emise SO₂, a to zejména díky investicím do odsiřování zdrojů znečišťování ovzduší a celkové restrukturalizací průmyslové výroby. V letech 1996 - 1999 pak došlo k dalšímu poklesu tzv. částečnou záměnou paliv u středních

¹⁶ Giddens A. *Sociologie*. Přeložil Jan Jařab. 1. vydání. Praha: Argo, 1999, str. 496-499, str. 552.

¹⁷ Dirner V. a kol. *Ochrana životního prostředí*. Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava a Ministerstvo životního prostředí, Praha, 1997, str. 28.

¹⁸ Z předchozí Zprávy pro rok 2004 vyplývá, že pro ČR nebude problematické dostát závazkům vyplývajícím z Kjótského protokolu ani z Rámcové úmluvy na ochranu klimatu.

¹⁹ Viz příloha č. 1 (grafy ke stavu a trendům ovzduší v ČR).

²⁰ Dirner V. a kol. *Ochrana životního prostředí*. Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava a Ministerstvo životního prostředí, Praha, 1997, str. 28.

²¹ Viz Zpráva o životním prostředí v ČR v roce 2004, Ministerstvo životního prostředí. Dostupná z <http://www.env.cz/zp04/obsah.htm>.

a malých zdrojů.²² Celkově v letech 1990 - 2004 byly sníženy emise TZL (tuhých znečišťujících látek²³) a SO₂ téměř o 90%. Příznivý vliv mají také dobrovolné nástroje v ochraně životního prostředí, zejména dohody mezi státem, zájmovými sdruženími a zástupci průmyslu, či dnes již rozšířené systémy environmentálního řízení (především podle normy ISO 14001). Růst podniků se systémy environmentálního řízení je výrazný (v roce 2004 nárůst o 72 %)²⁴. Intenzita inovací v průmyslu je přesto v mnoha směrech považována za nízkou. V energetice na jedné straně došlo k omezení vypouštění některých znečišťujících látek ze stacionárních zdrojů²⁵, na druhé straně je však výroba elektrické energie z obnovitelných zdrojů v čase konstantní a poměrně nízká (4 % hrubé domácí spotřeby) a v roce 2004 bylo vyvezeno cca 20 % elektrické energie do zahraničí.²⁶ Přes všechny zmíněné pozitivní trendy je do ovzduší vypouštěno stále významné množství emisí znečišťujících látek.²⁷

Původně pozitivní trend ve stavu ovzduší po roce 1989 se stále více potýká s problémem silniční dopravy, který se stal aktuální otázkou v mnoha větších městech Evropy a jehož řešení v České republice postrádá dlouhodobý konstruktivní a systematický plán a nestačí reagovat zejména na velký rozmach individuální automobilové dopravy. Celkové emise ze stacionárních zdrojů jsou v současnosti v zásadě stabilizovány. Přesto dochází k lokálním překračováním limitů SO₂ a NO_x pro ochranu ekosystémů a imisní limity pro ochranu lidského zdraví pro suspendované částice velikostní frakce PM₁₀ jsou překračovány téměř ve všech krajích ČR. Následkem jsou časté smogové situace. Stejně tak nejsou dodržovány imisní limity i pro řadu dalších látek (př. přízemní ozón).²⁸ Také průměrná hodnota defoliace

²² Viz Zpráva o životním prostředí v ČR v roce 2004, Ministerstvo životního prostředí. Dostupná z <http://www.env.cz/zp04/obsah.htm>.

²³ TZL nelze zcela ztotožnit s polétavým prachem PM₁₀. V případě polétavého prachu se jedná jen o část z celkového TZL.

²⁴ V podrobnostech viz Zpráva o životním prostředí v ČR v roce 2004, Ministerstvo životního prostředí, dostupná z <http://env.cz>.

²⁵ Energetika se nejvíce podílí na emisích tzv. skleníkových plynů.

²⁶ Taktéž viz. pozn. č. 29.

²⁷ Viz příloha č. 7 a příloha č. 8.

²⁸ V podrobnostech viz Zpráva o životním prostředí v ČR v roce 2005, Ministerstvo životního prostředí, dostupná z <http://env.cz>.

a mortality jehličnatých porostů na 314 vybraných referenčních plochách na území České republiky mezi roky 1996 a 2001 vzrostla v průměru o 9 %. Stanovení limitů a jejich dodržování jsou však dvě samostatná kritéria, která je třeba vykládat ve vzájemné souvislosti. Problémem je rovněž otázka znečištění ovzduší v jednotlivých průmyslových regionech.

Řada sociologů nepředpokládá významný posun společnosti ke způsobu života, který by byl výrazně šetrnější k životnímu prostředí, protože by to dnes nutně znamenalo výrazné snížení životní úrovně v materiálním smyslu, což se za stávající situace zdá zcela nerealistické. Pomineme-li přínos vědy, který osobně považuji za velmi důležitý, je tedy na zákonodárné moci, aby vytvořila nástroje účinně regulující znečištění ovzduší. Určitou nevýhodou této formy působení je však absence „společného jazyka“²⁹ mezi zákonodárci, ekonomy, ekology atd. Jednotlivá řešení tedy budou i nadále muset vycházet ze zásady proporcionality a toto balancování mezi zájmy jednotlivých skupin bude vždy problematické, což se bude projevovat také na právní úpravě. Evropský soud pro lidská práva zdůraznil, že „při hledání požadované rovnováhy musí státy přihlížet k celé řadě věcných ohledů, zejména pak v citlivé oblasti ochrany životního prostředí pouhý odkaz na hospodářský blahobyt země není dostatečný k tomu, aby převážil nad právy jiných. Příslušnému projektu by tak měla předcházet vhodná a kompletní šetření a studie s cílem nalézt nejlepší možné řešení, které skutečně zajistí spravedlivou rovnováhu.“³⁰ Samostatným a komplikovaným problémem jsou pak pachové látky, jejich měření a stanovení emisních limitů. Tato problematika se stala předmětem komplexnější právní úpravy mnohem později. Přesto obtěžování zápachem není novodobým problémem lidské společnosti. Na našem území byl již roku 1886³¹ vydán říšský stavební řád, který obsahuje

²⁹ Beck U. *Politik in der Risikogesellschaft*. Frankfurt am Main, Suhrkamp 1991

Luhmann N. *Oekologische Kommunikation. Kann die moderne Gesellschaft sich auf oekologische Gefährdungen einstellen?* Opladen, Westdeutscher Verlag 1986.

³⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Hatton a další proti Spojenému království ze dne 2. 10. 1998.

³¹ 40/1886 f. z., zákon, daný dne 10. dubna 1886, jímžto se vydává stavební řád pro král. hlavní město Prahu a pro města Karlín, Smíchov, král. Vinohrady, Žižkov,

několik povinností uložených v souvislosti s touto problematikou.³² Obdobnou úpravu obsahoval předpis z roku 1894 určený pro Moravu.³³ Přítomnost pachových látek v ovzduší nepředstavuje takové zdravotní riziko jako oxid uhelnatý či olovo³⁴, ale jejich zvýšená koncentrace bývá pro lidi značně obtěžující. V České republice se pachové látky a přípustná míra obtěžování zápachem staly předmětem právní úpravy až s účinností nového zákona o ochraně ovzduší³⁵ a některých prováděcích předpisů k tomuto zákonu.³⁶

1.3 Shrnutí

Z dochovaných historických pramenů lze tedy usoudit, že si člověk, resp. společnost uvědomovala význam kvality ovzduší ve svém okolí již v době, kdy Evropa teprve hledala svou společenskou, politickou i geografickou dimenzi, tedy v době Antiky. Přesto právní úprava ochrany ovzduší byla po celou dobu jen reakcí na neúnosné podmínky v konkrétní lokalitě či na jednotlivé katastrofy, nikoliv komplexním řešením vycházejícím z prevence, což také odpovídalo postavení práva životního prostředí na samém okraji zájmů společnosti. S těmito problémy se toto právní odvětví potýká dodnes.

Právní úprava ochrany ovzduší v ČR zaznamenala po roce 1989 řadu obsáhlých změn, které byly reakcí na pozitivní až oživující trendy v politice. Pilířem právní úpravy se stal nový zákon o ochraně ovzduší,

pak pro místní obce Košife, Třešovice s Třešovičkami, Břevnov s Týnkou, Dejvice, Bubeneč, Libeň, Troju, Vršovice, Nusle a Pankrác, Michle a Podolí.

³² „Stáje aneb chlévy a komory na píci (pícníky) buďtež pokud možno samy o sobě, stranou od budov obytných a způsobem takovým stavěny, aby okolí nebylo zápachem obtěžováno (§ 61). Místnosti průmyslové, v nichž se vyvíjí pára, kouř aneb prach, obtížné výpary a zlý zápach, zařizeny buďte tak, aby sousedstvo nebylo jimi obtěžováno“ (§111).

³³ 4/1894 mor.z.z., zákon daný dne 16. června 1894, kterým vydává se stavební řád pro markrabství Moravské, vyjma zemské hlavní město Brno, král. hlavní město Olomouc, král. města Jihlavu a Znojmo, pak jejich místa předměstská, ve znění zákona č. 44/1914 mor.z.z.

³⁴ Viz příloha č. 2.

³⁵ Zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší před znečišťujícími látkami (zákon o ochraně ovzduší).

³⁶ Vyhláška č. 362/2006 Sb., o způsobu stanovení koncentrace pachových látek, přípustné míry obtěžování zápachem a způsobu jejího zjišťování.

který spojil úpravu ochrany ovzduší, ozónové vrstvy a klimatického systému Země. Přesto se v právní úpravě stále nachází mnoho legislativních nedostatků, zejména pak v jednotlivých prováděcích předpisech, kterým se budu v jednotlivých kapitolách blíže věnovat.

Přestože stav kvality ovzduší zaznamenal od roku 1990, v reakci na pokles průmyslové výroby a reálnou státní politiku životního prostředí³⁷, pozitivní trend, vliv rostoucího průmyslu, automobilové dopravy a jiných faktorů vedou v posledních letech k překračování jednotlivých imisních limitů. Řešení tohoto problému navíc postrádá účinný konstruktivní a komplexní plán.

2 OCHRANA OVZDUŠÍ

2.1 Mezinárodní právo

V oblasti ochrany ovzduší byla vytvořena poměrně rozsáhlá síť právních předpisů také v oblasti mezinárodního práva. Potřeba této mezinárodní regulace vyplynula z charakteru znečišťování ovzduší, které „nebere ohled na státní hranice“. K nejdůležitějším mezinárodním úmlouvám, jejichž je Česká republika smluvní stranou patří:

1. Úmluva o dálkovém znečišťování ovzduší přecházejícím hranice států podepsána v Ženevě roku 1979, je publikována ve Sbírce zákonů pod číslem 5/1985 Sb. Konkrétní závazky pak jsou obsaženy v jednotlivých protokolech této úmluvy:
 - Protokol o dlouhodobém financování Kooperativního programu pro Monitorování a vyhodnocování dálkového šíření látek znečišťujících ovzduší v Evropě (EMEP), Ženeva 1984, publikován pod č. 215/1994 Sb.,
 - Protokol o snížení emisí síry nebo jejich dálkového přenosu přes hranice nejméně o 30%, Helsinky 1985,

³⁷ Příkladem jen tzv. Duhový program navazující na Modrou knihu (B.Moldan, 1990), Státní program ochrany přírody a krajiny (M.Bursík, 1998), Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v ČR.

- Protokol o dalším snížení emisí sloučenin síry, Oslo 1994, (dnes aktuální 2. protokol o síře),
- Protokol o dálkovém přenosu znečištění ovzduší emisemi dusíku, Sofie 1988,
- Protokol o omezení emisí těžkých organických sloučenin, Ženeva 1991,
- Protokol o těžkých kovech, Aarhus 1998,
- Protokol o perzistentních organických polutantech, Aarhus 1988 a
- Protokol o omezování acidifikace, eutrofizace a tvorby přízemního ozónu, Goeteborg 1999.

2. Úmluva o ochraně ozónové vrstvy Země uzavřena v roce 1985 ve Vídni byla doplněna a konkretizována Montrealským protokolem o substancích ztenčujících ozónovou vrstvu (Montreal 1987) a následně přijatými dodatky k tomuto protokolu:

- Londýnský, 1990,
- Kodaňský, 1992,
- Montrealský, 1997,
- Pekingský, 1999.

3. Rámcová úmluva OSN o změně klimatu přijata v Rio de Janeiru v roce 1992. V platnost vstoupila 21.3.1994. Vzhledem k jejímu rámcovému charakteru k ní byly přijaty také protokoly v :

- Kjóto, 1997,
- Buenos Aires, 1998,
- Bonnu, 2001.

2.2 Komunitární právo

V oblasti práva Evropských společenství (dále jen ES) patří právní úprava ochrany ovzduší k jeho mladšímu úseku norem s ekologickým zaměřením. Podstatnou změnou z hlediska práva v Evropském společenství bylo přijetí **Jednotného evropského aktu**³⁸, který začlenil do Smlouvy novou kapitolu *Životní prostředí*³⁹, a ochrana životního prostředí se tak stala součástí primárního práva. Hlavním cílem v oblasti ochrany ovzduší je dnes redukce celkového objemu vypouštěných znečišťujících látek a redukce těchto látek v atmosféře. Směrnice Evropských společenství a další komunitární předpisy zahrnují rovněž závazky vyplývající z mezinárodních smluv týkajících se ochrany ovzduší.⁴⁰ ES je členem v podstatě všech výše zmiňovaných úmluv, přičemž dále přijímá regulace emisních a emisních limitů těch látek, které považuje za nejsilněji znečišťující (oxid siřičitý, olovo, azbest aj.). Přijetím zákona o ochraně ovzduší a jeho prováděcích předpisů bylo důležitým krokem v transpozici předpisů ES do českého práva. Jedná se o četné směrnice Rady, případně Evropského Parlamentu a Rady a rozhodnutí Komise.

Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 2037/2000, o látkách, které poškozují ozónovou vrstvu Země, je přímo aplikovatelným pramenem právní úpravy v ČR, podobně jako nařízení EP a Rady (ES) č. 1907/2006, o registraci, hodnocení, povolování a omezování chemických látek, o zřízení Evropské agentury pro chemické látky a o změně některých právních předpisů ES.⁴¹

³⁸ JEA, resp. SEA - Single European Act, 1987.

³⁹ Pův. čl. 130r – 130t, dnes čl. 174 – 176 SES.

⁴⁰ Damohorský M. a kolektiv. *Právo životního prostředí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 220 – 223.

⁴¹ Toto nařízení je známé jako nařízení „REACH“.

2.3 Vnitrostátní právní předpisy na úseku ochrany ovzduší

Ústava ČR, ústavní zákon č. 1/1993 Sb., a Listina základních práv a svobod, zákon č. 2/1993 Sb., deklarují zejména povinnost státu chránit přírodní bohatství⁴² a základní práva a povinnosti ve vztahu k životnímu prostředí.⁴³ Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, v platném znění, definuje některé základní pojmy⁴⁴, některé principy či prostředky ochrany⁴⁵ a některé povinnosti či východiska při ochraně životního prostředí⁴⁶, přičemž ustanovení tohoto zákona mají spíše deklaratorní charakter a v aplikační praxi se dají použít jen ve spojení s jiným zákonem, v podstatě jako interpretační pomůcka.⁴⁷ Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, upravuje podmínky na zajištění ústavního práva na informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů. Tyto právní normy označujeme jako zákony obecného základu práva životního prostředí.

Základním pramenem platné právní úpravy ochrany ovzduší, tedy jedné ze složek životního prostředí, je zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů, který nabyl účinnosti 1.6.2002 a byl již za poměrně krátkou dobu své existence změněn zákonem č. 521/2002 Sb. a jeho dalšími novelami v podobě jednotlivých zákonů. Tento zákon upravuje:

- práva a povinnosti osob a působnost správních úřadů při ochraně vnějšího ovzduší před vnášením znečišťujících látek lidskou činností,
- práva a povinnosti osob a působnost správních úřadů při zacházení s regulovanými látkami, které poškozují ozónovou vrstvu Země a s výrobky, které takové látky obsahují,

⁴² Čl. 7 Ústavy ČR, ústavní zákon č. 1/1993 Sb.

⁴³ Čl. 35 Listiny základních práv a svobod, ústavní zákon č. 2/1993 Sb.

⁴⁴ § 1-10 zákona č. 17/1992 Sb., v platném znění.

⁴⁵ § 11-23 zákona č. 17/1992 Sb., v platném znění.

⁴⁶ § 17-19 zákona č. 17/1992 Sb., v platném znění.

⁴⁷ Damohorský M. a kolektiv. *Právo životního prostředí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 33.

- nástroje ke snižování množství látek ovlivňujících klimatický systém Země,
- podmínky pro další snižování množství vypouštěných znečišťujících látek působících nepříznivým účinkem na život a zdraví lidí a zvířat, na životní prostředí nebo na hmotný majetek.

V současné době jsou v platnosti následující prováděcí předpisy k zákonu č. 86/2002 Sb.:

- *nařízení vlády č. 350/2002 Sb., kterým se stanoví imisní limity a podmínky a způsob sledování, posuzování, hodnocení a řízení kvality ovzduší, ve znění pozdějších předpisů,*
- *nařízení vlády č. 351/2002 Sb., kterým se stanoví závazné emisní stropy pro některé látky znečišťující ovzduší a způsob přípravy a provádění emisních inventur a emisních projekcí, ve znění pozdějších předpisů,*
- *nařízení vlády č. 352/2002 Sb., kterým se stanoví emisní limity a další podmínky provozování spalovacích stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší, (připravuje se novela⁴⁸),*
- *nařízení vlády č. 354/2002 Sb., kterým se stanoví emisní limity a další podmínky pro spalování odpadu,*
- *vyhláška MŽP č. 355/2002 Sb., kterou se stanoví emisní limity a další podmínky provozování ostatních stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší emitujících těkavé organické látky z procesů aplikujících organická rozpouštědla a ze skladování a distribuce benzínu, ve znění pozdějších předpisů,*
- *vyhláška MŽP č. 356/2002 Sb., kterou se stanoví seznam znečišťujících látek, obecné emisní limity, způsob předávání zpráv a informací, zjišťování množství vypouštěných znečišťujících látek, tmavosti kouře, přípustné míry obtěžování zápachem a intenzity pachů⁴⁹, podmínky autorizace osob, požadavky na vedení provozní evidence zdrojů znečišťování ovzduší a podmínky jejich uplatňování (dále jen „vyhláška MŽP č. 356/2002 Sb.“),*
- *vyhláška MŽP č. 357/2002 Sb., kterou se stanoví požadavky na kvalitu paliv z hlediska ochrany ovzduší, (připravuje se novela⁵⁰),*
- *vyhláška MŽP č. 553/2002 Sb., kterou se stanoví hodnoty zvláštních imisních limitů znečišťujících látek, ústřední regulační řád a způsob jeho provozování včetně seznamu stacionárních zdrojů podléhajících regulaci, zásady pro vypracování a provozování krajských a místních regulačních řádů a způsob a rozsah zpřístupňování informací o úrovni znečištění ovzduší veřejnosti, ve znění pozdějších předpisů,*
- *nařízení vlády č. 112/2004 Sb., o Národním programu snižování emisí tuhých znečišťujících látek, oxidu siřičitého a oxidů dusíku ze stávajících*

⁴⁸ Viz www.env.cz.

⁴⁹ Vyhláškou č. 363/2006 Sb. se změnil obsah vyhlášky č. 356/2002 Sb. a pachová problematika byla tímto upravena samostatně ve vyhlášce č. 362/2006 Sb. s účinností od 1.8.2006.

⁵⁰ Viz www.env.cz.

zvláště velkých spalovacích stacionárních zdrojů znečištění ovzduší, (připravuje se novela⁵¹),

- *nařízení vlády č. 66/2005 Sb., o minimálním množství biopaliv nebo jiných paliv z obnovitelných zdrojů v sortimentu motorových benzinů a motorové nafty na trhu České republiky,*
- *nařízení vlády č. 117/2005 Sb., o některých opatřeních zabezpečujících ochranu ozónové vrstvy,*
- *vyhláška MŽP č. 362/2006 Sb., o způsobu stanovení koncentrace pachových látek, přípustné míry obtěžování zápachem a způsobu jejího zjišťování,*
- *vyhláška MŽP č. 455/2006 Sb., o stanovení požadavků na kvalitu paliv používaných pro vnitrozemská a námořní plavidla z hlediska ochrany ovzduší a*
- *nařízení vlády č. 615/2006 Sb., o stanovení emisních limitů a dalších podmínek provozování ostatních stacionárních zdrojů znečištění ovzduší (kterým se ruší nařízení vlády č. 353/2002 Sb.).*

S účinností od r. 2005 byl přijat zákon č. 695/2004 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů a o změně některých zákonů, upravující ekonomické nástroje na úseku ochrany klimatického systému Země.⁵²

K provedení tohoto zákona byla rovněž přijata jednotlivá nařízení vlády a vyhlášky ministerstva. Jsou jimi:

- *vyhláška MŽP č. 696/2004 Sb., kterou se stanoví postup zjišťování, vykazování a ověřování množství emisí skleníkových plynů,*
- *vyhláška MŽP č. 150/2005 Sb., kterou se stanoví formulář žádosti o vydání povolení k emisím skleníkových plynů,*
- *nařízení vlády č. 315/2005 Sb., o Národním alokačním plánu České republiky na roky 2005 až 2007,*
- *(návrh druhého Národního alokačního plánu na roky 2008-2012 nebyl Evropskou komisí přijat).*

Kromě uvedených zvláštních právních předpisů se na právní vztahy, vznikající v souvislosti s ochranou ovzduší, např. na odpovědnost za škodu, vztahují i další prameny všeobecného charakteru, příp. jiných

⁵¹ Viz www.env.cz.

⁵² Dudová J., Pekárek M. a kolektiv. *Právo životního prostředí*, 2. díl, 2. přepracované vydání, MU Brno 2006, str. 13.

právních odvětví. Patří sem zejm. občanský zákoník, zákon o životním prostředí, stavební zákon, zákon o ochraně veřejného zdraví, zákon o živnostenském podnikání apod. Významnou roli hraje také úprava trestněprávní odpovědnosti v Trestním zákoně č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a úprava deliktní odpovědnosti v zákoně č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákoně o ochraně ovzduší.

Organizaci orgánů státní správy v ochraně ovzduší upravují zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR, zákon ČNR č. 282/91 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, zákon č. 129/2000 Sb., o krajích, zákon č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů a zákon ČNR č. 388/1991 Sb., o Státním fondu životního prostředí ČR.

Teorie dále dělí prameny práva životního prostředí podle rozsahu působnosti na *předpisy průřezové (horizontální)*⁵³, které působí v ochraně životního prostředí jako celku a *předpisy složkové (vertikální)*⁵⁴, které působí jen na určitém úseku ochrany životního prostředí.

2.4 Cíle a základní zásady právní úpravy

Základním cílem právní úpravy na úseku ochrany ovzduší je :

- ochrana vnějšího ovzduší a ozónové vrstvy Země před vnášením znečišťujících látek lidskou činností,
- omezování příčin znečišťování,
- zmírňování následků znečišťování,
- ochrana klimatického systému Země⁵⁵.

⁵³ Např. zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁴ Např. zákon č. 86/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁵ Dudová J., Pekárek M. a kolektiv. *Právo životního prostředí*, 2. díl, 2. přepracované vydání, MU Brno 2006, str. 17.

Zásada prevence je tedy jednou ze stěžejních zásad této právní úpravy. Preventivní charakter má také zásada únosnosti ekologického zatížení území, která se projevuje především při udělování souhlasů, podmínek a povolení k provozování zdrojů znečištění. Zásada přípustné míry znečišťování je zde zajišťována systémem limitů, které se vztahují jak k jednotlivým zdrojům znečištění, tak ke kvalitě vnějšího ovzduší. Významná je zde také zásada informovanosti. Povinnost informovat veřejnost mají nejen orgány státní správy, ale také samotní znečišťovatelé. Zásada „znečišťovatel platí“ je uplatněna v systému placení poplatků, kde má působit na znečišťovatele, aby na vlastní náklady redukovali emise, a dále též kompenzovat společností újmu za jimi zhoršenou kvalitu životního prostředí.

Na území ČR existují oblasti, které jsou extrémně zatíženy znečištěním vzdušnými polutanty, a potřebují zvláštní pozornost a ochranu. Podobně je tomu u oblastí s určitým přírodním bohatstvím, které si žádají zvláštní péči. Proto zákon o ovzduší ustanovil 2 programy:

- všeobecná ochrana ovzduší,
- zvláštní ochrana ovzduší.

Režim všeobecné ochrany ovzduší pokrývá celé území republiky s výjimkou těch lokalit, kterým je právním předpisem stanovena zvláštní ochrana ovzduší.

Mezi nejzatíženější oblasti z hlediska emisí znečišťujících látek patří území hlavního města Prahy, Ústecký kraj a Moravskoslezský kraj.⁵⁶

⁵⁶ Machálek P. a kolektiv. *Znečištění ovzduší na území České republiky v roce 2004. Air pollution in the Czech Republic in 2004.* Praha: Český hydrometeorologický ústav, 2005, str. 13-15.

Znečištění ovzduší na území České republiky v roce 2003, ČHMÚ, Úsek ochrany ovzduší, Praha.

Znečištění ovzduší na území České republiky v roce 2006, ČHMÚ, Úsek ochrany ovzduší, Praha.

2.5 Základní pojmy

V obecných ustanoveních zákona o ovzduší (§1) je vymezen předmět právní úpravy, jímž jsou společenské vztahy, vznikající v souvislosti s naplňováním cílů zákona o ovzduší. Jejich obsahem jsou práva a povinnosti jednotlivých subjektů.⁵⁷ Od přímého předmětu právní úpravy je potřeba odlišit nepřímý předmět právní úpravy, který představuje to, na co je zaměřeno konkrétní chování subjektů právních vztahů. Tím je jednak vnější ovzduší, definováno níže, dále ozónová vrstva a klimatický systém Země, jímž se rozumí veškerá atmosféra, hydrosféra, biosféra, geosféra a jejich vzájemné působení.

Pro účely zákona o ochraně ovzduší⁵⁸ jsou jednotlivé základní pojmy definovány v § 2 tohoto zákona. Druhý odstavec § 2 pak obsahuje definice základních pojmů pro účely tohoto zákona v oblasti ozónové vrstvy Země.

Vnější ovzduším se pro účely zákona o ochraně ovzduší rozumí ovzduší v troposféře, s výjimkou ovzduší na pracovištích a v uzavřených prostorech.

Vnitřní ovzduší je předmětem ochrany norem pracovněprávních a hygienických.

Znečišťující látkou je jakákoliv látka vnesená do vnějšího ovzduší nebo v něm druhotně vznikající, která má (buď přímo nebo po fyzikální nebo chemické přeměně nebo po spolupůsobení s jinou látkou) škodlivý vliv na život a zdraví lidí a zvířat, na životní prostředí, na klimatický systém Země nebo na hmotný majetek.

Emisí se rozumí vnášení jedné nebo více znečišťujících látek do životního prostředí.

Emisním limitem je nejvyšší přípustné množství znečišťující látky nebo stanovené skupiny znečišťujících látek nebo pachových látek vypouštěné do ovzduší ze zdroje znečišťování ovzduší vyjádřené stanoveným způsobem.

⁵⁷ Dudová J., Pekárek M. a kolektiv. Právo životního prostředí, 2. díl, 2. přepracované vydání, MU Brno 2006, str. 13.

⁵⁸ Zákon č. 86/2002 Sb.

Emisním stropem je nejvyšší přípustná úhrnná emise znečišťující látky nebo stanovené skupiny znečišťujících látek vznikající v důsledku lidské činnosti vyjádřená v hmotnostních jednotkách za období 1 roku ze všech zdrojů znečišťování ovzduší, z jejich vymezené skupiny nebo z jednotlivého zdroje znečišťování ovzduší na vymezeném území.

Provozovatelem zdroje znečišťování ovzduší (dále jen „provozovatel“) je právnická nebo fyzická osoba, která zdroj skutečně provozuje, není-li taková osoba, pak vlastník zdroje.

Imisí se rozumí znečištění ovzduší vyjádřené hmotnostní koncentrací znečišťující látky, nebo stanovené skupiny znečišťujících látek.

Imisním limitem je hodnota nejvýše přípustné úrovně znečištění ovzduší vyjádřená v jednotkách hmotnosti na jednotku objemu při normální teplotě a tlaku.

Dalšími pojmy se budu blíže zabývat v jednotlivých kapitolách této práce.

2.6 Kategorie a zařazování zdrojů znečišťování ovzduší

Antropogenní (umělé) zdroje znečišťování ovzduší můžeme dělit:

1. podle míst úniku emisí do vnějšího prostředí na zdroje

- a) *bodové* (komíny, i víceprůduchové, výduchy),
- b) *plošné* (zapařená plocha, lom, skládka odpadu),
- c) *liniové* (řada zdrojů, které mají souběh emisí, dopravní tahy - úsek dálnice, trať),

2. z hlediska trvání emise na zdroje

- a) *nestálé* – mají nějaký cyklus, který může být nahodilý (např. spalování suchých rostlinných materiálů v otevřených ohništích) nebo periodický (např. kotelna),
- b) *stálé (nepřetržitě)* – jsou v provozu s nějakou výkonovou rezervou nepřetržitě (např. spalovna komunálního odpadu).

Zákon o ochraně ovzduší pak dělí původce znečišťujících emisí, které označuje jako zdroje znečištění ovzduší, do dvou základních skupin na⁵⁹:

- a) mobilní zdroje znečištění
- b) stacionární zdroje znečištění

2.6.1 Mobilní zdroje

Mobilními zdroji znečištění ovzduší jsou samohybná a další pohyblivá (případně přenosná zařízení) vybavená spalovacími motory znečišťujícími ovzduší, pokud tyto motory slouží k vlastnímu pohonu nebo jsou zabudovány jako nedílná součást technologického vybavení. Jedná se např. o dopravní prostředky, o nesilniční mobilní zdroje (buldozery, zemědělské a lesnické stroje, sněžné pluhy atd.) a o přenosná nářadí vybavená spalovacím motorem (motorové sekačky, pily, sbíječky atd.). Podmínky ochrany ovzduší před znečištěním způsobeným mobilními zdroji upravují zvláštní právní předpisy.⁶⁰

2.6.2 Stacionární zdroje

Stacionární zdroj znečištění ovzduší je zařízení spalovacího nebo jiného technologického procesu, které znečišťuje nebo může znečišťovat ovzduší. Patří sem také šachty, lomy a jiné plochy s možností zapaření, zahoření nebo úletu znečišťujících látek, jakož i plocha, na níž jsou prováděny práce nebo činnosti, které způsobují

⁵⁹ § 4 zákona č. 86/2002 Sb.

⁶⁰ Zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky, ve znění pozd. předpisů, zákon č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu na pozemních komunikacích a o změně zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění zákona č. 307/1999 Sb., zákon č. 266/1994 Sb., o dráhách, ve znění pozd. předpisů, zákon č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě, ve znění zákona č. 358/1999 Sb., či např. zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb., ve znění pozd. předpisů.

nebo mohou způsobovat znečišťování ovzduší, dále sklady a skládky paliv, surovin, produktů a odpadů a další obdobná zařízení nebo činnosti. Stacionární zdroje se dělí:

1. podle míry jejich vlivu na kvalitu ovzduší na kategorie

- a) zvláště velké stacionární zdroje,
- b) velké stacionární zdroje,
- c) střední stacionární zdroje,
- d) malé stacionární zdroje,

2. podle technického a technologického uspořádání na

- a) spalovací zdroje, tedy zařízení spalovacích technologických procesů, ve kterých se oxidují paliva za účelem využití uvolněného tepla,
- b) spalovny odpadů a zařízení schválená pro spoluspalování odpadu,
- c) ostatní stacionární zdroje znečišťování ovzduší.

Spalovací zdroje se dále zařazují podle tepelného příkonu a výkonu do těchto kategorií:

- a) zvláště velké
 - o jmenovitém tepelném příkonu 50 MW a vyšším bez přihlídnutí k jmenovitému tepelnému výkonu,
- b) velké
 - o jmenovitém tepelném výkonu od 5 MW do 50 MW nespádající pod písm. a),
- c) střední
 - o jmenovitém tepelném výkonu od 0,2 MW do 5 MW včetně a
- d) malé
 - o jmenovitém tepelném výkonu nižším než 0,2 MW.

Spalovny odpadů se podle druhu spalovaného odpadu dělí na:

- a) spalovny nebezpečného odpadu,
- b) spalovny komunálního odpadu,

c) spalovny jiného odpadu.

V závislosti na jejich provozní kapacitě mohou být zařazeny mezi zvláště velké nebo velké stacionární zdroje, a to podle klíče v § 4 odst. 8, alinea 2, zákona č. 86/2002 Sb.

Pomůckou pro rozlišení jiných než spalovacích zdrojů znečišťování do skupiny velkých, středních či malých stacionárních zdrojů znečišťování je kategorizace obsažená v nařízení vlády č. 615/2006 Sb. Zařazení zdroje do příslušné kategorie je prvořadou povinností provozovatele tohoto zdroje. V případě pochybnosti rozhodne o zařazení Česká inspekce životního prostředí.⁶¹ U technologií a jejich zařízení, které dosud nebyly použity v provozu (nové zaváděné technologie), rozhodne o kategorii stacionárního zdroje a také o emisních limitech Ministerstvo životního prostředí.

Podle data vydání stavebního povolení, kolaudačního rozhodnutí, popřípadě podle data uvedení zdroje do provozu rozlišujeme:

- a) stávající stacionární zdroje,
- b) nové stacionární zdroje,
- c) případně budoucí nové zdroje.

Toto dělení je užíváno především v souvislosti s přechodnými ustanoveními.

Zdroje emitující do ovzduší znečišťující látky jsou celostátně sledovány v rámci tzv. **Registru emisí a zdrojů znečišťování ovzduší (REZZO)**, který je součástí Informačního systému kvality ovzduší (tzv. ISKO) provozovaného Českým hydrometeorologickým ústavem (dále jen ČHMÚ)⁶². Zvláště velké, velké (REZZO 1) a střední (REZZO 2) zdroje znečišťování ovzduší jsou sledovány jako bodové zdroje jednotlivě, malé zdroje (REZZO 3) plošně na úrovni obcí, mobilní zdroje (REZZO 4) liniově (silniční doprava na úsecích zahrnutých do sčítání dopravy) a plošně na úrovni okresů (ostatní mobilní zdroje).

⁶¹ Dudová J., Pekárek M. a kolektiv, *Právo životního prostředí*, 2. díl, 2. přepracované vydání, MU Brno 2006, str. 20.

⁶² Viz příloha č. 3, Schéma vazeb ISKO na zdroje dat a kooperující systémy.

Zdroje v kategorii REZZO 1 jsou každoročně sledovány a bilančně vyhodnocovány. Zdroje v kategorii REZZO 2 jsou aktualizovány a vykazovány v pětiletém cyklu a jejich sledování bylo započato od roku 1985.⁶³ Výchozím podkladem bilance emisí látek znečišťujících ovzduší ze *zvláště velkých a velkých zdrojů* jsou údaje souhrnné provozní evidence, předané provozovateli zdrojů ČIŽP, která zajišťuje verifikaci těchto dat a předává je MŽP, resp. ČHMÚ. V kategorii *středních zdrojů* jsou v ČR evidovány údaje o cca 30 000 zdrojích. Zpracování údajů pro emisní bilanci z těchto zdrojů zajišťují pracovníci obecních úřadů obcí s rozšířenou působností.

V kategorii *malých zdrojů* jsou vypočítávány emise z lokálních topenišť. Primárními podklady pro výpočet jsou údaje ze Sčítání lidu, domů a bytů provedených v letech 1991 a 2001. Emisní bilance je modelově zpracovávána z aktualizovaných údajů o klimatických podmínkách, spotřebách tepla pro vytápění bytů a z nich vypočtených spotřeb jednotlivých druhů paliv (vychází se z údajů poskytnutých centrálními dodavateli paliv a energií).

2.7 Míra znečištění a znečišťování ovzduší a prostředky působení k omezování znečišťování ovzduší

2.7.1 Přípustná úroveň znečištění

Přípustnou úroveň znečištění ovzduší určují:

- hodnoty imisních limitů a
- meze tolerance a četnost překročení pro jednotlivé znečišťující látky.

V případě troposférického ozónu je tato úroveň dána:

- cílovými imisními limity a
- dlouhodobými imisními limity.

⁶³ Klegová N., Drabina K. *Ochrana životního prostředí v podmínkách nových zákonů*, České Budějovice, 1992, str. 31.

Imisní limit, definovaný výše, nesmí být překročen o více, než o mez tolerance a nad stanovenou četnost překročení. Hodnoty těchto limitů se stanoví pro⁶⁴:

- oxid siřičitý,
- suspendované (vznášející se) částice frakce PM₁₀,
- oxid dusičitý a oxid dusíku,
- oxid uhelnatý,
- olovo,
- kadmium,
- rtuť,
- benzen,
- amoniak,
- arsen,
- nikl,
- polycyklické aromatické uhlovodíky (PAU) vyjádřené jako benzo(a)pyren.

Imise lze stanovit měřením, matematickým modelováním rozptylu znečišťujících látek z různých zdrojů nebo odborným odhadem.⁶⁵

Hodnoty imisních limitů musí být v souladu s § 12 zákona č. 17/1992 Sb. stanoveny tak, aby neohrožovaly zdraví lidí a ostatní živočišné a jiné složky životního prostředí. Limity pro ekosystémy jsou přísnější, resp. hodnoty u nich stanovené jsou nižší, což je dáno větší náchylností jednotlivých ekosystémů k těmto změnám. Hodnoty imisních limitů jsou závazné pro orgány ochrany ovzduší při jejich rozhodovací činnosti. To znamená, že např. při povolování nového stacionárního zdroje znečišťování ovzduší musí orgán tyto limity respektovat. Paradoxně to ovšem vede také k neblahé praxi, kdy jsou tyto zdroje znečišťování ovzduší budovány tzv. na zelené louce⁶⁶, čímž se problematika imisních aj. limitů tak trochu obchází.

⁶⁴ Dudová J., Pekárek M. a kolektiv. *Právo životního prostředí*, 2. díl, 2. přepracované vydání, MU Brno 2006, str. 23.

⁶⁵ Jančík P., Bitta J. *Ochrana ovzduší ve státní správě, teorie a praxe, sborník konference Beroun 2005*, článek pod VŠB-TU Ostrava, FMMI, str. 56.

⁶⁶ Mnohdy v blízkosti hranice CHKO, jak tomu svědčí např. stavební povolení pro automobilku HYUNDAI v Nošovicích na Moravě.

....Koncentrace látek v ovzduší se sledují v časových úsecích (např. hodina/den/rok), proto i hodnota limitů u stejné látky se může pro jednotlivé časové úseky lišit.

Mez tolerance je procento imisního limitu nebo část jeho absolutní hodnoty, o které může být imisní limit překročen. Tzv. četnost překročení pro jednotlivé znečišťující látky udává, jak často může být tento limit překročen.

Depoziční limit je maximální přípustné množství látek usazené nebo vstřebané na jednotce plochy za jednotku času. Stanoví se pro prašný spad ($12,5 \text{ g/m}^{-2}$ za měsíc).

Zvláštní imisní limit je takový, při jehož překročení hrozí i při krátké expozici zdravotní riziko a je při této situaci vyhlášována smogová situace.

Hodnoty těchto limitů jsou stanoveny nařízením vlády č. 350/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

2.7.2 Přípustná úroveň znečišťování

Přípustnou úroveň znečišťování ovzduší určují:

- hodnoty emisních limitů,
- přípustná tmavost kouře,
- přípustná míra obtěžování zápachem,
- emisní stropy,
- redukční cíle.

Emisní limity, výše definované, se vztahují k množství emisí, produkovaných jednotlivými zdroji znečišťování. Nepokrývají tedy celkový stav ovzduší jako celek. Proto je třeba stanovit další meze, které by určovaly přípustnou hladinu znečištění vnějšího ovzduší. Těmi jsou např. imisní limity. Emisní limity jsou stanoveny pro jednotlivé znečišťující látky, nebo jejich stanovené skupiny a člení se na:

- obecné, stanovené ve vyhlášce č. 356/2002 Sb.,

- zvláštní (specifické), stanovené u jmenovitě uvedených stacionárních zdrojů v nařízení vlády č. 352/2002, 354/2002, 355/2002 a 615/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Seznam znečišťujících látek a jejich stanovených skupin je uveden v příloze č.1 vyhlášky č. 356/2002 Sb. Dodržování předepsaných emisních limitů je prvořadou povinností provozovatelů znečišťujících zdrojů. U stanovených stacionárních zdrojů může orgán kraje nahradit povinnost dodržování limitů povinností plnit plán snížení emisí či povinností plnit plán zavedení zásad správné zemědělské praxe, popř. opatření k omezování použití surovin a výrobků, z nichž vznikají emise znečišťujících látek. Provozovatel vypracuje návrh plánu (v předepsané formě a rozsahu) a předloží ho krajskému úřadu se žádostí o jeho schválení. Plnění tohoto plánu se považuje za splnění povinnosti dodržovat emisní limity.⁶⁷

Přípustná tmavost kouře je nejvýše přípustný stupeň znečišťování ovzduší vyjádřený zabarvením kouřové vlečky nebo zjištěný v kouřovodu metodou stanovenou prováděcím předpisem.

Přípustná míra obtěžování zápachem je překročena vždy, pokud si na obtěžování zápachem stěžuje více než 20 osob⁶⁸ a pokud alespoň u jednoho z provozovatelů stacionárních zdrojů bylo prokázáno porušení povinností podle zákona, které překročení způsobilo.⁶⁹ Četnost stížností se hodnotí statisticky a zahrnuje reprezentativní rozptylové podmínky.⁷⁰ Stacionární zdroje, u kterých se stanovuje koncentrace pachových látek jsou vypsány v příloze k vyhlášce č. 362/2006 Sb.

Emisní strop je nejvyšší přípustná úhrnná emise znečišťující látky nebo stanovené skupiny látek vznikající v důsledku lidské činnosti vyjádřená v hmotnostních jednotkách za období 1 roku ze všech zdrojů

⁶⁷ § 5 zákona č. 86/2002 Sb., v platném znění.

⁶⁸ Na základě písemné stížnosti osob bydlících nebo pracujících v oblasti, ve které k obtěžování zápachem dochází (§ 1 odst. 2 vyhlášky č. 362/2006 Sb.).

⁶⁹ § 1 odst. 3 vyhlášky č. 362/2006 Sb.

⁷⁰ Dudová J., Pekárek M. a kolektiv. *Právo životního prostředí*, 2. díl, 2. přepracované vydání, MU Brno 2006, str. 26.

znečišťování ovzduší, z jejich vymezené skupiny, nebo z jednotlivého zdroje na vymezeném území. Rozlišujeme :

- emisní strop národní, tedy nejv. množství znečišťující látky vyjádřené v kilotunách, které může být v ČR emitováno během daného kalendářního roku
- emisní strop krajský, tedy taktéž pro území kraje.

Do vstupu naší země do EU byla legislativa pro ochranu ovzduší před znečišťujícími látkami zaměřena na omezování vnášení znečišťujících látek do ovzduší (emise). To znamená, že byla prováděna kontrola vnášení znečišťujících látek do ovzduší, stanoveny limity pro koncentrace množství znečišťujících látek v odpadních plynech a platily se podle nich poplatky. Pouze v případech, kdy docházelo k mimořádnému znečištění ovzduší (smogové situace), se regulovaly předem určené zdroje ve stanovených oblastech (severní Čechy, Praha, Ostravsko⁷¹).

Zákon o ochraně ovzduší tedy přinesl nově do této problematiky imisní princip. U imisí je však obtížné určit, který zdroj se konkrétně podílí na jejich celkové výši. Orgány veřejné správy, které mají na starost ochranu životního prostředí, musí podle zákona zajistit regulaci znečišťování ovzduší tak, aby byly stanovené imisní limity a tolerance dodrženy. Lze hovořit o jakémisi řízení kvality ovzduší. A právě jedním z významných způsobů tohoto řízení je možnost určení emisních stropů a redukčních cílů (viz níže) pro stacionární zdroje. Podle § 6 odst. 9 zákona o ochraně ovzduší má závazné emisní stropy stanovit prováděcí předpis. Ve skutečnosti bylo přijato pouze prováděcí nařízení vlády č. 351/2002 Sb., přijaté na základě tzv. Goeteborského protokolu. Hodnoty těchto stropů stanovuje pro SO₂, NO_x, VOC a NH₃ na celé území ČR. Navíc jsou hodnoty stanoveny i pro jednotlivé kraje, kde jsou získány rozpočítáním hodnot pro celou republiku podle zvláště velkých zdrojů znečišťování. Aby byly tyto emisní stropy dodrženy, jsou plošně vyžadovány redukce emisí.

⁷¹ Jančík P., Bitta J. *Ochrana ovzduší ve státní správě, teorie a praxe, sborník konference Beroun 2005*, článek pod VŠB-TU Ostrava, FMFI, str. 52.

Takto stanovené emisní stropy ovšem stěží mohou respektovat lokální překročení imisních limitů a nejsou tedy stanoveny za účelem dodržování přípustné úrovně znečištění ovzduší, ale spíše pro dodržení mezinárodních závazků z dohod o emisích některých látek. Ve skutečnosti mohou dokonce působit zvýšení imisí u některých znečišťujících látek. Je to způsobeno tím, že tento postup nerespektuje ostatní parametry zdrojů znečišťování, a to především jejich umístění a parametry výdechů (teplota spalin, výška komínu, ...).

Tak se může stát, že v některých místech se emisními stropy redukuje emise u těch znečišťujících látek, u kterých v okolí nejsou překračovány imisní limity a které v těchto místech nejsou problematické. Pak se může stát, jako v případě konkrétního energetického podniku na Ostravsku⁷², že díky stanovení emisního stropu pro SO₂ je nutné snížení výkonu výrobních zařízení na 80% původního výkonu. Důsledkem tohoto opatření bude snížení teploty spalin z původních 180 °C na cca 80 °C. Tím by se podstatně snížil vznos kouřové vlečky a zhoršil rozptyl spalin, čímž by se v okolí podniku ještě více zhoršila už teď kritická imisní situace PM₁₀ a problematické situace NO_x.

Řešením tohoto problému by mohlo být stanovení lokálních emisních stropů pro jednotlivé zdroje nebo skupiny zdrojů. Určení hodnot těchto stropů by mělo vycházet z realistického posouzení emisně-imisních vztahů pro nejvýznamnější znečišťující látky, u kterých dochází k překračování imisních limitů. Způsob, kterým lze vyhodnocovat emisně-imisní vztahy je matematické modelování rozptylu znečišťujících látek v ovzduší. Cílem tohoto modelování by mělo být detailní určení vlivu vybraného zdroje nebo skupiny zdrojů na imisní situaci v oblasti, srovnání tohoto vlivu s ostatními zdroji znečišťování (lokální topeniště, automobilová doprava, dálkový přenos) a posouzení vlivu opatření na emise a ovzduší.

V ČR je standardně používána pro modelování rozptylu znečišťujících látek v ovzduší metodika SYMOS'97 vyvinutá ČHMÚ.

⁷² Jančík P. *Lokální emisní stropy*, VŠB-TU Ostrava, FMMI, 2005, str. 12.

Nevýhodou této metodiky je, že ačkoli realisticky zachycuje rozložení průměrných dlouhodobých koncentrací, několikanásobně podhodnocuje absolutní hodnoty imisí, zejména některých znečišťujících látek, jako jsou PM_{10} či NO_x . Aby bylo možné provést relevantní závěry, je třeba výsledky modelování získané užitím této metodiky kalibrovat na základě výsledků měření stanic imisního monitoringu. Tento postup je možno demonstrovat na příkladě zpracování Místního programu zlepšení kvality ovzduší pro město Ostravu.⁷³ Výsledkem bylo stanovení množství a prostorové rozložení emisí, které je nutno redukovat pro dosažení cíle. Byly vymezeny oblasti, ve kterých je nutné stanovit emisní strop.

Emisní stropy jsou tedy využívány pouze k tomu, aby nebyly překračovány souhrnné emise za celou Českou republiku, ke kterým jsme se zavázali mezinárodními dohodami. Výsledky modelování podílů velkých průmyslových zdrojů na znečišťování ovzduší ukazují, že pokud chceme žít v ovzduší, jehož míra znečištění je pod předepsanými imisními limity, bude nutno tyto stropy aplikovat v souladu s dikcí zákona, tj. stanovit lokální emisní stropy v oblastech, kde vlivem koncentrace těžkého průmyslu dochází k překračování imisních limitů. Jako další krok musí být posouzeny reálné možnosti redukce emisí u všech průmyslových zdrojů, které se nacházejí v těchto oblastech, a modelově vyhodnoceny dopady těchto redukcí.

Hodnoty emisních stropů stanoví nařízení vlády č. 351/2002 Sb.
pro:

- oxid siřičitý,
- oxidy dusíku,
- těkavé organické látky,
- amoniak.

Hodnoty podle přílohy č.1 uvedeného nařízení vlády je nutné na území ČR dosáhnout do roku 2010. V následujících letech musí být dále snižovány tak, aby v roce 2020 nebyly překročeny tzv. kritické

⁷³ LabGIS: Místní program pro zlepšení kvality ovzduší pro město Ostrava, VŠB-TU Ostrava, 2005.

zátěže - tj. kvantitativní odhad expozice jedné nebo více znečišťujících látek, pod kterou lze na základě současného stupně poznání vyloučit negativní dopady na citlivé složky životního prostředí.

Redukční cíl představuje procento, o které je nutno ve stanoveném termínu snížit emise znečišťující látky nebo stanovené skupiny látek ze všech zdrojů znečišťování ovzduší umístěných na vymezeném území, případně z vymezené skupiny zdrojů znečišťujících ovzduší, ve srovnání s rokem stanoveným jako referenční.⁷⁴

2.7.3 Ostatní právní prostředky

Ostatními právními prostředky všeobecné ochrany ovzduší jsou:

- stanovení požadavků na kvalitu paliv,
- stanovení povinností jednotlivých subjektů,
- stanoviska a povolení orgánů ochrany ovzduší,
- evidence zdrojů znečišťování vzduší,
- autorizace,
- ekonomické nástroje,
- plánovací a koncepční nástroje a programové dokumenty,
- sankční nástroje.

Teorie rovněž používá dělení nástrojů na ty, které působí přímo na stav životního prostředí (zákazy, povolení apod.) a na nepřímo působící, které svou povahou sice spadají do mimoprávních nástrojů, avšak právo jim poskytuje formu závazného a vynutitelného pravidla chování (zejména ekonomické nástroje). Skupina přímo působících nástrojů se dále dělí na: administrativně právní nástroje, koncepční nástroje a administrativní smlouvy a jiné dobrovolné závazky.

Jednotlivé nástroje a jejich užití přiblížím v následujících kapitolách této práci

⁷⁴ Dudová J., Pekárek M. a kolektiv. *Právo životního prostředí*, 2. díl, 2. přepracované vydání, MU Brno 2006, str. 27.

2.8 Shrnutí

Tři roviny právní úpravy, tedy mezinárodní, komunitární a národní, resp. státní, jsou pro právní úpravu ochrany ovzduší charakteristické. Zejména normy sekundárního práva ES zde zaznamenávají rostoucí trend, který lze i nadále předpokládat. Jak jsem již výše uvedl, pilířem české právní úpravy je zákon o ochraně ovzduší, který obsahuje relativně komplexní úpravu a je proveden řadou vyhlášek a nařízení. Stávající právní úprava rovněž vychází ze závazků z mezinárodního a komunitárního práva. Mezi základní zásady řadíme zásadu prevence, přípustné míry znečišťování, informovanosti, předběžné opatrnosti, či zásadu „znečišťovatel platí“. Zákon stanoví program všeobecné ochrany ovzduší, který pokrývá celé území republiky s výjimkou těch lokalit, kterým je právním předpisem stanovena zvláštní ochrana ovzduší.

Z hlediska právní úpravy je významné dělení zdrojů znečišťování ovzduší na mobilní a stacionární, přičemž stacionární zdroje se dále dělí dle jednotlivých kritérií, napomáhajících přehlednému systematickému zařazování jednotlivých zdrojů a následnému vymezení práv a povinností jednotlivých subjektů.

Zákon o ovzduší přinesl nově imisní princip. U imisí je však obtížné určit, který zdroj se konkrétně podílí na jejich celkové výši. Významným nástrojem jsou z tohoto hlediska emisní stropy a redukční cíle. Emisní stropy, jak jsou dnes upraveny, bohužel stěží mohou respektovat lokální překročení imisních limitů a nejsou tedy stanoveny za účelem dodržování přípustné úrovně znečištění ovzduší, ale spíše pro dodržení mezinárodních závazků z dohod o emisích některých látek.

K ochraně ovzduší slouží celá řada právních i mimoprávních nástrojů, jejichž využívání ovšem v některých případech pokulhá.

3 ZVLÁŠTĚ VELKÉ, VELKÉ A STŘEDNÍ STACIONÁRNÍ ZDROJE ZNEČIŠŤOVÁNÍ OVZDUŠÍ

3.1 Povinnosti provozovatelů zvláště velkých, velkých a středních stacionárních zdrojů

Provozovatelem zdroje znečišťování ovzduší je právnická nebo fyzická osoba, která zdroj znečišťování ovzduší skutečně provozuje; není-li taková osoba, považuje se za provozovatele vlastník zdroje znečišťování.⁷⁵

Kromě všeobecných povinností⁷⁶ stanoví zákon o ochraně ovzduší pro tyto kategorie zdrojů zvláštní povinnosti v § 11 zákona o ochraně ovzduší. Základní povinností provozovatele každého takového zdroje je získat povolení příslušného orgánu ochrany ovzduší k umístění stavby zdroje, ke stavbě zdroje (příp. ke změně stavby zdroje), k uvedení zdroje do zkušebního a trvalého provozu, a následně zdroj provozovat v souladu s podmínkami uvedenými v těchto povoleních a v souladu s technickými podmínkami provozu stanovenými výrobcem daného zařízení. (V praxi jsem se setkal s otázkou, jak postupovat v případě, že provozovatel získal potřebné povolení k umístění či provozu zdroje, avšak při vydání tohoto povolení příslušný správní orgán opomenul vyžádat závazné stanovisko dle § 17 odst. 1 zákona o ovzduší. CIŽP je totiž v takovém případě povinna pokutovat provozovatele podle § 40 odst. 1 písm. b) zákona o ochraně ovzduší za nesplnění povinnosti, jejíž zákonné ukotvení je nepřehledné až nejasné.)

Provozovatelé jsou dále povinni:

- *dodržovat emisní limity včetně stanovených lhůt k jejich plnění a stropy* -
- pokud není stanoven pro daný zdroj prováděcím limitem konkrétní limit, nastupuje subsidiárně povinnost dodržovat obecné limity. Znečišťující látky nebo jejich stanovené skupiny k plnění obecných

⁷⁵ § 2 písm. h) zákona č. 86/2002 Sb.

⁷⁶ § 3 zákona č. 86/2002 Sb.

emisních limitů vymezí rozhodnutím místně příslušný krajský úřad. Místní příslušnost se určuje podle místa provozovny,⁷⁷

- *dodržovat přípustnou tmavost kouře,*
- *dodržovat přípustnou míru obtěžování zápachem,*
- *zjišťovat množství vypouštěných znečišťujících*

a pachových látek postupem a způsobem stanoveným prováděcím předpisem, tedy měřením a v některých zákonných případech výpočtem. Měření emisí se provádí v místě, za kterým již nedochází ke změnám složení vypouštěných odpadních plynů do vnějšího ovzduší. Měření se provádí jednorázově, v termínech stanovených v prováděcím právním předpise, nebo kontinuálně (nepřetržitě) v průběhu roku.⁷⁸ Měření se zjišťují emise jen těch znečišťujících látek nebo jejich stanovených skupin, pro které má zdroj stanoveny specifické emisní limity nebo rozhodnutím krajského úřadu vymezeny znečišťující látky, pro které jsou stanoveny obecné emisní limity.⁷⁹

K měření je oprávněna pouze osoba s platnou autorizací,

- *plnit pokyny orgánů ochrany ovzduší ke zjednání nápravy,*
- *vést provozní evidenci o stacionárních zdrojích v rozsahu stanoveném*

v § 22 a 23 vyhlášky MŽP č. 356/2002 Sb. Tato evidence se vede samostatně pro každý zdroj. Zaznamenávají se v ní mj. stálé údaje nutné k identifikaci provozovny a zdroje, proměnné údaje o provozu zařízení a technologie, údaje o palivech, surovinách nebo odpadech, údaje o výrobě, o zařízení k omezování emisí, o komínech, o emisích, o měření nebo o jiném způsobu zjišťování množství emisí znečišťujících látek, údaje o poruchách a haváriích, údaje o uplatňování plánu snížení emisí nebo plánu zavedení zásad správné zemědělské praxe atd. Samostatně pro každou provozovnu pak zpracovávají provozovatelé za předchozí kalendářní rok souhrnnou

⁷⁷ § 11 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁸ § 9 zákona č. 86/2002 Sb.

⁷⁹ § 7 odst. 4 vyhlášky MŽP č. 356/2002 Sb.

provozní evidenci, kterou musí předložit do 15. února příslušnému orgánu ochrany ovzduší,

- *umožnit osobám pověřeným orgány ochrany ovzduší a inspekci přístup ke stacionárnímu zdroji za účelem zjištění množství znečišťujících látek a kontroly,*
- *zpřístupnit veřejnosti informaci o znečišťování ovzduší ze stacionárních zdrojů a o opatřeních omezení tohoto znečišťování,*
- *povinný dohled autorizované⁸⁰ osoby nad dodržováním podmínek při provozování spaloven odpadu a zařízení pro spalování odpadů,*
- *a další povinnosti stanovené zákonem na ochranu ovzduší.*

Provozovatelé nových zvláště velkých a velkých zdrojů jsou povinni ve lhůtě stanovené příslušným orgánem ochrany ovzduší vypracovat *provozní řád zdroje*, projednat jej s inspekci a předložit jeho návrh ke schválení příslušnému krajskému úřadu před uvedením zdroje do trvalého provozu. Návrhy na změny provozních řádů předkládají provozovatelé bezodkladně poté, co nastanou změny v provozu zdroje nebo jiné závažné okolnosti, nejpozději však do 60 dnů od data jejich vzniku.⁸¹ Provozovatelé středních zdrojů vypracovávají návrhy provozních řádů, jestliže tak stanoví prováděcí právní předpis (např. u středních stacionárních zdrojů, ve kterých je spalováno alternativní palivo). Příslušný orgán pak vydá povolení k předloženému návrhu provozního řádu podle §11 odst. 2 zákona o ochraně ovzduší. Součástí povolení jsou i podmínky ochrany ovzduší.⁸² Zákon neupravuje důvody, za kterých nelze vydat povolení ke schválení provozního řádu, nicméně se předpokládá, že provozní řád bude vypracován podle přílohy č.10 vyhlášky č. 356/2002 Sb., kterou se stanoví jeho obsah, který nebude v rozporu s příslušnými právními

⁸⁰ Držitel platné licence podle § 15 odst. 1 písm. c) zákona č. 86/2002 Sb.

⁸¹ § 25 vyhlášky MŽP č. 356/2002 Sb.

⁸² Uvedené v § 17 zákona č. 86/2002 Sb.

předpisy.⁸³ Nedodržení emisních limitů provozovatele je porušení povinností podle § 11 zákona o ovzduší, nikoliv však překážkou k vydání povolení ke schválení provozního řádu.

Ze zásady „znečišťovatel platí“ vychází **poplatková povinnost**, upravená v § 19 zákona č. 86/2002 Sb, která je hlavním ekonomickým nástrojem ochrany ovzduší. Provozovatelé zvláště velkých, velkých a středních stacionárních zdrojů platí poplatky za znečišťování ovzduší, jejichž výše je úměrná množství jimi vypouštěných znečišťujících látek a jejich nebezpečnosti. Tyto poplatky vyměřuje příslušný krajský úřad nebo obecní úřad obce s rozšířenou působností (v případě samostatných středních zdrojů). Poplatky za znečišťování ovzduší emisemi ze zvláště velkých, velkých a středních zdrojů jsou příjmem *Státního fondu životního prostředí ČR*. Poplatkovým obdobím je kalendářní rok, v němž je stacionární zdroj provozován. Poplatky se platí za znečišťující látky nebo stanovené skupiny znečišťujících látek, pro které má zdroj znečišťování stanoven emisní limit nebo technické a další podmínky provozu, které emisní limity nahrazují (např. u kamenolomů je jako podmínka provozu stanovena povinnost snižování emisí tuhých znečišťujících látek). K jejich vybírání a vymáhání je příslušný finanční úřad v místě stacionárního zdroje. Roční výše sazeb poplatků a způsob jejich výpočtů jsou uvedeny v příloze č. 1 zákona o ovzduší. Výše poplatků závisí na:

- *druhu znečišťující látky (sazba),*
- *množství vypouštěných látek.*

Výše poplatku se stanoví součinem množství vypouštěné znečišťující látky a výše sazby uvedené v příloze zákona pro jednotlivé znečišťující látky. Poplatek pro jednotlivou zpoplatněnou znečišťující látku se zaokrouhluje na celé stokoruny. Poplatky, jejichž výše nedosahuje 500,- Kč, správce poplatku nevyměří. Provozovatel je povinen si vypočítat poplatek za každý zpoplatněný zdroj a oznámit tento výpočet správci poplatku do 15. února po skončení poplatkového období. U nově provozovaných zdrojů se výše poplatku v prvním roce

⁸³ Příloha časopisu *Ochrana ovzduší*, říjen 2005, Praha, Stanoviska a výklad MŽP k aplikaci zákona č. 86/2002 Sb.

provozu stanoví podle jejich projektované kapacity.⁸⁴ Seznam zpoplatňovaných znečišťujících látek vnášených do ovzduší a sazby poplatků za jednotlivé znečišťující látky produkované zvláště velkými, velkými a středními zdroji je uveden v příloze č. 2 této práce.

V zákoně č. 86/2002 Sb. se na rozdíl od předchozí právní úpravy:

- důsledně promítá zálohování poplatků v rámci celého systému zpoplatňování,
- není zavedeno sankční navýšení poplatků o 50 % při neplnění emisních limitů,
- emise amoniaku a methanu vznikající jako vedlejší produkt při zemědělské výrobě se nezpoplatňují.

Oznamovací povinnost ukládá provozovateli oznámit příslušnému správci poplatku do 30 dnů skutečnosti zakládající vznik nebo odůvodňující změny výše poplatků včetně zastavení provozu nebo změnu provozovatele. Tyto skutečnosti se stávají podkladem pro vydání nového rozhodnutí.

Funkce poplatku jako ekonomického nástroje omezování emisí a zavádění zařízení k jejich redukcí je dále zvýrazněna v § 22, který působí jako nástroj stimulativního působení na provozovatele k zavádění opatření ke snížení emisí. Stimulující funkce spočívá v prominutí poplatků ve výši 60 % po dobu realizace opatření ke snížení zpoplatněných škodlivin za předpokladu, že provozovatel dokončí práce v souladu s předem stanovenými podmínkami.⁸⁵

Pokud provozovatel prokazatelně zahájí práce za účelem snížení emisí zpoplatněné znečišťující látky alespoň o 15 % a splní podmínky uvedené v odstavci 2, správce poplatku rozhodne o odkladu placení záloh na poplatky u této látky ve výši 60 % z celkové výše poplatku za znečišťování ovzduší po dobu realizace těchto prací.⁸⁶ Provozovatel je povinen oznámit správci poplatků ukončení prací na snížení emisí ve lhůtě nejpozději do 30 dnů ode dne vzniku této skutečnosti. Dokončí-li provozovatel práce na snížení emisí v souladu s předem

⁸⁴ § 19 zákona č. 86/2002 Sb.

⁸⁵ Dudová J., Pekárek M. a kolektiv. *Právo životního prostředí*, 2. díl, 2. přepracované vydání, MU Brno 2006, str. 35.

⁸⁶ § 21, odst. 1 zákona č. 86/2002 Sb.

stanovenými podmínkami v rozhodnutí, včetně splnění lhůty ke skončení prací, správce poplatku promine povinnost doplatit odloženou část poplatku. Na odložení a prominutí uvedené části poplatku má provozovatel za splnění zákonem stanovených podmínek právní nárok.⁸⁷ Při nedodržení podmínek odkladu placení části záloh poplatku rozhodne správce poplatku o povinnosti odloženou část poplatku doplatit a stanoví k tomu provozovateli přiměřenou lhůtu.

Pokud došlo ke zpoždění prací ke snížení emisí, které prokazatelně nebylo zaviněné provozovatelem, správce poplatku na návrh provozovatele lhůtu ukončení prací přiměřeně prodlouží, nejdéle však o 1 rok.

3.2 Zvláště velké stacionární zdroje znečišťování ovzduší

Zákon č. 86/2002 Sb. zavedl novou kategorii zdrojů znečišťování ovzduší, tzv. zvláště velké zdroje znečišťování ovzduší, čímž oddělil zdroje s nejvyšším vlivem na kvalitu ovzduší. Úplný seznam zvláště velkých zdrojů znečišťování ovzduší a četnost jednorázového autorizovaného měření emisí u těchto zdrojů najdeme v příloze č. 14 k vyhlášce MŽP č. 356/2002 Sb. Při výstavbě nových a změně stávajících zvláště velkých stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší nebo při jejich modernizaci jsou provozovatelé povinni volit *nejlepší dostupné techniky (BAT)*⁸⁸ v souladu s požadavky zákona o ochraně ovzduší a s dalšími právními předpisy.⁸⁹

Kontinuální měření se provádí u zvláště velkých zdrojů, stejně jako u velkých zdrojů, v těch případech, kdy se dodržení emisního limitu dosahuje úpravou technologického řízení výrobního procesu nebo použitím zařízení k čištění odpadního plynu.⁹⁰ Tím není dotčeno jednorázové měření, které se provádí dle § 8, odst. 1 vyhlášky.

⁸⁷ Damohorský M. a kolektiv. *Právo životního prostředí*, 1. vydání., Praha: C. H. Beck, 2003, str. 231.

⁸⁸ Obdoba dřívějších tzv. maloodpadových technologií.

⁸⁹ § 3, odst. 6 zákona č. 86/2002 Sb.

⁹⁰ § 11 vyhlášky MŽP č. 356/2002 Sb.

U jmenovitě určených zdrojů se zjišťují emise dalších stanovených látek (Cd, Hg, Pb, As, PCDD, PCDF, PCB, PAH)⁹¹ jednorázovým autorizovaným měřením. Toto se provádí při obvyklém provozním výkonu zdroje při prvním uvedení zdroje do provozu a dále jednou za 3 kalendářní roky nebo po každé záměně paliva nebo suroviny nad rámec schváleného provozního řádu nebo po každém významném a trvalém zásahu do konstrukce nebo vybavení zdroje, a to do 6 měsíců od vzniku jedné z výše uvedených skutečností.⁹²

U výroby oxidu titaničitého včetně navazujících výrob musí být v okolí zdroje prováděno reprezentativní nepřetržité ověřování imisních koncentrací tuhých znečišťujících látek a dále oxidu siřičitého, je-li aplikován sulfátový proces, nebo chloru při použití chlorového procesu.⁹³

3.3 Posuzování vlivů na životní prostředí a integrované povolení

Umístění zdroje výrazně znečišťujícího ovzduší v určité lokalitě nepodléhá pouze povolení⁹⁴ a splnění jiných podmínek vyplývajících ze zákona o ovzduší a jeho prováděcích předpisů, ale také podléhá získání řady jiných povolení, podmiňujících toto umístění. Jedná se především o povolení vydávaná v režimu stavebního zákona (územní rozhodnutí, stavební povolení, povolení k užívání stavby). Dotčené orgány státní správy vydávají svá stanoviska podle zvláštních zákonů jako podklad pro určité rozhodnutí stavebního úřadu nebo vydávají svá povolení nezávisle na řízeních podle stavebního zákona.⁹⁵

Připomínky a námítky vznesené v procesu pořizování územně plánovací dokumentace nemusí být vždy akceptovány, s výjimkou námitek nadřízeného orgánu, i když byly uplatněny k ochraně životního prostředí. Pořizovatel dokumentace a schvalující orgán musí

⁹¹ viz příloha č. 4.

⁹² § 17 vyhlášky MŽP č. 356/2002 Sb.

⁹³ § 17 vyhlášky MŽP č. 356/2002 Sb.

⁹⁴ § 17 zákona č. 86/2002 Sb.

⁹⁵ Jančařová I. *Ekologická politika*, I. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004, str. 112.

brát v potaz i jiné veřejné zájmy.⁹⁶ V případě neakceptovaných připomínek orgánů ochrany životního prostředí se aplikuje mechanismus odstraňování rozporů. Možnosti jednotlivých námitek veřejnosti či orgánů na ochranu životního prostředí však samy o sobě nezaručují tuto ochranu. Podmínkou je jejich včasné využití. Zmíněné orgány jsou sice povinny chránit životní prostředí, ovšem v případě námitek podaných po uplynutí předepsané lhůty se má zato, že daný orgán námitky nemá. Svěřením územního plánování do kompetence stavebních úřadů a MMR byla částečně zpochybněna objektivita tohoto procesu v otázkách ochrany životního prostředí. Tato objektivita by však byla v opačném směru zpochybněna svěřením územního plánování MŽP. Jde o problém, jehož řešení spočívá v nalezení či ustanovení nadresortního orgánu, který by mohl plnit funkce arbitra.⁹⁷

EIA

Významnou úlohu zastává institut, kterým je *procedura posuzování vlivů na životní prostředí (EIA-Environmental Impact Assessment)*. Cílem je posoudit vlivy určitého záměru na životní prostředí předtím, než je rozhodnuto o jeho uskutečnění a než se k tomuto uskutečnění přistoupí. Jako průřezový nástroj ochrany životního prostředí vychází z principu prevence, integrace a komplexnosti ochrany životního prostředí.

Roviny, na kterých je tento institut uplatňován jsou dvě:

- koncepční (strategické) posuzování, jehož předmětem je posouzení vlivů určitých koncepcí, plánů apod.,
- posuzování záměrů (projektové posuzování), jehož předmětem je posouzení vlivů určitých konkrétních záměrů (např. staveb, odlesnění).

Na mezinárodní úrovni je EIA považována za jeden ze stěžejních nástrojů ochrany životního prostředí. Právní úprava je obsažena v řadě

⁹⁶ Damohorský M. a kolektiv. *Právo životního prostředí*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 183.

⁹⁷ Damohorský M. a kolektiv. *Právo životního prostředí*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 184.

dokumentů jako: Deklarace z Ria (1992), Agenda 21, Úmluva o posuzování vlivu na životní prostředí přesahujících hranice států (Finsko, Espoo, 1991) či Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti při rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí (Aarhus 1991). V rámci komunitárního práva se pak jedná o Směrnici Rady 85/337 EHS o posuzování vlivů některých veřejných a soukromých záměrů na životní prostředí, doplněná Směrnicí Rady 97/11/ES, dále pak Směrnice Rady a Parlamentu 2001/42/ES o posuzování vlivů některých plánů a programů na životní prostředí.

Aktivity, které jsou předmětem posuzování, vymezuje příloha č. 1 k zákonu č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 100/2001 Sb.“). V § 10a zákona č. 100/2001 Sb. je potom uvedeno, které koncepce jsou předmětem posuzování vlivů na životní prostředí.

Bez stanoviska k posouzení vlivů provedení záměru na životní prostředí, případně bez závěru zjišťovacího řízení, že záměr nebude posuzován podle zákona č. 100/2001 Sb., nelze v daných případech vydat rozhodnutí nebo opatření nutná k provedení záměru. Toto stanovisko, které není rozhodnutím, ale pouze vymezením podmínek, je tedy obligatorní. Stavební úřad ho musí mít, ale může se od něj odchýlit, pokud to zdůvodní. Na řízení podle zákona č. 100/2001 Sb. se nevztahuje správní řád, jde tedy o řízení *sui generis* (výjimkou je rozhodování o udělení a o odejmutí autorizace ke zpracování dokumentace a posudku).⁹⁸ V praxi může docházet ke spojení řízení EIA a řízení stavebního úřadu v rámci územního plánování.

IPPC

Jedním z nových přístupů je *integrováná prevence a kontrola znečišťování (IPPC)*. Základním znakem integrovaného přístupu je

⁹⁸ § 1, § 2, § 5, § 10 a § 23 zákona č. 100/2001 Sb.

snaha uchopení a regulaci všech negativních vlivů na životní prostředí jako celek. Tím by měl být odstraněn stav, kdy se ochrana jedné složky životního prostředí může realizovat na úkor složky jiné.⁹⁹

Základem právní úpravy u členských zemí EU je Směrnice Rady 96/61/ES o integrované prevenci a omezování znečištění. Do českého práva byl integrovaný přístup vnesen **zákonem č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a omezování znečišťování, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů (zákon o integrované prevenci)**, na který navazuje vyhláška č. 554/2002 Sb., kterou se stanoví vzor žádosti o vydání integrovaného povolení, rozsah a způsob jejího vyplnění.

IPPC tedy spojuje všechny složky ochrany životního prostředí, přičemž stanoví podmínky provozu zařízení, aby docházelo k minimalizaci negativních vlivů na životní prostředí, nepodléhá jí ovšem samotné schválení provozu. Integrovaným povolením se rozumí rozhodnutí, kterým se stanoví podmínky k provozu zařízení a které se vydává namísto rozhodnutí, stanovisek, vyjádření a souhlasů vydávaných podle zvláštních zákonů v oblasti ochrany životního prostředí, ochrany veřejného zdraví a v oblasti zemědělství, pokud to tyto předpisy umožňují.¹⁰⁰ Určitá rozhodnutí podle zákona o ovzduší se nevydávají, pokud je jejich vydání nahrazeno postupem v řízení o vydání integrovaného povolení. Povolení je udělováno na základě toho, že provozní činnosti jsou v souladu s nejlepšími dostupnými technologiemi (BAT). Toto povolení se vydává ve správním řízení. Proti rozhodnutí je řádný opravný prostředek.

Kategorie zařízení, na která se vztahuje povinnost získat integrované povolení, jsou uvedeny v příloze č. 1 k zákonu č. 76/2002 Sb. Stavební povolení pro tato zařízení nelze vydat bez pravomocného integrovaného povolení. Provozovatelé zařízení, u nichž byla podána žádost o stavební povolení do 30. října 1999 a byla uvedena do provozu do 30. října 2000, jsou povinni mít integrované povolení

⁹⁹ Damohorský M. a kolektiv. *Právo životního prostředí*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 198.

¹⁰⁰ § 2 písm. h) zákona č. 76/2002 Sb.

k 30. říjnu 2007, pokud má v úmyslu provozovat zařízení i po tomto datu.

MŽP vydalo příručku k IPPC, která bude sloužit nejen stávajícím a budoucím provozovatelům příslušných zařízení k lepší orientaci v problematice IPPC. Ke stažení je na internetových stránkách MŽP.

3.4 Integrovaný registr znečišťování životního prostředí

Integrovaný registr znečišťování životního prostředí – IRZ (Integrated Pollution Register – IPR) je zřízen podle **zákona č. 76/2002 Sb., integrované prevence a nařízení vlády č. 368/2003 Sb.** Povinnost ohlašovat do integrovaného registru znečišťování mají tzv. uživatelé registrované látky, kteří v emisích nebo přenosech (odpadní vody a odpady) ze své provozovny dosáhnou nebo překročí ohlašovací prahy (množství ohlašovaných látek v kg/rok) stanovené v příloze č.1 k nařízení vlády č. 368/2003 Sb.

Veřejná přístupnost kvalitativně odlišuje IRZ od ostatních již provozovaných registrů v oblasti životního prostředí a klade daleko větší požadavky na správu a provoz registru. Provozovatelem IRZ je *CENIA, Česká informační agentura životního prostředí*. IRZ je součástí Jednotného informačního systému životního prostředí. Integrovaný registr znečišťování pokrývá v současnosti informace o emisích (i havarijních) do ovzduší, vody, půdy a o přenosech 72 ohlašovaných látek, z čehož emise do ovzduší zahrnují 57 látek¹⁰¹. Proces ohlašování do IRZ je popsán v části Ohlašování. Uživatel registrované látky je povinen zjistit, zda je v provozovně zpracovávána nebo produkována ohlašovaná látka, jejíž množství v emisích nebo přenosech je vyšší nebo shodné s ohlašovacím prahem. Je-li tomu tak, je uživatel povinen splnit ohlašovací povinnost do integrovaného registru znečišťování do 15. února běžného roku za předchozí kalendářní rok v listinné a v elektronické podobě.¹⁰² Poté již není

¹⁰¹ Pozn.: Údaje za rok 2006 budou zveřejněny 30.9.2007.

¹⁰² § 22 zákona č. 76/2002 Sb.

povinen hlásit stejné údaje zahrnuté do ohlašovací povinnosti dalším správním úřadům podle zvláštních právních předpisů. Z centrální ohlašovny jsou data následně distribuována subjektům pověřeným kontrolou jednotlivých hlášení, jimiž jsou např. správci povodí, ČIŽP, krajské úřady, obecní úřady obcí s rozšířenou působností atd.¹⁰³ Uživatel registrované látky ohlašuje prostřednictvím automatizovaného ohlašovacího procesu, veřejně přístupného na elektronické adrese. Adresu, i další údaje z evidence v oblasti životního prostředí, které je jinak povinen ohlašovat podle zvláštních předpisů, zveřejní ve svém Věstníku MŽP.¹⁰⁴ Prvními ohlašovacími údaji byly údaje za rok 2004, které uživatelé registrovaných látek museli ohlásit k 15.2.2005. Činili tak prostřednictvím elektronické pošty, přičemž adresa byla zveřejněna ve věstníku MŽP v lednu 2005: <http://www.env.cz/co>.¹⁰⁵ Za účelem centralizace po prvních zkušenostech, kdy řada ohlašovatelů plnila ohlašovací povinnosti raději na několika místech současně, bylo v prosinci 2005 ve Věstníku MŽP zveřejněno sdělení o nové adrese pro elektronické ohlašování do Integrovaného registru znečišťování a o nové adrese pro listinné podání (CENIA, česká informační agentura životního prostředí). Kompetentními orgány v rámci IRZ jsou tedy Ministerstvo životního prostředí (MŽP), Česká inspekce životního prostředí (ČIŽP) a CENIA, Česká informační agentura životního prostředí.

Dne 4.2.2006 bylo v Ústředním věstníku EU zveřejněno nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 166/2006, kterým se zřizuje evropský registr úniků a přenosů znečišťujících látek a kterým se mění směrnice Rady 91/689/EHS a 96/61/ES. Takzvaný Evropský PRTR (nebo E-PRTR) nahradí v současnosti fungující Evropský registr emisí znečišťujících látek (EPER). V současné době projednává poslanecká sněmovna vládní návrh zákona, který upravuje nové fungování IRZ.

¹⁰³ Maršák J., Hokkyová Z. *Podrobně o integrovaném registru znečišťování*, Zpravodaj EIA 2005, č. 3, str. 9.

¹⁰⁴ § 4 nařízení vlády č. 368/2003 Sb., o integrovaném registru znečišťování, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁵ MŽP. *Sdělení odboru posuzování vlivů na životní prostředí a IPPC MŽP o adrese, na které se plní ohlašovací povinnost do integrovaného registru znečišťování*. Věstník MŽP, 2005, č. 1, str. 38.

Tím se změní struktura IRZ, některé sledované údaje (zejména počet evidovaných látek stoupne) a okruh povinných osob. Poprvé budou povinné osoby hlásit data podle nového evropského nařízení za rok 2007 v roce 2008. Bude přijat nový zákon o integrovaném registru znečišťování.

K 1.1.2007 byla zveřejněna nová verze elektronické ohlašovací aplikace IntForm, která usnadní plnění ohlašovací povinnosti. Tato nová verze obsahuje i formuláře z oblasti ovzduší a mohou ji tak využívat i provozovatelé zvláště velkých a velkých stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší.

Nedostatkem IRZ je jeho nepřehlednost pro laika. Srozumitelnější registr nalezneme například ve Velké Británii či neoficiálně na <http://bezjedu.arnika.org/>.

3.5 Shrnutí

Kromě všeobecných povinností¹⁰⁶ stanoví zákon o ovzduší pro tyto kategorie zdrojů zvláštní povinnosti v § 11 zákona o ovzduší. Ze zásady „znečišťovatel platí“ pak vychází poplatková povinnost, upravená v § 19 zákona č. 86/2002 Sb, která je hlavním ekonomickým nástrojem ochrany ovzduší.

Umístění zdroje výrazně znečišťujícího ovzduší v určité lokalitě nepodléhá pouze povolení¹⁰⁷ a splnění jiných podmínek vyplývajících ze zákona o ovzduší a jeho prováděcích předpisů, ale také podléhá získání řady jiných povolení, podmiňujících toto umístění. K posouzení vlivů na životní prostředí před samotným rozhodnutím o uskutečnění záměru slouží procedura posuzování vlivů na životní prostředí (EIA- Environmental Impact Assessment). Jako průřezový nástroj ochrany životního prostředí vychází z principu prevence, integrace a komplexnosti ochrany životního prostředí a je stěžejním nástrojem ochrany životního prostředí na mezinárodní úrovni. Jedním z nových

¹⁰⁶ § 3 zákona č. 86/2002 Sb.

¹⁰⁷ § 17 zákona č. 86/2002 Sb.

přístupů je integrovaná prevence a kontrola znečišťování (IPPC). Základním znakem integrovaného přístupu je snaha uchopení a regulaci všech negativních vlivů na životní prostředí jako celek.

K dosažení informovanosti společnosti a samotné publicity údajů slouží Integrovaný registr znečišťování životního prostředí (IRZ), kterému lze ovšem vytknout určitou míru nesrozumitelnosti pro laickou veřejnost.

4 MALÉ STACIONÁRNÍ ZDROJE ZNEČIŠŤOVÁNÍ OVZDUŠÍ

4.1 Povinnosti provozovatelů malých stacionárních zdrojů

Malé stacionární zdroje znečišťování ovzduší jsou významné zejména pro své lokální ovlivňování životního prostředí, které je mnohdy, vzhledem k jejich početné skupině v určitých lokalitách, výrazné.

Základní povinnosti jejich provozovatelů jsou upraveny v § 12 zákona o ochraně ovzduší. Patří sem zejména povinnost uvádět do provozu a provozovat zdroje v souladu s podmínkami pro jejich provoz, dodržovat přípustnou tmavost kouře a přípustnou míru obtěžování zápachem a neobtěžovat kouřem a zápachem osoby ve svém okolí a v obydlené oblasti, oznámit zdroj vypouštějící těkavé látky, umožnit osobám pověřeným přístup.

Přípustnou tmavostí kouře se rozumí nejvýše přípustný stupeň znečišťování ovzduší vyjádřený zabarvením kouřové vlečky nebo zjištěný v kouřovodu metodou podle Ringelmannů nebo Bacharachů.¹⁰⁸

Přípustnou mírou obtěžování zápachem se rozumí nejvyšší koncentrace směsi pachových látek, při jejímž výskytu v ovzduší není obtěžováno obyvatelstvo.¹⁰⁹

Provozovatelé malých zdrojů, které emitují těkavé organické látky, vedou evidenci o spotřebě těkavých organických látek, každoročně

¹⁰⁸ § 2 písm. m) zákona č. 86/2002 Sb.

¹⁰⁹ § 2 písm. bb) vyhlášky MŽP č. 356/2002 Sb.

oznamují stacionární zdroj obecnímu úřadu a poskytují mu přehled o spotřebě těkavých organických látek.

Osoby pověřené jsou pro tento případ osoby k dané činnosti pověřené obcí či inspekcí.

4.2 Malé spalovací zdroje

Spalovací stacionární zdroj představuje zařízení nebo soubor zařízení spalovacích technologických procesů, ve kterých se oxidují paliva za účelem využití uvolněného tepla. Ke zdrojům náleží i spalovací motory a plynové turbíny, které nejsou součástí mobilních zdrojů znečišťování ovzduší.¹¹⁰

Malými spalovacími zdroji jsou zdroje znečišťování ovzduší o jmenovitém tepelném výkonu nižším než 200 kW.¹¹¹

Jmenovité tepelné výkony malých spalovacích zdrojů téhož provozovatele se pro účely stanovení kategorie zdroje sčítají za předpokladu, že spaliny jsou vypouštěny společným komínem, nebo je toto řešení technicky proveditelné.¹¹²

Zákon o ochraně ovzduší stanoví v § 12 odst. f) u provozovatelů zdrojů spalujících tuhá paliva od jmenovitého tepelného výkonu 15 kW a u zdrojů spalujících plynná nebo kapalná paliva od jmenovitého tepelného výkonu 11 kW povinnost zajišťovat prostřednictvím oprávněné osoby¹¹³ měření účinnosti spalování, měření množství vypouštění látek a kontrolu stavu spalinových cest u spalovacích zdrojů, a to nejméně jedenkrát za 2 roky, a odstraňovat zjištěné závady do 2 měsíců od jejich zjištění, pokud se s obecním úřadem nedohodnou jinak. Výsledky provedeného měření a kontroly jsou provozovatelé povinni oznámit obecnímu úřadu do 30 dnů ode dne jejich uskutečnění.

¹¹⁰ § 2 písm. a) nařízení vlády č. 352/2002 Sb.

¹¹¹ § 4, odst. 5 písm. d) zákona č. 86/2002 Sb.

¹¹² § 4, odst. 7 zákona č. 86/2002 Sb.

¹¹³ Držitel živnostenského oprávnění v oboru kominictví dle zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů.

Tyto povinnosti, včetně povinnosti umožnit vstup pověřené osobě včetně předložení podkladů, nemají provozovatelé malých stacionárních spalovacích zdrojů umístěných v rodinných domech, bytech a stavbách pro individuální rekreaci, s výjimkou případů, kdy jsou tyto zdroje provozovány výhradně pro podnikatelskou činnost. Zjišťování znečišťujících látek a kontrola účinnosti malých zdrojů obsahuje příloha č. 7 k nařízení vlády č. 352/2002 Sb., kterým se stanoví emisní limity a další podmínky provozování spalovacích stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší (dále jen „nařízení vlády č. 352/2002 Sb.“). Tato příloha stanoví limitní účinnosti spalování, které jsou vyjádřené procentuálně, přičemž se zohlední druh paliva, jmenovitého tepelného výkonu spotřebiče a data jeho uvedení do provozu. Každý malý zdroj musí spalovat palivo alespoň s limitní účinností spalování podle § 11 tohoto nařízení uvedenou v tabulce, nebo s účinností vyšší. Účinnost spalování se vypočte nepřímou metodou. Výpočet vychází ze souboru naměřených a vypočítaných údajů uvedených v tabulce. Limitní účinnosti spalování jsou stanoveny v tabulkách zvlášť pro spotřebiče spalující kapalná a plynná paliva a zvlášť pro ty, kteří spalují paliva pevná. Kontrola je zde prováděna jednou za 2 roky.¹¹⁴

Kontrola spalinových cest je prováděna samostatně nebo při jednorázovém měření účinnosti spalování malých zdrojů znečišťování ovzduší. Kontrola spalinových cest u všech spotřebičů na tuhá paliva a u spotřebičů na plynná a kapalná paliva do výkonu 50 kW má být prováděna 1 x za 6 měsíců. Kontrola spalinových cest u spotřebičů na plynná a kapalná paliva s výkonem nad 50 kW má být prováděna 1 krát za 3 měsíce.¹¹⁵

Koncentraci CO, resp. její limit stanovený ve zmíněné příloze dnes řada spotřebičů nespĺňuje. Některé obce však tyto limity nekontrolují, resp. nevyžadují v pravidelném dvouletém intervalu předložení protokolu, či tolerují zvýšenou koncentraci. Jedná se především o státní

¹¹⁴ § 12 odst. 1 písm. f) zákona č. 86/2002 Sb., ve znění pozd. předpisů.

¹¹⁵ Vyhláška Ministerstva vnitra č. 111/1981 Sb., o čištění komínů.

školy, nemocnice, bytová družstva a jiné neziskové subjekty či malé zdroje provozované při podnikatelské činnosti.

4.3 Poplatky za znečišťování ovzduší emisemi z malých zdrojů

Poplatky za znečišťování ovzduší upravuje zákon v § 19, podle kterého se poplatek vztahuje na všechny zdroje znečišťování ovzduší včetně malých (např. rodinné domy) s výjimkou spalovacích zdrojů o jmenovitém tepelném příkonu do 50 kW včetně.

Provozovatelé těchto zdrojů platí poplatky, o jejichž výši¹¹⁶ rozhoduje a také je vybírá (a to podle zvláštního právního předpisu)¹¹⁷ obecní úřad, v jehož správním obvodu je daný stacionární zdroj umístěn, nejde-li o poplatky do výše 500 Kč, které se nevyměřují. Výši poplatku vyměří obecní úřad roční pevnou částkou v rozmezí uvedeném v příloze č. 1 zákona o ochraně ovzduší, a to úměrně k velikosti stacionárního zdroje a době jeho provozu v poplatkovém období, příp. podle druhu a spotřeby paliva.¹¹⁸ Výnosy jsou příjmem obce a musí být použity k ochraně životního prostředí.¹¹⁹

Dle § 19 odst. 16 zákona č. 86/2002 Sb. provozovatel malého zpoplatněného zdroje je povinen zaslat do 15. února po skončení poplatkového období podklady pro stanovení výše poplatku na běžný rok. Toto se nevztahuje na spalovací zdroje o jmenovitém tepelném výkonu do 50 kW včetně. Obdobně u malých spalovacích zdrojů, které používají jako palivo koks, dřevo, biomasu, plynná paliva z veřejných distribučních sítí nebo topný olej s obsahem síry do 0,1 % není v příloze č. 1 k zákonu o ovzduší stanovena sazba pro tento poplatek, tudíž ani na ně se daná oznamovací povinnost nevztahuje. U povinných pak správce poplatku prověří údaje uvedené v oznámení podaném provozovatelem, zjistí-li skutečnosti rozhodné pro stanovení výše poplatku, vydá rozhodnutí o vyměření poplatku za skončené

¹¹⁶ Příloha č. 5 – sazby poplatků za malé spalovací zdroje.

¹¹⁷ Zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozd. předpisů.

¹¹⁸ § 19, odst. 9, zákona č. 89/2002 Sb., ve znění pozd. předpisů.

¹¹⁹ § 19, odst. 6, zákona č. 89/2002 Sb., ve znění pozd. předpisů.

poplatkové období a současně o výši záloh na poplatky pro běžný rok, přesahuje-li poplatek 2.000,- Kč ročně, nejpozději do 6 měsíců ode dne doručení oznámení o výši poplatku nebo podkladu pro vyměření poplatku pevnou částkou.¹²⁰

Jelikož se § 19 odst. 11 zákona o ovzduší (dále jen odstavec 11) neomezuje pouze na některé stacionární zdroje, může nastat otázka, zda nedochází ke konfliktu s § 19, odst. 16 zákona o ovzduší (dále zde odstavec 16). V odstavci 16 je uvedeno, že provozovatel malého zpoplatněného zdroje zasílá podklady do 15.2. pro stanovení výše poplatku na běžný rok, zatímco v odstavci 11 je uvedeno, že správce poplatku vydá rozhodnutí o vyměření poplatku za skončené poplatkové období (tedy za rok předešlý roku běžnému).

Odklad placení části poplatků za znečišťování ovzduší¹²¹ se na malé stacionární zdroje nevztahuje.

Poplatek za několik malých zdrojů znečišťování ovzduší lze vyměřit jako jejich součet jedním rozhodnutím s tím, že v odůvodnění tohoto rozhodnutí je nutné uvést, že jde o součet poplatků za konkrétní malé zdroje. Pojem „společný zdroj“ se vztahuje na provozovatele, v jehož areálu je několik zdrojů znečišťování ovzduší odlišných kategorií.¹²²

4.4 Shrnutí

Základní povinnosti provozovatelů malých stacionárních zdrojů jsou upraveny samostatně v § 12 zákona o ochraně ovzduší. Samostatnou kategorií tvoří malé spalovací zdroje, charakterizované mj. jmenovitým tepelným výkonem nižším než 200 kW.¹²³ Rovněž u malých zdrojů je stanovena poplatková povinnost s výjimkou spalovacích zdrojů o jmenovitém tepelném příkonu do 50 kW včetně.

V současné době je často diskutovaná otázka kontroly a sankcionování porušení povinností ze strany fyzických osob, které nejsou podnikateli.

¹²⁰ § 19, odst. 11 zákona č. 86/2002 Sb., ve znění pozd. předpisů.

¹²¹ § 21 zákona č. 89/2002 Sb., ve znění pozd. předpisů

¹²² Stanovisko MŽP k výkladu zákona, příloha časopisu Ochrana ovzduší, 5 - 6 2005.

¹²³ § 4, odst. 5 písm. d) zákona č. 86/2002 Sb.

Dle § 12 odst. 2 zákona o ochraně ovzduší takoví provozovatelé nemají povinnost umožnit pověřeným osobám přístup k malému zdroji. Stanovení této výjimky pro fyzické osoby souvisí s jedním ze základních lidských práv - právem na nedotknutelnost obydlí zmíněným nejen v Listině základních práv a svobod, ale např. i v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Stává se ale, že lidé do jisté míry této nedotknutelnosti „zneužívají“. V otázce proporcionality však nepředpokládám, že by jednotlivé orgány státní moci neupřednostnily ochranu nedotknutelnosti obydlí. Řešení bude zřejmě nutné hledat ve využití jiných nástrojů.

5 SPALOVACÍ ZDROJE ZNEČIŠŤOVÁNÍ OVZDUŠÍ

Výše jsem již uvedl dělení stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší podle zákona o ochraně ovzduší. Jedním ze zmíněných kritérií třídění bylo technické a technologické uspořádání, podle kterého se tyto zdroje dělí na :

- tzv. spalovací zdroje,
- spalovny odpadů a zařízení schválená pro spoluspalování odpadů,
- ostatní zdroje.

Spalovací stacionární zdroj představuje zařízení nebo soubor zařízení spalovacích technologických procesů, ve kterých se oxidují paliva za účelem využití uvolněného tepla. Ke zdrojům náleží i spalovací motory a plynové turbíny, které nejsou součástí mobilních zdrojů znečišťování ovzduší.¹²⁴

Zákon o ovzduší zařazuje spalovací zdroje podle tepelného příkonu nebo výkonu do těchto skupin:

- a) *zvláště velké spalovací zdroje* – spalovací zdroje o jmenovitém tepelném příkonu 50 MW a vyšším bez přihlédnutí k jejich jmenovitému tepelnému výkonu,

¹²⁴ § 2 písm. a) nařízení vlády č. 352/2002 Sb.

- b) *velké spalovací zdroje* – spalovací zdroje o jmenovitém tepelném výkonu vyšším než 5 MW do 50 MW, které nespádají pod písm. a),
- c) *střední spalovací zdroje* – spalovací zdroje o jmenovitém tepelném výkonu od 0,2 MW do 5 MW včetně a
- d) *malé spalovací zdroje* – spalovací zdroje o jmenovitém tepelném výkonu nižším než 0,2 MW.¹²⁵

Jmenovité tepelné výkony nebo příkony zvláště velkých, velkých a středních spalovacích zdrojů téhož provozovatele se pro účely stanovení kategorie zdroje nebo emisních limitů sčítají, jestliže:

- jsou umístěny ve stejné místnosti, stavbě nebo v provozním celku,
- spaliny jsou vypouštěny společným komínem bez ohledu na počet průduchů nebo by s ohledem na uspořádání a druh používaného paliva mohly být vypouštěny společným komínem.¹²⁶

5.1 Zvláště velké spalovací zdroje

Emisní limity pro zvláště velké zdroje stanovené v závislosti na jmenovitém tepelném příkonu zdroje pro oxid siřičitý, oxidy dusíku a tuhé znečišťující látky obsahuje příloha č. 1 k nařízení č. 352/2002 Sb. a emisní limity pro zvláště velké zdroje stanovené pro oxid uhelnatý obsahuje příloha č. 2 k tomuto nařízení.¹²⁷ U zdrojů o jmenovitém tepelném výkonu 150 MW a vyšším se zjišťují emise znečišťujících látek kontinuálním měřením u každého zařízení zdroje, v ostatních případech pak měřením jednorázovým.

Při rozšíření zdroje o nejméně 50 MW tepelného příkonu, nebo jestliže provozovatel zdroje plánuje změnu provozu, která by podle

¹²⁵ Viz blíže v kapitole 4.2.

¹²⁶ § 4, odst. 7 zákona č. 86/2002 Sb.

¹²⁷ § 3, nařízení vlády č. 352/2002 Sb.

zjištění inspekce mohla mít významně nepříznivé účinky na zdraví lidí nebo na životní prostředí, orgán kraje stanoví emisní limit pro novou nebo změněnou část podle jmenovitého tepelného příkonu celého zdroje.

Zásady vypracování plánu snížení emisí u stávajícího zvláště velkého zdroje byly uvedeny v příloze č. 8 k tomuto nařízení a zpracují se pro oxidy dusíku, oxid siřičitý a tuhé znečišťující látky (dále jen TZL) u zdrojů uvedených v příloze č. 1 k tomuto nařízení, které byly v provozu v roce 2000, přičemž měření emisí TZL se neprovádí u zdrojů spalujících výlučně zemní plyn a měření emisí oxidu siřičitého se neprovádí u zařízení spalujících plynné nebo kapalné palivo, u něhož je zaručen (dodavatelem) stálý obsah síry tak, aby nebyl překročen emisní limit při spalování. Transpozice **směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2001/80/ES** ze dne 23. října 2001, o omezení emisí některých znečišťujících látek z velkých spalovacích zařízení přinesla úpravu zásad vypracování plánu snížení emisí do **nařízení vlády č. 112/2004 Sb., o Národním programu snižování emisí tuhých znečišťujících látek, oxidu siřičitého a oxidů dusíku ze stávajících zvláště velkých spalovacích stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší**. V přílohách č. 1 až 3 tohoto nařízení jsou jmenovitě uvedeny stávající zvláště velké spalovací zdroje, jejich emisní stropy pro oxid siřičitý a oxidy dusíku, v příloze č. 4 jsou stanoveny skupinové emisní stropy platné od 1. ledna 2008, v příloze č. 5 pak skupinové emisní stropy pro území jednotlivých krajů.

Provozovatelé zvláště velkých spalovacích zdrojů jsou dále povinni zajistit provedení jednorázového autorizovaného měření emisí plynných anorganických sloučenin chloru vyjádřených jako HCl, plynných anorganických sloučenin fluoru vyjádřených jako HF, a v případě spalování fosilních paliv také měření emisí dalších znečišťujících látek podle § 17 vyhlášky MŽP č. 356/2002 Sb., a to v intervalu 1 x za 3 kalendářní roky.¹²⁸

¹²⁸ § 5 a § 6 nařízení vlády č. 352/2002 Sb.

5.2 Velké a střední spalovací zdroje

Emisní limity pro velké a střední spalovací zdroje jsou stanoveny pro oxid siřičitý, oxidy dusíku, oxid uhelnatý, organické látky a TZL v příloze č. 4 k nařízení vlády č. 352/2002 Sb. Při spalování současně 2 nebo více druhů paliv se hodnoty emisních limitů stanoví výpočtem podle přílohy č. 6 k nařízení vlády č. 352/2002 Sb.

Četnost prováděných jednorázových měření je:

- a) u zvláště velkých zdrojů do 6 měsíců ode dne nabytí účinnosti tohoto nařízení,
- b) u velkých zdrojů do 1 kalendářního roku od posledního měření,
- c) u středních zdrojů o jmenovitém tepelném výkonu 1 až 5 MW včetně do 3 kalendářních let od posledního měření; provozovatelé, kteří provedli poslední měření před datem 1. června 1999, provedou toto měření do 1. června 2003,
- d) u středních zdrojů o jmenovitém tepelném výkonu do 1 MW do 5 kalendářních roků od posledního měření; provozovatelé, kteří provedli poslední měření před datem 1. června 1999, provedou toto měření do 1. června 2003.¹²⁹

U spalovacích zdrojů, které se skládají z několika spalovacích zařízení s odlišnými technickými parametry, může provozovatel projednat s ČIŽP stanovení individuálního měřicího plánu zdroje, který je uveden v provozním řádu zdroje.¹³⁰

Využívání alternativních zdrojů energie má podpořit také **zákon č. 180/2005 Sb., o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie a o změně některých zákonů**. Obnovitelnými zdroji energie jsou pro účely tohoto zákona myšleny přírodní nefosilní obnovitelné zdroje.

Problematickou se dnes jeví otázka využívání centrálních zdrojů tepla, resp. ekonomická a technická kritéria této povinnosti, kterou

¹²⁹ § 14 nařízení vlády č. 352/2002 Sb

¹³⁰ § 7 odst. 11 vyhlášky MŽP č. 356/2002 Sb

mají právnické a fyzické osoby, je-li to pro ně technicky možné a ekonomicky přijatelné využít centrálních zdrojů tepla, popřípadě alternativních zdrojů. Současně jsou povinny ověřit technickou a ekonomickou proveditelnost kombinované výroby tepla a energie. K vydání prováděcího právního předpisu, kterým se stanoví zásady k posuzování možností využívání centrálních zdrojů tepla z hlediska technické a ekonomické přijatelnosti, je zmocněna vláda, resp. MŽP.¹³¹ Konkrétní právní úprava však zatím nebyla vydána.

5.3 Paliva spalovaná ve stacionárních spalovacích zdrojích

Požadavky na kvalitu paliv z hlediska ochrany ovzduší stanoví vyhláška MŽP.¹³² Paliva dělíme podle skupenství na tuhá, kapalná a plynná, jejich podrobnější členění najdeme v § 3 vyhlášky MŽP č. 357/2002 Sb. Veškerá paliva lze vyrábět, skladovat, dovážet, prodávat a používat jen v souladu se zvláštními právními předpisy, přičemž se jedná zejména o dodržování kvality paliv, k čemuž slouží také doklad osvědčující kvalitu paliv. Při spalování může být užíván samostatně jeden druh paliva, nebo může docházet k jejich kombinaci či střídání, kdy mluvíme o tzv. spoluspalování paliv. Má-li dojít ke změně používaných paliv, je zapotřebí povolení příslušného krajského úřadu.¹³³ Změna je očekávána v otázce spalování alternativních paliv, které lze spalovat jen v zařízení zvláště velkého, velkého nebo středního zdroje znečišťování, na kterém byla provedena spalovací zkouška a podmínky využití jeho spalování jsou uvedeny v provozním řádu daného zdroje.¹³⁴ Návrh nové vyhlášky již o možnosti spalování materiálů jako alternativního paliva vůbec neuvažuje. Tento návrh má nahradit platnou vyhlášku MŽP č. 357/2002 Sb., a obsahem je rovněž transpozice ustanovení směrnice Evropského parlamentu a Rady

¹³¹ § 3 odst. 13 zákona č. 86/2002 Sb..

¹³² Vyhlášky MŽP č. 357/2002 Sb., kterou se stanoví požadavky na kvalitu paliv z hlediska ochrany ovzduší.

¹³³ § 17 odst. 2 písm. f) zákona č. 86/2002 Sb.

¹³⁴ § 4 odst. 3 vyhlášky MŽP č. 357/2002 Sb.

1999/32/ES, o snižování obsahu síry v některých kapalných palivech a o změně směrnice 93/12/EHS.¹³⁵

5.4 Shrnutí

Podle kritéria technického a technologického uspořádání tvoří spalovací zdroje samostatnou skupinu, přičemž se dále dělí na zvláště velké, velké, střední a malé zdroje. Pro zvláště velké spalovací zdroje, stejně tak společně pro velké a střední jsou stanoveny speciální emisní limity pro konkrétní látky a podmínky měření.

Požadavky na kvalitu paliv z hlediska ochrany ovzduší stanoví vyhláška MŽP.¹³⁶ Návrh nové vyhlášky, jehož obsahem je rovněž transpozice ustanovení směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/32/ES, o snižování obsahu síry v některých kapalných palivech a o změně směrnice 93/12/EHS,¹³⁷ již o možnosti spalování materiálů jako alternativního paliva vůbec neuvažuje.

Problematickou se dnes jeví otázka využívání centrálních zdrojů tepla, kde dnes stále chybí konkrétní prováděcí právní úprava, či otázka kombinované výroby tepla a energie.

6 SPALOVNY ODPADŮ, SPOLUSPALOVACÍ ZAŘÍZENÍ

Za odpad se považuje každá movitá věc, které se osoba zbavuje nebo má úmysl nebo povinnost se jí zbavit. Odpadními oleji jsou potom jakékoliv minerální nebo syntetické mazací nebo průmyslové oleje, které se staly nevhodnými pro použití, pro něž byly původně zamýšleny (např. upotřebené oleje ze spalovacích motorů, převodové

¹³⁵ Návrh vyhlášky MŽP o stanovení požadavků na kvalitu paliv z hlediska ochrany ovzduší. Dostupný z: [http://www.env.cz/AIS/web-pub.nsf/\\$pid/MZPJAF4C4QIPO](http://www.env.cz/AIS/web-pub.nsf/$pid/MZPJAF4C4QIPO).

¹³⁶ Vyhlášky MŽP č. 357/2002 Sb., kterou se stanoví požadavky na kvalitu paliv z hlediska ochrany ovzduší.

¹³⁷ Návrh vyhlášky MŽP o stanovení požadavků na kvalitu paliv z hlediska ochrany ovzduší. Dostupný z: [http://www.env.cz/AIS/web-pub.nsf/\\$pid/MZPJAF4C4QIPO](http://www.env.cz/AIS/web-pub.nsf/$pid/MZPJAF4C4QIPO).

oleje, minerální nebo syntetické mazací oleje, oleje pro turbíny a hydraulické oleje).¹³⁸

Odpad a odpadní oleje mohou být spalovány jen ve spalovnách odpadů, případně jiných zvláště velkých nebo velkých stacionárních zdrojích, u nichž bylo vydáno povolení krajského úřadu, podle § 17 odst. 2 písm. c) zákona č. 86/2002 Sb.¹³⁹ Mluvíme tedy o spalovnách odpadu a zařízeních schválených ke spalování odpadu. Obojí zařízení mohou být provozovány pouze pod dohledem osoby, která je držitelem platné autorizace.¹⁴⁰

K 1.6.2006 byli provozovatelé středních a malých stacionárních zdrojů povinni ukončit spalování odpadních olejů.¹⁴¹ Po tomto datu může být v malých tepelných agregátech spalováno pouze kapalné palivo splňující požadavky na kvalitu paliv podle vyhlášky MŽP č. 357/2002 Sb. Takové agregáty se nacházejí například v autoopravnách.

Ve středních spalovacích zdrojích mohou být odpadní oleje spalovány za předpokladu, že jsou tato zařízení provozována výhradně v souvislosti s podnikatelskou činností a pokud jejich provozovatel splní všechny zákonem stanovené podmínky.¹⁴²

6.1 Kategorizace

Stacionární zdroje dělíme podle technického a technologického uspořádání na:

- spalovací zdroje,
- spalovny odpadů a zařízení schválená pro spalování odpadů,
- ostatní stacionární zdroje.

Spalovny odpadu se podle druhu spalovaného odpadu dělí na:

- spalovny nebezpečného odpadu,

¹³⁸ § 28 zákona č. 185/2001 Sb.

¹³⁹ § 18 zákona č. 86/2002 Sb.

¹⁴⁰ § 15 odst. 1 písm. c) zákona č. 86/2002 Sb.

¹⁴¹ § 54 odst. 11 zákona č. 86/2002 Sb.

¹⁴² § 11 a § 18 zákona č. 86/2002 Sb.

- spalovny komunálního odpadu,
- spalovny jiného odpadu.

Stávajícím zařízením je zdroj, který byl ke dni účinnosti zákona č. 86/2002 Sb. v provozu na základě platného povolení nebo zdroj, u kterého provozovatel podal žádost o povolení k jeho provozu do 28. 12. 2002, a to za předpokladu, že zařízení bylo uvedeno do provozu do 28. 12. 2004.¹⁴³

V závislosti na jejich kapacitě mohou být kategorizovány jako zvláště velké nebo velké stacionární zdroje. Toto zařazení je prvořadou povinností provozovatele takového zdroje, přičemž v pochybnostech rozhodne ČIŽP.

Zvláště velkými zdroji znečišťování jsou spalovny odpadů a spoluspalovací zařízení:

- a) jejichž jmenovitá provozní kapacita množství odstraňovaného nebezpečného odpadu je větší než 10 tun za den,
- b) jejichž jmenovitá provozní kapacita množství odstraňovaného komunálního odpadu je větší než 3 tony za hodinu,
- c) jejichž jmenovitá provozní kapacita množství odstraňovaného jiného než nebezpečného nebo komunálního odpadu je větší než 50 tun za den.¹⁴⁴

Ostatní spalovny a spoluspalovací zařízení jsou velkými zdroji znečišťování ovzduší.

Poslanci EP odmítli při hlasování ve Výboru pro životní prostředí EP přeražení spaloven odpadů z kategorie „odstranění“ do kategorie „využití“ odpadů podle energetického kritéria. Platná jurisdikce Evropského soudního dvora považuje naprostou většinu spaloven komunálního odpadu za zařízení k odstranění odpadů. Existují zde ale obavy, jak vyplývá i z materiálů EK, že bude-li spalování definováno ve stejné kategorii jako skládkování, některé orgány místní správy by mohly být uvedeny v pokušení zvolit levnější variantu (skládkování), což by mělo dopad na životní prostředí. Mimoto podle EK dochází k diskriminaci komunálních spaloven s vysokou energetickou účinností

¹⁴³ § 2 písm. f) nařízení vlády č. 354/2002 Sb.

¹⁴⁴ § 4 zákona č. 86/2002 Sb. a § 3 nařízení vlády č. 354/2002 Sb.

ve srovnání s kogeneračními zařízeními, která mají podobnou energetickou účinnost, ale nepodléhají pak přísné kontrole emisí.¹⁴⁵ Návrh rámcové směrnice počítal se stanovením norem minimální energetické účinnosti spaloven s tím, že při jejich překročení se budou považovat za zařízení na využití odpadů. Tyto normy vycházejí z nejlepších dostupných technik a doporučení BREF, aby byl použit ekvivalenční faktor o hodnotě 2,6 ke srovnání energie ve formě elektřiny a energie ve formě tepla, tj. 1 kWh elekt. se rovná 2,6 kWh tepla, a faktor o hodnotě 1,1 pro dálkové vytápění. Tuto variantu ovšem poslanci EP ve výboru zamítli.

6.2 Povinnosti provozovatelů

Těmito povinnostmi jsou:

- plnění emisních limitů,
- plnění dalších provozních podmínek.¹⁴⁶

Ti provozovatelé stávajících zařízení, kteří nedokázali plnit podmínky, museli předložit krajskému úřadu plán snižování emisí do 30.9.2002, dle něhož dosáhnou splnění požadavků do 28.12.2004, nebo ke dni vstupu smlouvy o přistoupení ČR k Evropské unii v platnost, nastane-li tato skutečnost dříve. Změnou § 53 odst. 1 zákona č. 86/2002 Sb. se proces schvalování plánu snižování emisí dostal pod režim správního řádu, z původního nesprávního charakteru řízení, u kterého ovšem byla zákonně upravena účast veřejnosti, byť poněkud nesystematicky zakotvena v § 6 odst. 7 vyhlášky MŽP č. 356/2002 Sb.

¹⁴⁵ Periodikum Odpady, 1/2007, vydavatelství Economia, str. 26.

¹⁴⁶ Nařízení vlády č. 354/2002 Sb., kterým se stanoví emisní limity a další podmínky pro spalování odpadu.

6.3 Shrnutí

Podle kritéria technického a technologického uspořádání tvoří spalovny odpadů a zařízení schválená ke spalování odpadu samostatnou skupinu zdrojů znečišťování ovzduší. Odpad a odpadní oleje lze spalovat pouze v těchto zařízeních. Dále rozlišujeme spalovny nebezpečného, komunálního a ostatního odpadu. Provozovatelé mají povinnost plnit emisní limity a ostatní provozní podmínky.

V rámci ES je dnes diskutovaná otázka stanovení norem minimální energetické účinnosti spaloven s tím, že při jejich překročení se budou považovat za zařízení na využití odpadů, nikoliv tedy za zařízení na odstranění odpadu, jak je tomu dodnes. Tuto variantu ovšem poslanci EP ve výboru zamítli.

7 OSTATNÍ STACIONÁRNÍ ZDROJE ZNEČIŠŤOVÁNÍ OVZDUŠÍ EMITUJÍCÍ TĚKAVÉ ORGANICKÉ LÁTKY

Těkavými organickými látkami (dále jen „VOC“) se pro účely zákona o ochraně ovzduší a jeho prováděcích právních předpisů rozumí organické sloučeniny nebo směs organických sloučenin, s výjimkou methanu, jejichž počáteční bod varu je menší nebo roven 250 °C, při normálním atmosférickém tlaku 101,3 kPa.¹⁴⁷

Výrobky s obsahem VOC (včetně pohonných hmot) lze vyrábět, dovážet, prodávat, označovat, přepravovat, přečerpávat, skladovat a používat jen v souladu s požadavky na jejich kvalitu a na způsoby nakládání s nimi, které stanoví prováděcí právní předpis.¹⁴⁸ Za produkt s obsahem organických rozpouštědel se považují všechny produkty obsahující více než 3 % hmotnosti organických halogenovaných i nehalogenovaných rozpouštědel. Výrobci a dovozci nebo vývozci

¹⁴⁷ § 2 zákona č. 86/2002 Sb.

¹⁴⁸ § 3 odst. 3 zákona č. 86/2002 Sb.

produktů s obsahem těkavých organických látek (rozpouštědel) označují tyto produkty podle přílohy č. 5 k této vyhlášce.¹⁴⁹

Uvedenou problematiku upravuje vyhláška MŽP č. 355/2002 Sb., kterou se stanoví emisní limity a další podmínky provozování ostatních stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší emitujících těkavé organické látky z procesů aplikujících organická rozpouštědla a ze skladování a distribuce benzínu (dále jen „vyhláška MŽP č. 355/2002 Sb.“), která byla s účinností od 1. 1. 2006 změněna vyhláškou MŽP č. 509/2005 Sb. Ani tato novela se dostatečně nevypořádala s nesystematickou a v některých ustanoveních nejasnou úpravou této vyhlášky.

Při plnění palivových nádrží automobilů benzinem z čerpacích stanic se vytěsněné páry benzínu odvádějí z prostoru plnicího hrdla palivové nádrže plynotěsným potrubím do skladovací nádrže čerpací stanice. Celkový objem odvedených par činí 95 – 115 % celkového objemu benzínu přečerpaného do palivové nádrže automobilu.¹⁵⁰ Zde se někteří inspektoři ČIŽP pozastavovali nad otázkou, jak postupovat v případě, kdy objem odváděných par činí více než 115 %, a tím zdánlivě porušuje předepsaný limit. Přestože se jedná pouze o malicherný nedostatek litery zákona, který lze vyřešit výkladem této vyhlášky podle smyslu právní úpravy, zbytečně podobná ustanovení komplikují práci orgánům ochrany ovzduší.

7.1 Kategorie zdrojů a emisní limity

Stávající stacionární zdroje emisí těkavých organických látek jsou zdroje, na které bylo vydáno kolaudační rozhodnutí nebo jiné obdobné povolení k provozu před 1. 4. 2002 a které byly uvedeny do provozu nejpozději 1. 4. 2003.

Nové stacionární zdroje emisí těkavých organických látek jsou zdroje, na které bylo vydáno kolaudační rozhodnutí nebo jiné obdobné

¹⁴⁹ § 13 vyhlášky MŽP č. 355/2002, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁰ § 18 vyhlášky MŽP č. 355/2002, ve znění pozdějších předpisů.

povolení k provozu po 1. 4. 2003 a zdroje, které byly uvedeny do provozu po 1. 4. 2003.¹⁵¹

Provozovatelé stávajících stacionárních zdrojů vypouštějících emise VOC jsou povinni dodržovat emisní limity a další podmínky provozování u těchto zdrojů stanovené vyhláškou MŽP č. 355/2002 Sb. nejpozději od 31. 10. 2007. Do tohoto data jsou povinni plnit emisní limity platné u zdroje do data účinnosti zákona č. 86/2002 Sb.¹⁵²

Provozovatelé nových zdrojů jsou povinni plnit emisní limity a další podmínky provozu stanovené v příloze č. 2 k vyhlášce MŽP č. 355/2002 Sb.

Pro účely vyhlášky č. 355/2002 Sb. se těkavé organické látky dělí do 4 kategorií, a to podle míry působení na zdraví lidí, zvířat a životní prostředí. Jedná se o následující kategorie:

- a) látky, které jsou klasifikovány jako látky karcinogenní, mutagenní a toxické pro reprodukci a jsou označeny Rvětou R45, R46, R49, R60 a R61,
- b) halogenované organické látky klasifikované podle zvláštního právního předpisu Rvětou R40,
- c) těkavé organické látky, které nespádají pod písmena a) a b),
- d) benzín definovaný podle § 2 písm. a), pokud je posuzován podle požadavků § 14 až 19. Pro posuzování podle jiných ustanovení této vyhlášky náleží do kategorie pod písmenem c).¹⁵³

Limitní roční projektované spotřeby těkavých organických látek, rozhodné pro zařazování zdrojů do příslušných kategorií, jsou uvedeny v § 4 odst. 2 a v příloze č. 2 vyhlášky MŽP č. 355/2002 Sb.

Vyhláška č. 355/2002 Sb. stanoví kritéria pro kategorizaci zdrojů emitujících VOC na zvláště velké, velké, střední a malé. Pokud je u malých zdrojů roční spotřeba VOC menší než 400 kg za rok, doporučuje se stanovit zpoplatnění od spotřeby 400 kg těchto látek

¹⁵¹ § 54 odst. 9 písm. b) zákona č. 86/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵² § 54 odst. 9 písm. a) zákona č. 86/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵³ § 3 vyhlášky MŽP č. 355/2002, ve znění pozdějších předpisů.

za rok. Orgán obce (správce poplatku) však může stanovit i nižší prahové hodnoty ke zpoplatnění vzhledem k tomu, že novelou zákona o ochraně ovzduší byla kriteria zpoplatnění u této kategorie zdrojů zrušena. Obdobně je to s oznamovací povinností. Zde se doporučuje u zdrojů, které správce poplatků nebude zpoplatňovat, *oznamovací povinnost nevyžadovat*. Oznamovací povinnost dle § 12 odst. 1 písm. c) zákona o ochraně ovzduší platí jednak pro zdroje se spotřebou organických látek nad 400 kg ročně (jako projektovaná roční spotřeba těchto látek) a jednak pro případy jednorázové činnosti, při níž se spotřebuje více jak 600 kg těchto látek. Každá podmínka tedy platí samostatně, nejde o kumulaci.¹⁵⁴

7.2 Redukční plány a roční hmotnostní bilance rozpouštědel

Rovněž zde může krajský úřad uložit provozovateli místo povinnosti dodržovat některé emisní limity povinnost plnit plán snížení emisí znečišťujících látek, zde se jedná o tzv. **redukční plán**. Provozovatelé tedy prokáží :

- a) splnění emisních limitů v odpadním plynu, hodnot fugitivních emisí a emisní limity celkových emisí, nebo
- b) splnění požadavků redukčního plánu specifikovaného v příloze č. 3 k této vyhlášce a splnění ustanovení § 8 odst. 6 a 7 této vyhlášky.¹⁵⁵

Postup při kontrole dodržování redukčního plánu je uveden v příloze č. 4 k této vyhlášce. Pokud to vyžaduje plnění národního, krajského či místního programu snižování emisí těkavých organických látek podle přílohy č. 2 zákona, stanoví se provozovatelům zdrojů závazné emisní stropy a podmínky ochrany ovzduší.

Z právní úpravy není jednoznačně patrné, kterých provozovatelů se zpracování redukčního plánu týká, což mohlo být příčinou nízkého počtu provozovatelů, kteří tento institut využili a oznámili tuto

¹⁵⁴ Stanovisko a výklad MŽP, příloha časopisu Ochrana ovzduší, 5-6 2005

¹⁵⁵ § 10 vyhlášky MŽP č. 355/2002, ve znění pozdějších předpisů.

skutečnost příslušnému krajskému úřadu v zákonné lhůtě nejpozději do 1. 4. 2003.

Schválený redukční plán umožňuje provozovateli namísto plnění specifických emisních limitů snížit emise těkavých organických látek ze zdroje jiným způsobem v ekvivalentní míře, a to nejpozději do 31. 10. 2007.

Podle § 12 vyhlášky MŽP č. 355/2002 Sb. mají provozovatelé každoročně do 15. února kalendářního roku zasílat oznámení o používání těkavých organických látek, jehož přílohou je roční hmotnostní bilance rozpouštědel. Toto zasílají podle kategorie zdroje příslušnému obecnímu úřadu, obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností nebo krajskému úřadu. Chybí bohužel metodický pokyn ke zpracování roční hmotnostní bilance rozpouštědel.

7.3 Shrnutí

Emisní limity a další podmínky provozování ostatních stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší emitujících těkavé organické látky z procesů aplikujících organická rozpouštědla a ze skladování a distribuce benzínu stanoví vyhláška MŽP, která také dělí těkavé organické látky do 4 kategorií, a to podle míry působení na zdraví lidí, zvířat a životní prostředí.

Rovněž zde může krajský úřad uložit provozovateli místo povinnosti dodržovat některé emisní limity povinnost plnit plán snížení emisí znečišťujících látek, zde se jedná o tzv. redukční plán.

Vyhláška také stanoví každoroční povinnost zasílat oznámení o používání těkavých organických látek, jehož přílohou je roční hmotnostní bilance rozpouštědel. Metodický pokyn zde ovšem chybí.

8 OSTATNÍ STACIONÁRNÍ ZDROJE ZNEČIŠŤOVÁNÍ OVZDUŠÍ

Okruh „ostatních zdrojů“ je poměrně rozsáhlý a rozmanitý. Podrobnou úpravu nalezneme v **nařízení vlády č. 615/2006 Sb., o stanovení emisních limitů a dalších podmínek provozování ostatních stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší** (dále jen „nařízení vlády č. 615/2006 Sb.“), kterým se ruší nařízení vlády č. 353/2002 Sb. Tímto nařízením se v souladu s právem Evropských společenství stanoví emisní limity, podmínky provozování a způsob zařazování ostatních stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší. *V přílohách č. 1 a 2 tohoto předpisu je vyjmenována řada nejrůznějších typů zdrojů.*¹⁵⁶ Dřívějšího nařízení vlády č. 353/2002 Sb. upravovalo také stacionární zdroje znečišťování ovzduší, které nebyly jmenovitě upraveny v žádném z ostatních předpisů (nařízení vlády č. 352/2002 Sb., nařízení vlády č. 354/2002 Sb., vyhláška MŽP č. 355/2002 Sb.) a které nebyly uvedeny ani v příloze č. 1 nebo 2 § 2 tehdejšího nařízení. Hovořilo tedy o vyjmenovaných a nevyjmenovaných zdrojích (např. betonárky). Některé takové zdroje, jako např. betonárky a recyklační linky se od 1.1.2007 zařazují mezi ostatní zdroje.¹⁵⁷ Zvláštní skupinu zdrojů tvoří zdroje s přímým procesním ohřevem, u kterého jsou znečišťující látky vzniklé spalováním paliv odváděny společně se znečišťujícími látkami vnášenými do ovzduší technologickým procesem. Zdroje nevyjmenované v příloze č. 1 či 2 jsou považovány za velké zdroje podle kritérií v § 3 nařízení vlády č. 615/2006 Sb.

¹⁵⁶ Příloha č. 9

¹⁵⁷ Návrh novely nařízení vlády č. 353/2002 Sb. ze dne 28. 2.2006 (po vypořádání vnitřního připomínkového řízení). Dostupný z: [http://www.env.cz/AIS/web-pub.nsf/\\$pid/MZPJAFE1AGGV](http://www.env.cz/AIS/web-pub.nsf/$pid/MZPJAFE1AGGV) a nařízení vlády č. 615/2006 Sb., ve znění pozd. předpisů.

8.1 Zdroje uvedené v příloze č. 1 k nařízení vlády č. 615/2006 Sb.

Z jednotlivých zdrojů v příloze č. 1 jsem vybral jako první **kamenolomy**, a to z důvodů jejich existence v Moravskoslezském kraji (Štramberk). Kamenolomy jsou relativně významným zdrojem emisí TZL ve svém okolí. Patří do kategorie středních stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší (bod č. 3.6. přílohy č. 1 nařízení vlády č. 615/2006 Sb.). Kamenolomy nemají stanoveny emisní limity (termín specifické emisní limity pro kamenolomy, užitý ve výkladu MŽP k zákonu o ovzduší,¹⁵⁸ nelze přijmout za adekvátní), pouze technické podmínky provozu: *„Emise tuhých znečišťujících látek do ovzduší je třeba u zdroje snižovat a vyloučit v maximální míře, která je prakticky dosažitelná, tj. všechna místa a operace, kde dochází k emisím tuhých znečišťujících látek do ovzduší je nutno, s ohledem na technické možnosti, vybavit podle povahy procesu vodní clonou, skrápěním, odprašovacím nebo mlžícím zařízením.“*¹⁵⁹

Provozovatel kamenolomu je povinen (jakožto provozovatel středního stacionárního zdroje) vypočítat poplatek za znečišťování ovzduší podle § 19 odst. 8 zákona o ochraně ovzduší za každý zpoplatněný zdroj, tj. za tuhé znečišťující látky (dále jen TZL), a to podle přílohy č. 1 citovaného zákona. Emise zjišťované výpočtem prokazují provozovatelé podle § 9 odst. 1 citovaného zákona bilancí technologického procesu nebo s použitím emisních faktorů. Výpočet bilance je v některých případech (podobně např. u lakoven) přesnější a jednodušší, byť z důvodu dosažení nižších hodnot metodou při měření je záměrně užívána provozovateli metoda s použitím emisních faktorů.

Vzhledem k tomu, že nelze technicky zabezpečit měření emisí TZL ze všech technologických operací (tj. clonový odstřel, vrtání, náklad a doprava, drcení a další manipulace), měly by se při výpočtu emisí uplatňovat stanovené emisní faktory, které jsou dle provozovatelů

¹⁵⁸ Stanoviska a výklad MŽP k zákonu č. 86/2002 Sb., v příloze časopisu Ochrana ovzduší 2005.

¹⁵⁹ Příloha č. 1 k nařízení vlády č. 615/2006 Sb.

kamenolomů nepřesné a nadnesené.¹⁶⁰ Jedním z možných řešení této situace je zavést u kamenolomů institut plánu snížení emisí, který by mj. zahrnoval technické úpravy na technologické lince na úpravu kameniva (dominantní zdroj emisí TZL) a další opatření.

Vyhláška č. 615/2006 Sb. přinesla logickou změnu některých ustanovení předcházející právní úpravy. Znění přílohy č. 1 k nařízení vlády č. 353/2002 Sb. v bodu 3.6., které se vztahovalo ke kamenolomům a zpracování kamene, ušlechtilé kamenické výrobě, těžbě, úpravě a zpracování kameniva-přírodního a umělého, například stanovilo, že realizace opatření musí být odsouhlasena a pravidelně vyhodnocována inspekcí. Zákon č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, ve znění pozdějších (dále jen zákon o inspekci), ani jiný zákon (např. zákon o ochraně ovzduší) ovšem nedával inspekci takovou pravomoc, tedy pravomoc a povinnost k odsouhlasení takového opatření. Samotnému pravidelnému vyhodnocování nic nebránil. Obdobně se v této části přílohy nacházelo ustanovení o tom, že na hranici pozemku kamenolomu nesmí být překročen depoziční limit pro prašný spad podle nařízení vlády č. 350/2002 Sb. Opět zde nebylo jasné, kdo má povinnost tento depoziční limit kontrolovat, resp. jeho překročení, protože ani hygiena tuto povinnost neměli ke konkrétním pozemkům. Nastávala tedy zároveň otázka sankcí a jejich výkonu při případném překročení tohoto limitu. Toto nařízení bylo zrušeno a nahrazeno nařízením vlády č. 615/2006 Sb., které se již o depozičním limitu či daných opatřeních nezmiňuje.

V bodě č. 4.8 „Čerpací stanice a zařízení na dopravu a skladování pohonných hmot s výjimkou nakládání s benzinem“ přílohy č. 1 nařízení vlády č. 615/2006 Sb. jsou tyto charakterizovány jako střední zdroje. Jde tedy o **čerpací stanice na naftu a na LPG**. Čerpací stanice na benzin jsou také středními zdroji znečišťování ovzduší, jejich úpravu nalezneme ve vyhlášce MŽP č. 355/2002 Sb.

¹⁶⁰ Bod č. 17. v příloze č. 4 k vyhlášce MŽP č. 356/2002 Sb., obdobně také Stanoviska a výklad MŽP k zákonu č. 86/2002 Sb., v příloze časopisu Ochrana ovzduší 2005.

V bodu 5 jsou zařazeny mezi střední zdroje skládky, které přijímají více než 10 tun odpadu denně nebo mají celkovou kapacitu větší než 25 000 tun, mimo skládky inertního odpadu a průmyslové kompostárny a zařízení na biologickou úpravu odpadu.

V bodě 6 jsou upraveny ostatní zařízení, přičemž bych zmínil zejména výrobu buničiny, papíru, lepenky a jiných vláknitých materiálů, která je v Moravskoslezském kraji zastoupena v Paskově akciovou společností Biocel a.s., Heinzl Group. Při výrobě buničiny je třeba využít všechna dostupná technická opatření ke snížení nebo likvidaci zapáchajících látek z jednotlivých zdrojů emisí, například varna, odparka, vyvažovací kolona, a provést místní nebo centrální odsávání odpadních plynů do zařízení k omezování emisí. Výroba buničiny ze dřeva a papíru z panenské buničiny rozlišuje výrobu při sulfitovém a při sulfátovém způsobu.

Dále jsou v této příloze zmíněna např. krematoria, čistírny odpadních vod, udírny, či pražírny kávy.

8.2 Zemědělské zdroje

Právní úprava zemědělských zdrojů obsažená v příloze č. 2 k nařízení vlády č. 615/2006 Sb. rozlišuje:

- a) *zařízení pro chov skotu,*
- b) *zařízení pro chov prasat,*
- c) *zařízení pro chov drůbeže a králíků zařízení pro chov jiných zvířat nebo mláďat skotu, prasat nebo drůbeže.*

Podle bodu 2 se předkládá příslušnému orgánu ochrany ovzduší **plán zavedení zásad správné zemědělské praxe**¹⁶¹, ve kterém zaměstnavatel uvede stanovené údaje. Orgán ochrany ovzduší pak poskytne v elektronické podobě zmíněný plán ČIŽP a ČHMÚ. Tento plán spočívá v zavedení technologií snižujících emise amoniaku do provozu zemědělského zdroje. Pokud takový plán není předložen, je

¹⁶¹ § 5 nařízení vlády č. 615/2006 Sb.

provozovatel povinen zajišťovat provádění autorizovaného měření emisí těchto látek ve stanovených pravidelných intervalech. Provozovatel je povinen výsledky měření emisí prokázat dodržování stanovených emisních limitů u zdroje¹⁶². Plnění schváleného plánu se považuje za splnění povinnosti dodržovat emisní limity¹⁶³. Nová vyhláška č. 362/2006 Sb., o způsobu stanovení koncentrace pachových látek, přípustné míry obtěžování zápachem a způsobu jejího zjišťování, s účinností dnem 01. srpna 2006, již upravuje problematiku pachových látek samostatně.

8.3 Shrnutí

Podrobnou úpravu ostatních stacionárních zdrojů nalezneme v nařízení vlády č. 615/2006 Sb., přičemž jednotlivé typy jsou uvedené v příloze č. 1. Samostatně jsou pak v příloze č. 2 upraveny zemědělské zdroje.

9 ORGÁNY STÁTNÍ SPRÁVY NA ÚSEKU OCHRANY OVZDUŠÍ

9.1 Orgány podle zákona o ochraně ovzduší

Výkon správní činnosti na úseku ochrany ovzduší, ozónové vrstvy a klimatického systému Země podle hlavy VII. zákona č. 86/2002 Sb. vykonávají:

Ministerstvo životního prostředí – orgán vrchního státního dozoru ve věcech životního prostředí, vykonává působnost ústředního správního úřadu v oblasti ochrany ovzduší, ozónové vrstvy a klimatického systému Země, dále vykonává vrchní státní dozor na zmíněném úseku, zaujímá stanoviska k záměrům v této oblasti, koordinuje výzkum a sleduje technický rozvoj, zajišťuje sledování

¹⁶² § 9 odst. 9 zákona č. 86/2002 Sb.

¹⁶³ § 5 odst. 10 zákona č. 86/2002 Sb.

kvality ovzduší, zabezpečuje jednotný registr informačního systému kvality ovzduší, registr emisí a zdrojů, vydává prováděcí právní předpisy k vybraným ustanovením zákona, vydává stanoviska k územně plánovacím dokumentacím a povolení ke zvýšení obsahu síry v kapalných palivech, přezkoumává rozhodnutí vydaná ČIŽP a krajskými úřady, vydává a ruší rozhodnutí o autorizaci a provádí kontrolu výkonu této činnosti, rozhoduje o kategorii zdroje v případech nových technologií atd.¹⁶⁴

Ministerstvo zdravotnictví – ústřední orgán státní správy pro ochranu veřejného zdraví. V § 45 zákona č. 86/2002 Sb. má stanoveny kompetence pro zajištění ochrany života a zdraví obyvatelstva v souvislosti se znečištěním ovzduší. Zejména předkládá MŽP návrhy na zpřísnění imisních limitů, zpracovává a vede seznamy referenčních koncentrací znečišťujících látek či provádí sledování zdravotního stavu obyvatelstva.

Česká inspekce životního prostředí – jiný správní úřad s celostátní působností podřízený MŽP. ČIŽP dozírá na dodržování právních předpisů a rozhodnutí orgánů ochrany ovzduší, provádí u některých stacionárních zdrojů měření za účelem kontroly emisních limitů a stropů, je hlavním kontrolním orgánem v této oblasti, při zjištění neplnění povinností ukládá provozovatelům zdrojů nápravná opatření, sankce, v krajních případech rozhoduje o omezení nebo zastavení provozu zdroje (za podmínek stanovených zákonem č. 86/2002 Sb.), ověřuje údaje souhrnné provozní evidence zvláště velkých a velkých zdrojů a předává je ČHMÚ, v pochybnostech rozhoduje o vymezení stacionárního zdroje a jeho zařazení do příslušné kategorie, je dotčeným správním orgánem ve správních řízeních podle § 17 zákona č. 86/2002 Sb., která vede místně příslušný krajský úřad, kontroluje činnost autorizovaných osob (v případě závažných nedostatků navrhuje MŽP zrušení rozhodnutí o autorizaci), vydává závazné stanovisko k řízení podle zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu atd..¹⁶⁵

¹⁶⁴ § 43, 44 a 55 zákona č. 86/2002 Sb

¹⁶⁵ § 46 zákona č. 86/2002 Sb.

Česká obchodní inspekce – jiný správní úřad s celostátní působností podřízený Ministerstvu průmyslu a obchodu. Na úseku ochrany ovzduší kontroluje kvalitu paliv na vnitřním trhu, prodej regulovaných látek a výrobků, které je obsahují, a za zjištěné nedostatky ukládá pokuty podle zákona č. 64/1986 Sb., o české obchodní inspekci, ve znění pozdějších předpisů.¹⁶⁶

Kraje vykonávají především státní správu na úseku ochrany ovzduší v přenesené působnosti. *Krajské úřady* rozhodují o vyměření poplatků za znečišťování ovzduší emisemi ze zvláště velkých a velkých zdrojů, ukládají pokuty za nesplnění oznamovací povinnosti na úseku poplatků, vydávají povolení podle § 17 zákona č. 86/2002 Sb. (s výjimkou dvou případů svěřených do kompetence MŽP), provádí dozor na úseku ochrany ovzduší ve své územní působnosti, schvalují plány snížení emisí ze zdrojů, plány zavedení zásad správné zemědělské praxe, stanovují znečišťující látky nebo jejich skupiny k uplatnění obecných emisních limitů u zvláště velkých, velkých a středních zdrojů, stanovují v pochybnostech způsob zjišťování emisí znečišťujících látek, přezkoumávají rozhodnutí vydaná obecními úřady, vyhlašují signál upozornění a signál regulace, uplatňují stanoviska k územním plánům a k regulačním plánům ohledně umístění zdroje znečištění ovzduší, atd. *Kraje* zaujímají stanovisko k místním programům snižování emisí a ke zlepšení kvality ovzduší, vydávají v přenesené působnosti nařízením program ke zlepšení kvality ovzduší.¹⁶⁷

Obecní úřady obcí s rozšířenou působností vykonávají státní správu na úseku ochrany ovzduší v přenesené působnosti. Rozhodují o vyměření poplatků za znečišťování ovzduší emisemi ze středních zdrojů, ukládají pokuty za nesplnění oznamovací povinnosti na úseku poplatků, ověřují údaje souhrnné provozní evidence středních zdrojů a předávají je ČHMÚ.

¹⁶⁶ § 40 a 47 zákona č. 86/2002 Sb.

¹⁶⁷ § 6, 7, 8 a 48 zákona č. 86/2002 Sb. a § 67 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů.

Obce – *Obecní úřady* jsou dotčeným správním orgánem v územním, stavebním a jiném řízení podle stavebního zákona a vydávají stanovisko pro účely kolaudačního souhlasu z hlediska ochrany ovzduší u malých stacionárních zdrojů, dále vykonávají státní správu na úseku ochrany ovzduší v přenesené působnosti, zejména rozhodují o vyměření poplatků za znečišťování ovzduší emisemi z malých zdrojů, nařizují odstranění závad u malých spalovacích zdrojů, ukládají provozovatelům malých zdrojů při nedodržení jejich povinností nápravná opatření, sankce, v krajních případech rozhodují o omezení nebo zastavení provozu malého zdroje atd. *Zastupitelstva obcí* mohou svými obecně závaznými vyhláškami stanovit podmínky spalování suchých rostlinných materiálů v otevřených ohništích nebo jejich spalování úplně zakázat za splnění podmínek zákona o ovzduší, a mohou také zakázat spalování některých druhů paliv v malých spalovacích zdrojích, či regulovat promítání světelných reklam a efektů na oblohu.¹⁶⁸

Celní úřady – zákon o ochraně ovzduší jim stanovuje určité kompetence na úseku ochrany ozónové vrstvy Země a na úseku ochrany klimatického systému Země. Celní úřady jsou rovněž příslušné k vybírání a vymáhání poplatků za znečišťování ovzduší, vyměřených krajskými úřady a obecními úřady obcí s rozšířenou působností.¹⁶⁹

Zákon o ovzduší dále stanoví v § 52 oprávnění kontrolních orgánů, resp. pověřených zaměstnanců orgánů ochrany ovzduší.

Veřejný ochránce práv, jehož úřad je upraven zákonem č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů rovněž může hrát zejména ve správních řízeních svou roli. Příkladem je možnost obrátit se na tento institut se stížností ohledně postupu orgánů státní správy¹⁷⁰. Veřejný ochránce práv působí k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí uvedených v zákoně, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich

¹⁶⁸ § 50 zákona č. 86/2002 Sb.

¹⁶⁹ § 19 a § 51 zákona č. 86/2002 Sb.

¹⁷⁰ Příkladem sp. zn.: 2145/2002/VOP/MH.

nečinností, a tím přispívá k ochraně základních práv a svobod.¹⁷¹ Tzv. dobrá správa je jedním z hlavních témat činnosti veřejného ochránce práv.

9.2 Struktura České inspekce životního prostředí

ČIŽP byla zřízena zákonem č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, ve znění pozd. předpisů. Podle tohoto zákona se ČIŽP člení na ústřední a oblastní inspektoráty. V čele ČIŽP stojí ředitel a v čele oblastního inspektorátu pak vedoucí. Působnost inspekce v oblasti ochrany ovzduší je dána zákonem o ovzduší.

ČIŽP je rozpočtovou organizací.

9.3 Shrnutí

Výkon správní činnosti na úseku ochrany ovzduší, ozónové vrstvy a klimatického systému Země je mezi jednotlivými orgány vymezen v hlavě VII. zákona o ochraně ovzduší. Jedná se o široký okruh orgánů státní správy, ovšem převládají spíše trendy k centralizaci. Vznik a struktura ČIŽP jsou upraveny samostatným zákonem.

Samotná vnitřní činnost těchto orgánů je v některých případech negativně ovlivněna zpolitizovaným či obdobně ovlivněným dosazováním do vedoucích funkcí, čemuž napomáhá absence odpovídajícího služebního zákona, jehož platnost byla několikrát odložena. Rovněž lze zaznamenat u ČIŽP snahu ukládat pokuty „za každou cenu“, zřejmě způsobenou vázaným odměňováním vedoucích pracovníků. Tyto faktory samozřejmě negativně působí na vnější činnost těchto orgánů.

¹⁷¹ § 1 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

Diskutovaná je také otázka tzv. dobré správy, zejména výkladu práva a u evropského práva také jeho aplikace. Lze se setkat s názory, které výše zmíněné kritizují a navrhují např. decentralizované vymáhání evropského environmentálního práva na úrovni samotných členských států¹⁷² či myšlenka inspektorů Komise v oblasti životního prostředí.

10 OPATŘENÍ K NÁPRAVĚ A SANKCE

Opatření k nápravě a sankce upravuje hlava VI zákona o ovzduší.

10.1 Opatření k nápravě

Provozovateli, který neplní zákonné povinnosti, uloží orgán ochrany ovzduší opatření ke zjednání nápravy. V zákonem daných případech rozhodne orgán ochrany ovzduší o omezení či zastavení provozu. Zvláště jsou upravená opatření k nápravě při zacházení s regulovanými látkami. Inspekce může při zjištění závažných porušení povinností nebo zákazů navrhnout zrušení povolení ministerstva k zacházení s regulovanými látkami a jejich převedení do vlastnictví státu, či může uložit, aby osoba učinila na svůj náklad opatření směřující k nápravě.

Zákon o ochraně ovzduší nezná pojem ukončení provozu zdroje. Ukončení provozu zdroje je ve smyslu tohoto zákona chápáno tak, že zdroj již neemituje znečišťující látky do ovzduší a v návaznosti na tuto zkušenost neplatí provozovatel poplatky za znečišťování ovzduší atd. Zda si provozovatel, a ve většině případů i vlastník zdroj ponechá nebo ho fyzicky zruší, není předmětem zákona o ochraně ovzduší. Podmínky, za jakých lze stavbu odstranit nebo vymoci její odstranění, řeší zákon č.183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen stavební zákon). Přerušeni nebo

¹⁷² Tím, kdo má plnit úlohu dozoru nad členskými státy a zajistit, aby evropské environmentální právo bylo aplikováno, je Komise – srov. čl. 211 Smlouvy o založení Evropských společenství. Komise monitoruje implementaci směrnic pomocí zpráv členských států.

zastavení provozu zdroje není na překážku tomu, aby krajský úřad vydal v budoucnu v souladu se zákonem o ochraně ovzduší povolení k jeho provozu. Vzhledem k tomu, že stavba již stojí, není nutné povolení k umístění nebo změně stavby.¹⁷³

10.2 Sankce

Samotné sankce jsou upraveny v § 40 zákona o ovzduší. Pokuty jsou stanoveny v určitém rozmezí a je na uvážení příslušného orgánu, jakou stanoví konečnou výši pokuty, v mezích daných zákonem.¹⁷⁴ Při stanovení výše pokuty však musí orgán přihlížet k závažnosti porušení povinnosti, době trvání protiprávního stavu, k výši vzniklé nebo hrozící škody a k případným následkům protiprávního stavu. Pokuty jsou příjmem Státního fondu životního prostředí či jednotlivých obcí.

Řízení o uložení pokuty lze zahájit nejpozději do 1 roku ode dne, kdy orgán ochrany ovzduší zjistil porušení povinností, nejpozději však do 3 let ode dne, kdy k porušení povinností nebo zákazu došlo.¹⁷⁵

Sankce ovšem nelze zaměňovat s poplatky za znečišťování ovzduší, které se ukládají na základě § 19 zákona o ochraně ovzduší a při jejich vyměřování se postupuje podle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů. Při vybírání a vymáhání poplatků se pak postupuje podle zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů. Nejde ovšem o sankční institut, protože poplatky nejsou podmíněné žádným porušením zákonných povinností. Poplatky jsou provozovatelé povinni si vypočítat sami a oznámit tento výpočet správci poplatku. Teprve pokud tuto povinnost provozovatel nesplní, uloží příslušný orgán ochrany ovzduší pokutu podle § 40 odst. 5 zákona o ochraně ovzduší, případně i opatření k nápravě podle § 38 odst. 1 tohoto zákona. Orgán ochrany ovzduší nesmí iniciativně sám

¹⁷³ Stanoviska a výklad MŽP k aplikaci zákona č. 86/2002 Sb., v platném znění, příloha časopisu Ochrana ovzduší, 5-6 2005

¹⁷⁴ Maximálně však do částky 10 milionů Kč.

¹⁷⁵ § 41, odst. 1 zákona o ochraně ovzduší.

nahradit povinnost zdroje a vydat mu z vlastního podnětu rozhodnutí o výši poplatku, aniž by tomuto úkonu předcházela oznamovací povinnost ze strany dotčeného provozovatele zdroje.

Ustanovení o odpovědnosti nalezneme také v zákonu o přestupcích¹⁷⁶ (např. § 45 – přestupky na úseku ochrany životního prostředí), či občanském zákoníku¹⁷⁷ (např. § 415 - odpovědnost za škodu).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí, která má za cíl probudit k životu dvě naprosto stěžejní zásady ochrany životního prostředí – zásadu prevence (prevention principle) a zásadu znečišťovatel platí (polluter pays principle)¹⁷⁸, se na oblast ochrany ovzduší nevztahuje.

10.3 Deliktní odpovědnost

Deliktní odpovědnost je odpovědnost za protiprávní jednání, tedy za takové jednání, kterým se porušují jednotlivá ustanovení na ochranu ovzduší, resp. životního prostředí či jeho složek. V právu se uplatňuje jak odpovědnost správní (správní delikty fyzických osob¹⁷⁹, právnických osob a fyzických osob při podnikatelské činnosti), tak odpovědnost trestní, přičemž trestní je v praxi podstatně méně často využívána.

Skutkové podstaty přestupků (správní delikty fyzických osob) v oblasti ochrany životního prostředí můžeme rozdělit do tří skupin. Jsou to jednak tzv. *obecné skutkové podstaty*, které se nacházejí ve zvláštní části zákona o přestupcích.¹⁸⁰ Vedle nich tento zákon obsahuje ještě tzv. *zbytkovou podstatu* (výše zmíněný § 45). Kromě toho jsou ale

¹⁷⁶ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁷ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁸ V evropské legislativě jsou tyto základní principy obsaženy v článku 174 odst. 2 Smlouvy o založení ES.

¹⁷⁹ Kategorie jiných správních deliktů fyzických osob než přestupků byla z právních předpisů na úseku ochrany životního prostředí postupně (až na oblast hygienickou) odstraněna.

¹⁸⁰ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

skutkové podstaty přestupků roztroušeny i v různých složkových zákonech (tzv. *zvláštní skutkové podstaty*).¹⁸¹ Při aplikaci právních norem na konkrétní jednání se nejdříve použije skutková podstata zvláštní, není-li taková, pak přichází v úvahu některá z obecných skutkových podstat. Pokud ani takovou není možné nalézt, je řada na zbytkové podstatě.¹⁸²

Správní delikty právnických osob a fyzických osob při podnikání jsou relativně novou součástí českého právního řádu, nejsou kodifikovány a chybí také jednotná úprava procesní stránky jejich projednání a trestání. Nejednotnost a roztržitost právní úpravy, která se neřídí ani některými obecně platnými a logickými zásadami, je problémem jak teoretickým, tak zejména praktickým.

Možnost ukládat opatření k nápravě a pokuty za spáchání správních deliktů v oblasti ochrany ovzduší upravuje zákon o ochraně ovzduší.

Znaky společensky nebezpečného činu, které podmiňují naplnění některé ze skutkových podstat trestných činů, jsou uvedeny v **zákoně č. 140/1961 Sb., trestní zákon**, ve znění pozdějších předpisů. Specificky ochraně životního prostředí je věnováno několik skutkových podstat hlavy čtvrté zákona. Zejména se jedná v tomto případě o trestný čin ohrožení a poškození životního prostředí podle § 181a v případě dolosního jednání a § 181b v případě kulposního jednání. Trestného činu se dopustí, kdo úmyslně znečistí nebo jiným způsobem poškodí ovzduší nebo jinou složku životního prostředí tím, že poruší předpisy o ochraně životního prostředí nebo o ochraně a využívání přírodních zdrojů. Zároveň ovšem musí na větším území ohrozit společenstva nebo populace volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin. Skutkovou podstatu tohoto trestného činu naplní i ten, kdo úmyslně životní prostředí poškodí nebo ztíží jeho odvrácení nebo zmírnění. Sankcí je trest odnětí svobody až na tři léta nebo zákaz činnosti nebo peněžitý trest. Zákon rovněž stanoví přísnější sankce při

¹⁸¹ K tomu viz Pekárek M., Jančářová I. *Právo životního prostředí I. díl* (dotisk). Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2003, str. 94.

¹⁸² K tomu viz Pekárek M., Jančářová I. *Právo životního prostředí I. díl* (dotisk). Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2003, str. 94.

naplnění kvalifikovaných skutkových podstat tohoto trestného činu a naopak mírnější sankce u nedbalostního jednání.

10.4 Shrnutí

Narozdíl od poplatků za znečišťování, které jsou ekonomickým nástrojem k ochraně ovzduší, opatření k nápravě a sankce jsou nástroji k zajištění dodržování stanovených povinností vztahující se k neplnění či porušení těchto povinností. Jejich úpravu nalezneme v hlavě IV zákona o ochraně ovzduší. Sankcemi jsou pokuty, které lze ukládat v diferencované výši.

Osobně se domnívám, že pokud zákon o ochraně ovzduší obsahuje § 11 s výčtem povinností provozovatelů, měl by být tento výčet pokud možno úplný a tím dostatečně přehledný pro provozovatele zdrojů.

U správních deliktů právnických osob a fyzických osob při podnikatelské činnosti by měl být vytvořen zákon o správních deliktech, který by po procesní, ale z části i hmotněprávní stránce sjednotil a zejména zjednodušil celou právní úpravu v celém českém právním řádu (nejen v oblasti životního prostředí).

Specificky ochraně životního prostředí je pak věnováno několik skutkových podstat hlavy čtvrté trestního zákona.

Je otázkou, zda by ochraně ovzduší neprospěla komunitární právní úprava obdobná směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES.

11 OCHRANA KLIMATICKÉHO SYSTÉMU ZEMĚ

Klimatický systém Země, který tvoří veškerá biosféra, hydrosféra, atmosféra, je založen na vzájemném působení těchto jednotlivých složek a na energetické, resp. tepelné výměně, která probíhá zejména dvěma základními směry. Sluneční záření se přeměňuje na tepelnou energii, jež zčásti otepluje povrch naší planety a zčásti se od povrchu odráží a otepluje atmosféru. Okolní prostor Vesmíru kolem Země naší planetu ochlazuje, ovšem nepohltí veškerou tepelnou energii

atmosféry. Zadržné schopnosti atmosféry zesilují některé plyny (tzv. skleníkové plyny), jejichž přítomnost v atmosféře brání unikání vyzařené tepla do kosmu, čímž se vytváří tzv. skleníkový efekt. Problematickými se pak stávají větší výkyvy teplot, na které nejsou jednotlivé složky přírody připraveny, či které se stávají příčinou meteorologických aj. jevů, jejichž následky si vyžadují nadměrné prostředky k nápravě. Změnou klimatu se zde rozumí taková změna, která je vázána přímo či nepřímo na lidskou činnost měnící složení globální atmosféry a která je vedle přirozené proměnlivosti klimatu pozorována za srovnatelný časový úsek.¹⁸³ Pojem globální oteplování je zejména z odborného klimatologického hlediska nesprávný, protože zmíněné klimatické změny nepřináší globální, tedy celoplanetární zvyšování teplot, nýbrž jde o růst průměrné hodnoty.¹⁸⁴

Mezi skleníkové plyny zařazujeme především vodní páru, oxid uhličitý, methan, halogenované uhlovodíky, fluorid sírový, oxid dusný a troposférický ozón. Tyto plyny (jsou-li přítomny ve správném poměru) představují jakousi ochrannou vrstvu, která zpomaluje ztrátu vyzařené tepla ze Země do meziplanetárního prostoru, a tím chrání Zemi před trvalým chladem a mrazem. Nadměrné množství skleníkových plynů v atmosféře má opačný efekt – zadržuje více tepla v atmosféře a tím přispívá ke globálnímu oteplování Země.¹⁸⁵ Stále častější mezinárodní konference na toto téma sjednotily vědeckou veřejnost v názoru, že ke klimatickým změnám opravdu dochází, přičemž stále roste míra přesvědčení, že člověk se na těchto změnách významně podílí.¹⁸⁶ V otázce možných řešení a jejich účinnosti se už vědci názorově liší.

Zdroje skleníkových plynů jsou jednak přirozené (sopky), jednak antropogenní. Oxid uhličitý vzniká oxidací oxidu uhelnatého. Tento je produktem nedokonalého spalování, především fosilních paliv. Methan se dostává do atmosféry při chovu hospodářských zvířat, při těžbě

¹⁸³ Dudová J., Pekárek M. a kolektiv. *Právo životního prostředí*, 2. díl, 2. přepracované vydání, MU Brno 2006, str.61.

¹⁸⁴ Příloha č. 6, Grafy IPCC.

¹⁸⁵ Jančařová I. *Ekologická politika*, 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004, str. 67 - 68.

¹⁸⁶ Příloha č. 6, Grafy IPCC.

zemního plynu, ze skládek odpadů atd. Hlavním zdrojem oxidu dusného jsou dusíkatá minerální hnojiva, spalování a doprava. Záleží pak na řadě podmínek v určité lokalitě, podle nichž převládá ten či jiný zdroj skleníkových plynů.

Dne 11. prosince 1997 byl přijat **Kjótský protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu**. Jménem ČR byl podepsán dne 23. listopadu 1998. Protokol vstoupil v platnost dne 16. února 2005. Smluvní strany tohoto protokolu se zavázaly ke snížení svých celkových emisí skleníkových plynů (vyjádřených v ekvivalentu oxidu uhličitého) v kontrolním období let 2008 - 2012 nejméně o 5 % vzhledem k úrovni z roku 1990.

Dohody z Marrákéše 2002 byly schváleny na Jedenácté konferenci smluvních stran Rámcové úmluvy Organizace spojených národů o změně klimatu a První konferenci smluvních stran Kjótského protokolu v prosinci 2005 v Montrealu. Přijetím Dohod z Marrákéše 2002 je umožněna plná implementace Protokolu.

Emise oxidu uhličitého (CO₂) a dalších skleníkových plynů (CH₄, N₂O, HFC, PFC, a SF₆) jsou sledovány Rámcovou úmluvou OSN o změně klimatu včetně jejího Kjótského protokolu a na základě Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady 280/2004/EC.¹⁸⁷

ČR se v protokolu zavázala ke snížení emisí skleníkových plynů o 8 % ve srovnání s koncentracemi v referenčním roce (stejně jako země EU).¹⁸⁸ V § 34 zákona č. 86/2002 Sb. je uvedeno, že národní redukční cíle pro látky ovlivňující klimatický systém Země a lhůty k jejich dosažení stanoví Národní program ke zmírnění změny klimatu Země schvalovaný vládou. Provozovatel zvláště velkého a velkého stacionárního zdroje znečišťování ovzduší je povinen plnit podmínky ochrany klimatického systému Země.¹⁸⁹

Zákon o ovzduší rozlišuje následující prostředky právní regulace:

- a) národní program ke zmírnění změny klimatu Země,

¹⁸⁷ Statistická ročenka životního prostředí České republiky zpracované MŽP pro rok 2006.

¹⁸⁸ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 81/2005 Sb. m. s., o sjednání Kjótského protokolu k Rámcové úmluvě Organizace spojených národů o změně klimatu.

¹⁸⁹ § 35 zákona č. 86/2002 Sb.

- b) národní redukční cíle,
- c) povolení k vypouštění emisí skleníkových plynů,
- d) ekonomické nástroje (obchodovatelná oprávnění),
- e) povinnosti subjektů,
- f) zjišťování, inventarizace, evidence,
- g) sankční nástroje.¹⁹⁰

Ad a) *Národní program ke zmírnění změny klimatu Země* stanoví národní redukční cíle pro skleníkové plyny a lhůty k jejich dosažení. Program schvaluje vláda.

Ad b) *Národní redukční cíle* stanoví, o kolik mají být sníženy emise v závislosti na přijatých mezinárodních závazcích.

Ad c) *Povolení* se vydává na základě žádosti provozovatele uvedeného zařízení ve správním řízení, jehož jediným účastníkem je provozovatel, tedy žadatel o povolení. Zařízení, k nimž se pojí povinnost žádat o tato povolení k emisím skleníkových plynů, jsou uvedena v příloze č. 1 k zákona č. 695/2004 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami a emisemi skleníkových plynů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, kde jsou roztríděna do 4 kategorií podle druhu aktivit. Podmínkou vydání je, že provozovatel prokáže dostatečné vybavení ke zjišťování a vykazování emisí skleníkových plynů. Povolení vydává MŽP po dohodě s Ministerstvem průmyslu a obchodu. Práva a povinnosti z těchto povolení přecházejí na právního nástupce provozovatele.¹⁹¹

Ad d) Ekonomickým nástrojem jsou tzv. *obchodovatelná povolení*, neboli také povolenky. Provozovatel tak získá oprávnění k vypouštění určitého množství emisí skleníkových plynů (dnes je upraven pouze oxid uhličitý) v jednotlivém obchodovacím období (první tříleté, další pětileté), přičemž množství povolenek na území ČR musí být v souladu se závazky státu podle **rozhodnutí Rady 2002/358/ES o schválení Kjótského protokolu**. K určení množství povolenek dochází na

¹⁹⁰ Dudová J., Pekárek M. a kolektiv. *Právo životního prostředí*, 2. díl, 2. přepracované vydání, MU Brno 2006, str. 62.

¹⁹¹ Dudová J., Pekárek M. a kolektiv. *Právo životního prostředí*, 2. díl, 2. přepracované vydání, MU Brno 2006, str. 56-58.

základě Národního alokačního plánu, který musí být zase v souladu s Národním programem ke zmírnění změn klimatu Země. Návrh alokačního plánu projednává meziresortní komise a schvaluje vláda. Zároveň je zveřejněn na portálu veřejné správy a kdokoliv k němu může sdělit své připomínky. Na závěr je pak zaslán Evropské Komisi a členským státům EU. Národní alokační plán pro ČR na období 2005-2007 je obsažen v nařízení vlády č. 315/2005 Sb. Národní alokační plán pro další období nebyl dle předpokládání mnohých Komisí schválen v předloženém znění, resp. výši.

Povolenky, které nejsou vyčerpány, může provozovatel prodat nebo jinak převést na jinou osobu, nemohou však být předmětem zástavního práva ani vkladem do základního kapitálu obchodní společnosti. Zákonem č. 659/2004 Sb. byl zřízen *registr obchodování s povolenkami*.

Ad e) Provozovatel zvláště velkého a velkého stacionárního zdroje je povinen předávat na základě vyžádání od ministerstva údaje o výskytu látek ovlivňujících klimatický systém Země a o jejich prekurzorech.

Ad f) Provozovatele zdrojů emisí skleníkových plynů jsou povinni zjišťovat a vykazovat množství těchto plynů emitovaných z příslušného zařízení a to v souladu s ustanoveními vyhlášky č. 696/2004 Sb., kterou se stanoví postup zjišťování, vykazování a ověřování množství emisí skleníkových plynů.

Ad g) Pokutu ve výši od 100 000,- do 5 000 000,- Kč ukládá ČIŽP. Lze ji uložit jak právnickým, tak fyzickým osobám, bez ohledu na to, zda se jedná o podnikatelský subjekt.

Některé varianty vlivu klimatických změn na jednotlivé procesy v životním prostředí či hospodářství se snaží nastínit Národní klimatický program ČR.¹⁹² Jednotlivé scénáře se ovšem liší a je nutné je brát s určitou rezervou. Rovněž vliv emisí CO₂ na klimatické změny dodnes není nevyvratitelnou skutečností, byť většina vědecké

¹⁹² Viz <http://www.chmu.cz/nkp/nkp.html>.

společnosti je o významném vlivu tohoto skleníkového plynu na klimatické změny a tzv. globální oteplování pevně přesvědčena.

Každopádně zde pro názornost zmíním některé z nich:

- I u scénářů, které můžeme označit jako optimistické, (příznivý scénář vývoje obsahu CO₂ v atmosféře, malá citlivost změn teploty na koncentraci CO₂) se projevují zřetelné změny hydrologického režimu, zejména pokles průměrných průtoků průměrně o cca 15 %, v některých povodích až téměř o 20 %.
- Vlivem vyšších teplot v zimních měsících se redukuje či zaniká zásoba vody ve sněhu a zvyšuje územní výpar.
- Rozbory dopadů klimatické změny na zásobní funkci nádrží prokázaly rostoucí riziko významných redukcí této funkce, vyjádřené schopností vyrovnávat a zabezpečovat odběry.
- Nepříznivé účinky oteplení vody, zejména eutrofizace, by byly zesíleny poklesem průtoků.
- Zvýšení teploty vzduchu prodlouží vegetačních období s rizikem překročení fyziologicky únosných hodnot (teplotní stres).
- Nárůst potenciaální evapotranspirace by přinesl nárůst vláhového deficitu ve vegetačním období
- Lze předpokládat relativní snížení agroklimatologické variability krajiny.
- Rozpadem je v důsledku očekávané změny klimatu ohroženo přibližně 29% existujících smrkových porostů, které reprezentují 16% rozlohy lesů České republiky. Je možné konstatovat, že zcela nevhodné podmínky pro pěstování smrku bude na téměř 45% lesního půdního fondu.
- Jako rizikové je možné označit pěstování u dalších 53% smrkových porostů, ty se rozkládají asi na 29% rozlohy lesů. Výrazně rizikovější podmínky než doposud tedy budou pro pěstování smrku až na 43% lesních ploch.
- Předpokládá se vyšší riziko vzniku alergických obtíží, prodloužení období, kdy tyto obtíže mohou nastat, a zvýšená spotřeba léků.

Globální pohled na předpokládané následky klimatických změn naznačují jednotlivé grafy ze zprávy Intergovernmental panel on climate change (IPCC).¹⁹³

Jedinou účinnou cestou k ochraně klimatického systému Země, resp. ke zmírnění klimatických změn označovaných jako tzv. globální oteplování, je celosvětový konsensus a dodržování závazků z mezinárodních smluv. Tato skutečnost staví celou problematiku do pozice politických jednání, mnohdy ovlivněných emocemi a nátlakovými skupinami. Každopádně pokud bychom chtěli určit stěžejní princip, kterým se právní úprava ochrany klimatu řídí, zřejmě bychom zmínili princip prevence a předběžné opatření, který spočívá v brání do úvahy, resp. ve vycházení z nejhorší možné varianty, která může nastat. Tento důraz na předběžnou opatrnost se následně projevuje ve vydávání odpovídajících právních norem a při jejich praktické aplikaci. Problémem však je, že tento princip naráží na jiný, a to na princip ekonomické stimulace vycházející z požadavku, aby ekologické bylo zároveň ekonomicky výhodné a naopak. Tomuto rozporu napomáhá také nedostatečné pojmenování a kalkulace následných externalit. Dalším problémem je, že v praxi je mnohdy velmi obtížné určit kauzální souvislost mezi různými událostmi, zejména vlivem většího časového či prostorového odstupu mezi aktivitou a vznikem škody či působením více vlivů. Tyto souvislosti se označují jako distanční nebo sumační škody¹⁹⁴.

12 OCHRANA OZÓNOVÉ VRSTVY ZEMĚ

Ozónová vrstva, která se formuje ve výšce kolem 15-50 km nad povrchem Země z molekul O₃ (tzv. trikyslík), představuje ochranný štít před pronikáním škodlivé složky ultrafialového slunečního záření. V důsledku pronikání člověkem produkováných látek- freonů (obchodní název pro chlorofluorokarbony a obdobné sloučeniny)

¹⁹³ Příloha č. 6, Grafy IPCC.

¹⁹⁴ Jílková J. *Studie o možnostech internalizace škod na životním prostředí*, Praha : Centrum pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy v Praze, 1999, str. 113.

do uvedených atmosférických výšek a následné reakce s ozónem dochází k poškozování ozónové vrstvy.¹⁹⁵ Její úbytek dosáhl dramatických rozměrů, což vedlo k nutné mezinárodní spolupráci.

Mezinárodní závazky v této oblasti jsou založeny Vídeňskou úmluvou o ochraně ozónové vrstvy Země (1985), ke které přistoupila ČSFR v roce 1990, Montrealským protokolem o látkách poškozujících ozónovou vrstvu (1987), dále Londýnským, Kodaňským, Montrealským a Pekingským dodatkem.

V našem právu je tato problematika upravena v hlavě III zákona o ochraně ovzduší, která také provádí předpisy ES upravující ochranu ozónové vrstvy. Přímá právní úprava je tedy obsažena již v nařízení Evropského parlamentu a Rady č.20037/2000, ve znění změn.

K nástrojům právní regulace zde patří:

- a) zákaz výroby stanovených látek a plán postupného snižování výroby,
- b) zákaz a omezování umístování na trh a používání regulovaných látek,
- c) povolení,
- d) povinnosti subjektů,
- e) registry osob,
- f) evidence, vykazování a registr regulovaných látek,
- g) ekonomické nástroje,
- h) sankce.

ad d) Zákon o ovzduší stanoví celou řadu povinností. Patří sem zejména:

- znovu získávat regulované látky,
- takto získané látky regenerovat, zneškodnit, recyklovat,
- označovat obaly a výrobky s uvedenými látkami.

¹⁹⁵ Dudová J., Pekárek M. a kolektiv. *Právo životního prostředí*, 2. díl, 2. přepracované vydání, MU Brno 2006, str. 54.

ad e) Úniky látek kontrolují a evidují osoby, které jsou zapsány do registru revizních techniků.

Snížování spotřeby látek, které poškozují ozónovou vrstvu, proběhlo a stále probíhá v ČR bez výraznějších komplikací a v tomto ohledu patří naše země v rámci EU k nadprůměrně úspěšným. K aktuálním problémům patří zejména zajištění systému kontroly úniků chladiv na bázi hydrochlorfluorovodíků (HCFC) a recyklace chladících zařízení se znovuzískáním a následným zneškodněním chlorfluorovodíků (CFC). Dosud vytvořené systémy nezachycují takové množství regulovaných látek, jaké by měly.

Přestože otázka ozónové vrstvy vzbuzovala obdobné emoce jako dnes otázka klimatických změn, samotná praktická aplikace jednotlivých opatření k dosažení nápravy nenarazila, zejména z důvodu technické dostupnosti a ekonomické přijatelnosti, na takový odpor ze strany průmyslových skupin.

13 ÚVAHA DE LEGE FERENDA

S účinností od 1.6.2002 byl přijat zákon o ochraně ovzduší, který ve znění pozdějších předpisů zahrnuje rovněž úpravu ochrany ozónové vrstvy a klimatického systému Země, přičemž absorboval výsledky harmonizačního procesu práva českého s právem evropským. Tento zákon, který je dnes určitým pilířem právní úpravy ochrany ovzduší v ČR, stejně jako řada prováděcích předpisů, ovšem stále trpí formálními i věcnými nedostatky.¹⁹⁶

Jednotlivé nedostatky v právní úpravě a navazující úvahy de lege ferenda jsem roztřídil podle názvů odpovídajících kapitol, resp. podkapitol této práce.

¹⁹⁶ Příkladem viz. in fine kapitoly 7.1 Kategorie zdrojů a emisní limity, odst. 1 a 3 kap. 8.1 Zdroje uvedené v příloze č. 1 k nařízení vlády č. 615/2006 Sb.

„Míra znečištění ovzduší a prostředky působení k omezení znečištění ovzduší“

Emisní stropy, tak jak jsou dnes nastavené,¹⁹⁷ stěží mohou respektovat lokální překročení imisních limitů a nejsou tedy stanoveny za účelem dodržování přípustné úrovně znečištění ovzduší, ale spíše pro dodržení mezinárodních závazků z dohod o emisích některých látek. Ve skutečnosti mohou dokonce působit zvýšení imisí u některých znečišťujících látek. Je to způsobeno tím, že tento postup nerespektuje ostatní parametry zdrojů znečištění, a to především jejich umístění a parametry výdechů (teplota spalin, výška komína, ...).

Tak se může stát, že v některých místech se emisními stropy redukuje emise u těch znečišťujících látek, u kterých v okolí nejsou překračovány imisní limity a které v těchto místech nejsou problematické. Pak se může stát, jako v případě konkrétního energetického podniku na Ostravsku,¹⁹⁸ že díky stanovení emisního stropu pro SO₂ je nutné snížení výkonu výrobních zařízení na 80% původního výkonu. Důsledkem tohoto opatření bude snížení teploty spalin z původních 180 °C na cca 80 °C. Tím by se podstatně snížil vznos kouřové vlečky a zhoršil rozptyl spalin, čímž by se v okolí podniku ještě více zhoršila už teď kritická imisní situace PM₁₀ a problematické situace NO_x.

Řešením tohoto problému by mohlo být stanovení lokálních emisních stropů pro jednotlivé zdroje nebo skupiny zdrojů. Určení hodnot těchto stropů by mělo vycházet z realistického posouzení emisně-imisních vztahů pro nejvýznamnější znečišťující látky, u nichž dochází k překračování imisních limitů. Způsob, kterým lze vyhodnocovat emisně-imisní vztahy je matematické modelování rozptylu znečišťujících látek v ovzduší. Cílem tohoto modelování by mělo být detailní určení vlivu vybraného zdroje, skupiny zdrojů na imisní situaci v oblasti, srovnání tohoto vlivu s ostatními zdroji

¹⁹⁷ Viz str. 24,32 této práce – (emisní strop).

¹⁹⁸ Jančík P. *Lokální emisní stropy*, VŠB-TU Ostrava, FMML, 2005, str. 12.

znečišťování (lokální topeniště, automobilová doprava, dálkový přenos) a posouzení vlivu opatření na emisní úroveň v ovzduší.

Emisní stropy jsou tedy využívány pouze k tomu, aby nebyly překračovány souhrnné emise za celou Českou republiku, ke kterým jsme se zavázali mezinárodními dohodami. Výsledky modelování podílů velkých průmyslových zdrojů na znečišťování ovzduší ukazují, že pokud chceme žít v ovzduší, které je znečištěno pod předepsanými imisními limity, bude nutno tyto stropy aplikovat v souladu s dikcí zákona, tj. stanovit lokální emisní stropy v oblastech, kde vlivem koncentrace těžkého průmyslu dochází k překračování imisních limitů. Jako další krok musí být posouzeny reálné možnosti redukce emisí u všech průmyslových zdrojů, které se nacházejí v těchto oblastech, a modelově musí být vyhodnoceny dopady těchto redukcí.

Již několik let zákonodárce uvažuje o nahrazení (nebo doplnění) systému „emisních poplatků“ ekologickou, případně spotřební daní. K této změně legislativy zatím nedošlo.¹⁹⁹ Příprava první ze tří etap „ekologické daňové reformy“ v ČR, která vychází ze závazku našeho státu vůči EU, daného směrnicí 2003/96/ES, by ovšem mohla, spolu s Operačními programy životního prostředí pro čerpání finančních prostředků z fondů EU v letech 2007-2013, přinést zlepšení kvality ovzduší zejména ve výše zmíněných obcích. Významnou roli však nadále budou hrát ekonomické faktory, proto bude nezbytné vytvořit jednoduchý, nejlépe nárokový a především co do výše podpory adekvátní systém dotací a půjček, který spolu s osvětou a informovaností obyvatel povede ke znatelnému zlepšení.

Rovněž mám připomínku k Registru emisí a zdrojů znečišťování ovzduší (REZZO). Zatímco úroveň bilancování zdrojů zařazených do REZZO 1 je dobrá a ročně potvrzena měřením, v REZZO 2 jsou nepřesnosti dané četností měření 3 a 5 let, podle druhu zdroje.

Kromě toho evidence a vyhodnocování znečišťování ovzduší, údaje o zdrojích znečišťování a jejich emisích jsou vedeny v registru emisí

¹⁹⁹ Římanová D. *Zákon o ochraně ovzduší včetně prováděcích předpisů s výkladem*, 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: RNDr. Hexnerová I.–BOVA POLYGON, 2004, str. 97 – 118.

a zdrojů znečišťování ovzduší, který zabezpečuje ČHMÚ (na základě pověření MŽP).²⁰⁰ Jednotlivé zdroje jsou v registru vedeny pod identifikačními čísly zdrojů, resp. identifikačními čísly provozoven (v případě provozoven s několika zdroji). V § 17 odst. 7 zákona č. 86/2002 Sb. je uvedeno, že příslušná povolení obsahují mj. identifikační číslo zdroje, pod kterým je veden v registru, pokud je přiděleno. Žádný právní předpis však nestanoví, který orgán identifikační čísla zdrojů přiděluje a podle jakého klíče. V praxi jsou zavedena devítimístná identifikační čísla, jejich skladbu stanovil ČHMÚ jako správce registru. V případě středních zdrojů znečišťování ovzduší přidělují identifikační čísla pracovníci příslušných obecních úřadů obcí s rozšířenou působností. V případě zvláště velkých a velkých zdrojů je situace složitější, v některých krajích si pracovníci krajských úřadů tuto kompetenci vztáhli na sebe (převzali ji od ČIŽP s odvoláním na převod výše uvedených agend), v některých krajích přidělují identifikační čísla i na dále pracovníci ČIŽP.

Rovněž stojí za úvahu vytvoření odpovídající legislativy pro program EMAS (Eco-Management and Audit Scheme) a podpora podobných projektů. EMAS obsahuje systém řízení podniku z hlediska ochrany životního prostředí, avšak u nás nemá odpovídající legislativní zajištění. To se zatím omezuje na usnesení vlády č. 466 z 1.7.1988. Při vytváření a zavádění „environmentálního managementu“ se lze řídit mezinárodní normou ISO 14001 či směrnicí ES č.1836/93. Přestože obdobné ekonomické nástroje jsou založeny na principu dobrovolného závazku, liknavý postoj státu a minimální podpora těmto nástrojům ochrany životního prostředí bohužel příliš nepomáhají.

„Posuzování vlivů na životní prostředí“

Spíše do problematiky územního plánování patří otázka povolování výstavby tzv. průmyslových zón na „zelené louce“. Stacionární zdroje znečišťování ovzduší tak získávají mj. výhodu samostatného působení

²⁰⁰ § 13 zákona č. 86/2002 Sb.

v dané lokalitě, čímž se mohou vyhnout určitým omezením. Příkladem je výstavba automobilky v Nošovicích poblíž CHKO Moravskoslezské Beskydy. Jedná se ovšem nikoliv tak o potřebu legislativních změn, nýbrž o charakter rozhodovací činnosti a výklad zákonů.

„Malé stacionární zdroje znečišťování ovzduší“

Setrvávajícím problémem v mnoha obcích je zhoršená kvalita ovzduší během topné sezóny, způsobena nevyužíváním plynofikací, zastaralostí kotlů v domácnostech a nekvalitním palivem a v neposlední řadě nezákonným spalováním části komunálního odpadu (plastů, PVC, textilií, překližky, pneumatik, mokrého listí a travin apod.). Bohužel možnost zabránit zejména nezákonnému spalování je téměř nulová, poněvadž důkazní břemeno je zde na straně obecních úřadů, které kontrolují a případně pokutují tato porušení, přičemž dokazování je takřka nemožné (právní úprava neumožňuje kontrolu spalovacích zdrojů v domácnostech na rozdíl od zdrojů provozovaných při podnikatelské činnosti²⁰¹). Zároveň iniciativa správních orgánů je v těchto věcech víceméně nulová. Obávám se, že jediným řešením je větší informovanost (mnoho materiálů, legislativně zařazených mezi odpady, není lidmi chápáno jako odpad, ale jako palivo) a osvěta obyvatel o škodlivosti takového spalování spojená s apelem na uvědomělé chování občanů těchto obcí (mnohdy chybí obecné povědomí jak o zmíněné škodlivosti, tak o existenci alternativ vytápění, jejich ceně a možnostech dotací). Nelze totiž předpokládat, že se v otázce proporcionality mezi nedotknutelností obydlí a omezením tohoto práva za účelem kontroly přikloní legislativa ke druhé variantě.

Za zmínku stojí také otázka zpřísnění podmínek pro nové stavby rodinných domů ohledně vytápění a tepelné úspornosti a větší důraz

²⁰¹ Dle § 12 odst. 2 zákona o ochraně ovzduší takoví provozovatelé nemají povinnost umožnit pověřeným osobám přístup k malému zdroji. Stanovení této výjimky pro fyzické osoby souvisí s jedním ze základních lidských práv - právem na nedotknutelnost obydlí zmíněným nejen v Listině základních práv a svobod, ale např. i v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

na případné dodržování těchto podmínek správními úřady. Problematickou se dnes jeví také otázka využívání centrálních zdrojů tepla, resp. ekonomická a technická kritéria této povinnosti, kterou mají právnické a fyzické osoby, je-li pro ně technicky možné a ekonomicky přijatelné využívat centrálních zdrojů tepla, popřípadě alternativních zdrojů. Současně jsou povinny ověřit technickou a ekonomickou proveditelnost kombinované výroby tepla a energie. K vydání prováděcího právního předpisu, kterým se stanoví zásady k posuzování možnosti využívání centrálních zdrojů tepla z hlediska technické a ekonomické přijatelnosti je zmocněna vláda, resp. MŽP.²⁰² Konkrétní právní úprava však zatím nebyla vydána.

„Orgány státní správy na úseku ochrany ovzduší“

Znění zákona o ochraně ovzduší rovněž ovlivnila probíhající reforma veřejné správy, kterou přešlo z ČIŽP na krajské úřady rozhodování o vyměření poplatků za znečišťování ovzduší emisemi ze zvláště velkých a velkých zdrojů znečišťování ovzduší a s účinností od 1. 1. 2003 také vydávání povolení podle § 17 zákona č. 86/2002 Sb. Na jedné straně lze konstatovat, že spoluúčast dvou orgánů ochrany ovzduší na správním řízení zvýšila kvalitu vydávaných rozhodnutí a omezila možnost chyb plynoucích z přehlédnutí či opomenutí během procesu rozhodování, na druhé straně fakt, že ČIŽP od uvedeného data k povolovacím řízením vydává svá vyjádření jako dotčený orgán státní správy a poskytuje krajským úřadům odbornou spolupráci, v praxi občas přináší některé problémy. Příkladem může být výše zmíněné²⁰³ opomenutí stavebního úřadu vyžádat si povolení krajského úřadu dle § 17 zákona o ochraně ovzduší a následná problematika sankcionování dle § 40 tohoto zákona.

Sporná se může jevit rovněž změna kompetencí v oblasti vyměřování poplatků, kde jsou dnes výpočty emisí přepočítávány jak

²⁰² § 3 odst. 13 zákona č. 86/2002 Sb.

²⁰³ Viz tato práce, kapitola 3.1.

ČIŽP, tak krajským úřadem, a to bez vzájemné koordinace této činnosti mezi jednotlivými pracovníky.

„Opatření k nápravě a sankce“

Zejména v oblasti trestněprávní odpovědnosti v oblasti ochrany životního prostředí, kde se setkáváme se skutkovými podstatami přímo aplikovatelnými na činy proti životnímu prostředí až po roce 1989, vznikla v teorii i aplikační praxi řada problémů, a to nejen proto, že pojem životní prostředí byl definován v českém právním řádu až později, a stále není vymezen dostatečně jednoznačně jeho obsah pro účel tak závažný, jakým je trestní odpovědnost, ale ani není zřejmé, jakou újmu (zda ekologickou nebo ekonomickou) měl zákonodárce na mysli, jak ji stanovit, příp. zda se má pro ni analogicky používat ustanovení trestního zákona o škodě.²⁰⁴ Vyrůstající počet závažných činů, absence trestněprávní či nedostatečná úprava odpovědnosti a vliv sousedících evropských zemí zřejmě povedou k další novelizaci trestního zákona. Rovněž se uvažuje o trestní odpovědnosti právnických osob, kterou mají ve svých právních řádech např. Francie, Velká Británie či Irsko, nebo o odpovědnosti manažerů a ředitelů. Jednotnějšímu přístupu by zřejmě pomohla také účinnost Evropské konvence o trestněprávní ochraně životního prostředí,²⁰⁵ jejímž jádrem je požadavek na důslednou kriminalizaci každého jednání proti taxativně vyjmenovaným složkám životního prostředí, které dosahuje určitého stupně společenské nebezpečnosti, v národních právních řádech.

Jednotnější a méně roztržštěnou právní úpravu správních deliktů právnických osob a fyzických osob při podnikatelské činnosti v celém českém právním řádu (nejen v oblasti ochrany životního prostředí) by mohl přinést zákon o správních deliktech, který by sjednotil a

²⁰⁴ Damohorský M. a kolektiv. Právo životního prostředí, 1. vydání, Praha, 2003, str. 66.

²⁰⁵ Přijata ve Štrasburku v roce 1998.

zjednodušil právní úpravu problematiky odpovědnosti za správné delikty obdobně, jak je tomu u přestupků.

Česká právní úprava také postrádá speciální zákon, který by jednotně a systematicky upravoval právní odpovědnosti za ekologickou újmu, která je dnes upravena pouze systémem nápravných opatření dle platných speciálních zákonů.

Je také otázkou, zda by ochraně ovzduší neprospěla komunitární právní úprava obdobná směrnici Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES.

Právní úprava ochrany ovzduší prošla od roku 1989 rozsáhlými změnami, musela se vypořádat s mezinárodními legislativními závazky státu, některé prováděcí předpisy byly nahrazeny novými právními normami, jiné čekají na své novelizace. Právní úprava této problematiky si bezesporu zaslouží doladění. Zejména pracovníci orgánů ochrany ovzduší by přivítali jednodušší a přehlednější úpravu některých částí právních předpisů, čímž by se také zabránilo průtahům v rozhodovací činnosti, kde dnes dochází mj. ke zbytečné aplikaci opravných prostředků. Od provozovatelů zdrojů znečišťování ovzduší a zřejmě ani od všech pracovníků orgánů ochrany ovzduší nelze vyžadovat právnické vzdělání, a tedy ani jemu odpovídající znalost práva. Je tedy zapotřebí v každé další novele brát v potaz praktickou stránku věci.

Bude bezesporu zajímavé dále sledovat vývoj právní úpravy ochrany ovzduší, zejména v oblastech, které se postupně dostávají do popředí pozornosti naší společnosti. Předpokládám rovněž změny v právní úpravě ochrany ovzduší v lokalitách se zhoršenou kvalitou ovzduší, jako je např. Moravskoslezský kraj, kde je stávající situace velmi problematická a platná právní úprava neposkytuje žádné nástroje k jejímu řešení.²⁰⁶

²⁰⁶ Viz Konference o kvalitě ovzduší v Ostravě, 2.4.2007.

14 ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo především obsáhnout v dostatečné šíři právní úpravu ochrany ovzduší se zaměřením na stacionární zdroje. Složitost a zejména rozsáhlost problematiky ochrany ovzduší a vlivu kvality ovzduší na živé organismy a koneckonců planetu jako celek, protože sekundárním následkem znečišťování ovzduší je také degradace půdy, případná eroze, dezertifikace apod., mi však nedovolila širší záběr souvislostí. Původní myšlenka zahrnout do této práce také mimoprávní pohled na problematiku znečišťování ovzduší by ovšem znamenala přílišnou rozsáhlost, nižší srozumitelnost i systematičnost. Přesto jsem do přílohové části zahrnul okrajově některé poznatky tohoto charakteru. Zároveň souvislost působení stacionárních a mobilních zdrojů mě zaujala, ale nakonec jsem se rozhodl držet se v tomto směru striktně tématu.

Ve své práci jsem se pokusil stručně naznačit historický vývoj chápání ochrany ovzduší, který má své kořeny dále, než by si řada lidí představovala. Přesto právní úprava ochrany ovzduší byla po celou dobu jen reakcí na neúnosné podmínky v konkrétní lokalitě či na jednotlivé katastrofy, nikoliv komplexním řešením vycházejícím z prevence, s čímž se koneckonců potýká do určité míry dodnes. Stěžejní je ovšem vývoj po roce 1989, který přinesl příznivý vliv v chápání potřeby ochrany ovzduší i v následné legislativě. Tento trend, či spíše společenská změna a potřeba, spolu se závazky z mezinárodního a evropského práva přinesly rozsáhlou novelizaci, jejímž výsledkem je dnes zákon o ochraně ovzduší a řada nových prováděcích předpisů. Přestože si řada právních předpisů zaslouží další úpravy, lze říci, že období od roku 1989 nastavilo pozitivní trendy v této oblasti. Na druhou stranu imise některých látek, zejména pak v městských aglomeracích mají nadále setrvávající nepříznivou či dokonce vzestupnou tendenci, což vede k přesvědčení, že celá problematika ochrany ovzduší je stále otevřeným problémem a bude i nadále potřeba hledat stále účinnější legislativní rámec pro jednotlivá opatření. K ochraně ovzduší se vztahují také některé slabé stránky

vývoje ochrany životního prostředí jako celku, které bych zmínil pouze bodově.²⁰⁷

- Poplatky vybírané za znečištění životního prostředí zdaleka neodrážejí veškeré ekonomické a společenské náklady, které znečišťovatelé působí (poškození staveb a budov, obtěžování hlukem, eutrofizace vod aj.) a navíc nejsou účelově poskytovány na nápravu těchto škod.
- Obecně snaha zakomponování externalit do právní úpravy je minimální.
- Přetrvává nedostatečné povědomí mezi ohlašovatelem o povinnosti ohlašovat údaje o znečištění životního prostředí do IRZ.
- Využívání druhotných a obnovitelných zdrojů v uplynulém desetiletí stagnuje.
- V roce 2004 bylo vyvezeno cca 20 % elektrické energie do zahraničí.
- Materiálová náročnost tvorby HDP je ve srovnání s ekonomicky vyspělejšími státy EU stále vysoká.
- Intenzita inovací v průmyslu je nízká; nové investice jsou orientovány na výstavbu na „zelené louce“ namísto využívání opuštěných průmyslových ploch (tzv. brownfields).
- Chybí vazba na řešení problematiky brownfields, a to včetně možnosti využití dat, která jsou k dispozici pro mapování nedostatečně využitých ploch.
- Nejvýznamnějším nedostatkem je absence víceletého financování (jak smluvně, tak v dotačních titulech).
- Finanční zdroje na aktivní šíření informací a tvorbu osvětových materiálů jsou omezené.

²⁰⁷ Analýza stavu a vývoje životního prostředí ČR (viz http://www.env.cz/zp04/kap_02.htm).

- Téma této osvěty není atraktivní pro komerční média a ani ve veřejnoprávních médiích není dostatečně prezentováno ve sledovaných časech a formátech.

Pro právní úpravu ochrany ovzduší jsou dnes charakteristické tři roviny, tedy mezinárodní, komunitární a národní, resp. státní. Zákon o ochraně ovzduší, který lze považovat za pilíř české právní úpravy, dnes dělí antropogenní zdroje znečišťování ovzduší do dvou základních skupin: na mobilní a stacionární, přičemž stacionární zdroje dělí dále podle jednotlivých kritérií, zejména tedy podle míry jejich vlivu na kvalitu ovzduší na zvláště velké, velké, střední a malé. Podle technického a technologického uspořádání pak tvoří spalovací zdroje, spalovny odpadů a zařízení schválená pro spoluspalování odpadu, stejně jako tzv. ostatní stacionární zdroje samostatnou skupinu. Zvláštní postavení mají zdroje emitující těkavé organické látky. Jednotlivá zařízení mají vliv na emisní limity a jiné podmínky provozu. Zákon o ochraně ovzduší upravuje technické, administrativní, ekonomické i sankční nástroje a způsoby vymáhání plnění povinností provozovateli zdrojů znečišťování ovzduší. Technické náležitosti provozu zdrojů jsou ve značné míře podrobně upraveny v jednotlivých prováděcích právních předpisech. Významné postavení má v ochraně ovzduší procedura vlivů na životní prostředí (EIA), která je stěžejním průřezovým nástrojem ochrany životního prostředí na mezinárodní úrovni. Jedním z novějších přístupů je pak integrovaná prevence a kontrola znečišťování (IPPC), jejímž hlavním znakem je snaha uchopit a regulovat všechny negativní vlivy na životní prostředí jako celek. K dosažení informovanosti společnosti slouží Integrovaný registr znečišťování životního prostředí (IRZ), kterému lze ovšem vytknout určitou míru nesrozumitelnosti.

Jan ?
P. 107

Cílem právní regulace je omezit znečišťování ovzduší na únosnou míru.²⁰⁸ Nejde tedy o úplné zakázání veškerého znečišťování ovzduší (to by v dnešním moderním světě ani nebylo možné), ale o jeho průběžné snižování na udržitelnou přijatelnou úroveň. Toho má být

²⁰⁸ Příloha č. 7.

dosáženo prostřednictvím stanovených emisních limitů a provozních podmínek pro jednotlivé skupiny a kategorie zdrojů znečišťování ovzduší a uplatňováním důsledné kontroly jejich dodržování.²⁰⁹

Zákon o ochraně ovzduší přinesl nově imisní princip. U imisí je ovšem obtížné určit, který zdroj se konkrétně podílí na jejich celkové výši. Významným nástrojem jsou z tohoto hlediska emisní stropy a redukční cíle. Je však otázkou, zda stanovení emisních limitů a provozních podmínek odpovídá přijatelným požadavkům, či zda se jedná pouze o spodní hodnoty, které ještě splňují parametry závazků ČR. Rovněž důsledná kontrola je v některých případech komplikovaná, což navozuje otázku, zda potřebná řešení hledat v legislativním rámci či jinde. Postavení provozovatelů si rovněž žádá přehlednější právní úpravu, jelikož nesrozumitelnost právní úpravy s sebou automaticky přináší průtahy ve správním řízení, či dokonce zbytečná zahajování takových řízení. Tyto skutečnosti ve svém důsledku mohou komplikovat dosahování smyslu celého zákona, tedy omezení znečišťování na únosnou míru. Podrobněji jsem se k jednotlivým problémům vyjádřil výše v části „de lege ferenda“.

Rovněž považuji za potřebné komplexnější územní plánování, při kterém se nebude zapomínat na všechny případné vlivy na životní prostředí za současného zvážení všech alternativ. Nesystematičnost a krátkodobý horizont pohledu může nepříznivě ovlivnit nejen lokální stav kvality ovzduší, ale také jiné složky životního prostředí. S ekologickou provázaností jednotlivých složek přírody je třeba vždy počítat, zejména zasahujeme-li poblíž chráněných oblastí či jinak cenných lokalit.

Osobně se domnívám, že ochrana ovzduší v ČR postrádá účinný konstruktivní a komplexní plán, zahrnující koexistenci mobilních i stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší a navrhuje dlouhodobá řešení zejména pro území se zhoršenou kvalitou ovzduší.

²⁰⁹ Damohorský M. a kolektiv. *Právo životního prostředí*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, str. 217 – 218.

Otázka přijatelné úrovně znečišťování ovzduší je o to problematičtější v úpravě ochrany klimatu Země, kde chybí dostatečné množství dnes měřitelných faktorů, které by nám stanovily hranice této „přijatelnosti“. Politizování celé problematiky a odklon od erudované diskuse přináší rovněž řadu problémů v legislativní činnosti. Dodržování závazků v mezinárodním právu je pak otázkou zcela samostatnou, přičemž je třeba si uvědomit, že jedinou účinnou cestou může být pouze celosvětový konsensus a jeho naplňování. Lze říci, že legislativa v oblasti ochrany klimatu Země vychází zejména z principu předběžné patnosti, který je modifikací principu prevence a vychází z nejhorší možné varianty, která může nastat. V praxi však tento princip naráží na princip ekonomické stimulace vycházející z požadavku, aby ekologické bylo zároveň ekonomicky výhodné a naopak, přičemž odhady nákladů na externality lze dnes pouze odhadovat. Dalším problémem je složitost určení kauzální souvislosti mezi různými událostmi v praxi, a to zejména vlivem časového či prostorového odstupu škody či působením více vlivů. Tyto souvislosti se označují jako tzv. distanční či sumační škody. Příkladem je nastavování parametrů obchodování s emisními povolenkami, u kterého není dostatečně zřetelná snaha o dosažení snížení CO₂. Energetická politika v ČR se jeví stále spíše jednostranně, chybí v ní hodnocení vlivů na životní prostředí a na zdravotní stav obyvatelstva. Cena energie, do níž nejsou zahrnuty jednotlivé externality, je neodpovídající.

Snižování spotřeby látek, které poškozují ozónovou vrstvu, proběhlo a stále probíhá v ČR bez výraznějších komplikací a v tomto ohledu patří naše země v rámci EU k nadprůměrně úspěšným. Přesto, že otázka ochrany ozónové vrstvy vzbuzovala obdobné emoce jako dnes otázka zmírnění klimatických změn, samotná praktická aplikace jednotlivých opatření k dosažení nápravy nenarazila, zejména z důvodů technické dostupnosti a ekonomické přijatelnosti, na takový odpor ze strany průmyslových skupin. K aktuálním problémům patří zejména zajištění systému kontroly úniků chladiv na bázi HCFC a recyklace chladících zařízení se znovuzískáním a následným

zneškodněním CFC. Dosud vytvořené systémy nezachycují takové množství regulovaných látek, jaké by měly. Stav ozónové vrstvy nad územím ČR se v posledních letech pohybuje několik procent pod dlouhodobým průměrem. Zvýšil se také počet porušení povinností při ochraně ozónové vrstvy.

Státní správu na úseku ochrany ovzduší vykonává široký okruh orgánů veřejné správy. Obecně převažují v rozdělení působnosti a kompetencí spíše tendence k jejich centralizaci, a to zejména do rukou MŽP, ČIŽP a jednotlivých krajů, zejména v oblasti provozu zvláště velkých, velkých a středních zdrojů. Do kompetence obcí pak spadají otázky týkající se především malých zdrojů. Přestože se v oblasti ochrany ovzduší nesetkáváme s problémem střetu zájmů jednotlivých ministerstev, jak je tomu v jiných složkách ochrany životního prostředí, stále zde setrvává jiný problém. Tím je bezesporu obsazování míst, zejména vedoucích pozic, podle politických kritérií namísto odborných předpokladů. Zde by mohl pomoci tzv. služební zákon, jehož platnost byla několikrát odložena. Absenci „dobré správy“, o níž se zmiňuje také veřejný ochránce práv Otakar Motejl,²¹⁰ lze zaznamenat také v její liknavosti. Nedůslednost lze spatřovat v nízké iniciativně u zahajování správních řízení, v minimální snaze o podporu informovanosti široké veřejnosti (např. programy zaměřenými na recyklaci, omezování osobní automobilové přepravy, spalování odpadů atd.) a její zapojení do ochrany životního prostředí, a to zejména podporou účasti veřejnosti v různých řízeních týkajících se životního prostředí, či v přímé snaze zamezit průniku informací k veřejnosti. Chyby je ovšem zapotřebí hledat ve společnosti jako takové, kde stále pokulhává nejen právní vědomí některých obyvatel, ale i jejich vůle chovat se v souladu s právní normou, ač je jim její obsah dobře znám. Postoj části společnosti k životnímu prostředí lze charakterizovat obdobně.

Závěrem bych si dovolil citovat dvě věty Josefa Vavrouška, které vystihují paralelu právního a mimoprávního aspektu ochrany životního

²¹⁰ Sborník příspěvků z konference Principy dobré správy, Brno 2006, str. 18-19.

prostředí a jejich vzájemnou potřebu: „Nikdo se ničeho nedočká, neb čekání je pasivní stav, který k ničemu nevede. Nejúčinnější ochrana životního prostředí je ta podvědomá.“²¹¹

Při zpracování této práce jsem vycházel z jednotlivých právních předpisů, judikatury, odborné literatury a periodik, přičemž jsem se snažil o získání praktických poznatků od pracovníků orgánů ochrany ovzduší, zejména ČIŽP v Ostravě. Poznátky, získané z přednášek a materiálů Přírodovědecké fakulty Ostravské Univerzity a exkurzních návštěv spalovny odpadů a jiných stacionárních zdrojů, jsem z důvodu kapacity a přehlednosti v této práci příliš nevyužil.

15 RESUME

In my work I concentrated on the stationary sources of air pollution, in some cases with a closer description of the situation in the South Moravia region, due to my (permanent) residence, which is one of the most polluted regions of the Czech republic with regard to the emissions of principal air pollutants. Last, but not least, I also tried in general to demonstrate the proceedings by the Czech Environmental Inspection Office (ČIŽP) and finally tried to sum up the current situation.

The global necessity to improve the quality of the air in particular, and of the environment in general, has impetrated the international co-operation, which has presented in many, mostly general, conventions, implemented by protocols. The emissions don't need any passport, the borders don't exist for them! The obligations our republic to these conventions and EU-membership brought many positive changes into our law. Besides the activity of many czech specialists and statemen (e.g. ex-minister Vavroušek) after 1989, was just the influence of the international and the european law, during the process of the consolidation, the powerhouse for our enviromental law. The legal

²¹¹ Časopis Montana, „rozhovor s osobností“, str. 23, 3/1991.

regulation forms the system of the sources of law gradually instituted in to the „Clean air act“ No. 86/1992 Sb., which is effective from 6.1.2002 and embraces also the ozonosphere conservation and climate protection. There are many next elementary legal regulations (regulations and decrees). Of course, it is important to consider the next regulation in the constitutional order, and other legal rules.

In respect of air quality control, regular, nation-wide, assessment of air quality, based on systematic monitoring and evaluation of air pollution, deposition and emission data, has become part of the standard public service provided by the Czech Hydrometeorological Institute. These data show the global improvement of the air quality in the Czech republic, but at the same time suggest growing air pollutants of some substances. For example, the monitoring shows, that the air pollution caused by SO₂ (Sulphur dioxide) did not exceed, with the exemption of the stations, where local influence can be expected, the limit values for the protection of health, analogously by the pollution caused by Lead, Cadmium, Carbon monoxide, Benzene and others. Unfortunately the annual PM₁₀ (Suspended particles, PM₁₀ fraction) limit value was exceeded at many stations, and most of them exceeded also the margin of tolerance. The growing pollution was monitored also by nitrogen dioxide, ground-level ozone or locally Benzo(a)pyrene. This growth is also produced by the traffic.

In spite of improving knowledge about these problems in society, too many people still see the legal protection of the air, climate and the ozone layer as a useless disincentive to development. Particularly the problems with the externalities beg the question: Are the costs in to the cause more expensive costs in to the repercussion? This should be also the main theme in the next law-making process by Czech, EU and international legislative and their consolidation. Next problem can be the enforcement or too liberal and misconstrued interpretation, which should be done by the spirit of law.

The Climate Change

Some scientists claim, there's no question that the Earth is getting hotter—and fast. The real questions are: How much of the warming is our fault, and are we willing to slow the meltdown by curbing our insatiable appetite for fossil fuels?²¹²

I would like to demur at some terms and opinions. Firstly the term „global warming“ is criticised by some climatologists, as it summons up the vision of warming all over the planet, but these problems are more difficult and that is why they prefer the term „climatic changes“. Next question is our fault. The proportional number of the humans participation on the climatic changes is growing summit by summit, caused first of all by the growing industry and traffic. Unfortunately the statesmen use demagogy and words-game, wherever it may be supporters soever opinion. And my last comment relates to our potential to slow down the meltdown, in spite of the term „meltdown“ is an unfortunate phrasing, more journalistic, not scientific. Anyway, this question of slowdown, is the most important one, I think. As nobody dead knows, we can do that in the satisfactory rate (amount). That's why it is maybe the same important the question: How can we best confront the presumable situation, which will come? I have abandoned the law-theme in this paragraph, but advisedly, because just similar seemingly pettifogging nuances can in a negative way influence the legislation. Primarily the international summits and following conventions are in their fragility, caused by the problematical enforceability, very contingent on the global social thinkink, consciousness and ensuant response with the political pressure. I know I abandoned the theme, but I just want to describe how interconnected are constituent systems as law, policy, economics and next, and how necessary but questionable is their communication, because each of them resonate in different way, as write N. Luhmann in his work²¹³.

²¹² Appenzeller T., Dimick R. *Global warming*, publ. in N.G.M, page 14.

²¹³ Luhmann N. *Oekologische Kommunikation*, 1986.

Human activity certainly significantly drove most of the past century's warming, a landmark report from the United Nations Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) declared in 2001. Global temperatures are shooting up faster than at any other time in the past thousand years. And climate models show that natural forces, such as volcanic eruptions and the slow flickers of the sun, can't explain all that warming. But to the contrary the efforts in the international law, the main originators of the carbon dioxide emissions (as USA, China),²¹⁴ which is the only legally binding greenhouse effect – gas, are set against these obligations.

The only reasonable approach and way is probably the continuous support and publicity of the erudite, skilled extensive research of the causes, effects and solutions. This voice should sway more the vox populi, which one and only can in a democracy lobby the government in the sufficient measures, see above.

Anyway, the legal protection of the climate sticks to principles as the principle of prevention or principle of preliminary wariness, which have to take the worst possible variant into account.

16 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

16.1 Monografie

- anonym. *Sborník Mezinárodní vědecké konference sekce životního prostředí a průmyslu*
- anonym. *Implementace směrnice Rady č. 1999/13/EC, ČHMÚ, 2002*
- anonym. Stanoviska a výklad ministerstva životního prostředí k aplikaci zákona č. 86/2002 o ochraně ovzduší v platném znění k říjnu 2005, OZ Ochrany kvality ovzduší, 2005
- anonym. Seminář pro odbory ŽP KÚ, OVSS a ČIŽP, Twinning project CZ, PHARE Program, 2002

²¹⁴ Příloha č. 8 – zdroje oxidu uhličitého na Zemi.

- anonym. Státní politika životního prostředí, MŽP, Praha, 2001
- BECK, U. *Politik in der Risikogesellschaft*. Frankfurt am Main, Suhrkamp 1991
- BEYERLIN, Ulrich: *Umweltvölkerrecht*. C.H.Beck, München 2000
- DAMOHORSKÝ, Milan a kolektiv. *Právo životního prostředí*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, 545 s.
- DAMOHORSKÝ, M. a kol.: *Právo životního prostředí* 2.vydání. Praha: C.H. Beck, 2006
- DAMOHORSKÝ, Milan. *České právo životního prostředí. Czech environmental law*. Praha: Univerzita Karlova, 2003, 194 s.
- DIRNER, V. a kol. Ochrana životního prostředí. Vysoká škola báňská TUO a MŽP ČR, Praha 1997, str. 28
- DOBEŠ, Vladimír, CHRISTIANOVÁ, Anna, a kol. *Příručka ke směrnici Rady 96/61/EC (IPPC)*, MŽP ČR, Praha, 1999
- DRABINA, K. a kol. *Ochrana ŽP v hutnictví železa*. Účelová publikace, Třinec, 1992
- DRABINA, K. a kol. Ochrana životního prostředí v hutnictví v podmínkách nových zákonů, Meetings and Courses České Budějovice, 1992
- DUDOVÁ Jana, PEKÁREK Milan a kol. Právo životního prostředí 2.díl, 2. přepracované vydání, MU Brno 2006
- GREMLICA, Tomáš, a kol. *Ekologická politika obce, Akční program ochrany životního prostředí v obci*, Ústav pro ekopolitiku v Praze, 1998
- HADAČ, Emil. *Ekologické katastrofy*, nakl. Horizont, Praha 1987
- HANIBAL Jaromír, RAAB Petr. *Znečišťování ovzduší a jeho soudobé problémy 1, Problematika kvality ovzduší*, neperiodická publ., Státní zemědělské nakl., 1979
- HANIBAL Jaromír, RAAB Petr. *Znečišťování ovzduší a jeho soudobé problémy 2, Přístupy k ochraně ovzduší v zahraničí*, neperiodická publ., Státní zemědělské nakl., 1979
- HERČÍK, Miloslav, KONDĚLKA, Jaroslav. *Čistota ovzduší a odpadních vod v hutích*, VŠB-TU, Hutnická fakulta, Ostrava, 1973
- HERČÍK, Miloslav, LAPČÍK, Vladimír. *Ochrana životního prostředí*, VŠB, Ostrava, 1993

- JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí – vybrané otázky*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 1997, 185 s.
- JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Ekologická politika*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2004, 207 s.
- JÍLKOVÁ, Jiřina. *Studie o možnostech internalizace škod na životním prostředí*, Praha, 1999
- KAŠPAR, Jiří. *Směrnice pro kvalitu ovzduší v Evropě, MŽP ČR, 1996 (překlad publikace WHO)*
- KITNER, Zdeněk. *Chemie vody a atmosféry*. Univ. JEP, *Státní pedagogické nakl. Praha*, 1974
- KRUŽÍKOVÁ E., ADAMOVÁ, E., KOMÁREK, J. *Právo životního prostředí ES-praktický průvodce*, Linde Praha, 2003
- KURFURST, Jiří. *Zdroje znečištění ovzduší*, Státní zemědělské nakl., Praha, 1982
- LOSOS, Bohumil, KUBÍČEK, František, ŠEDA, Zdeněk. *Základy obecné ekologie*. Univ. JEP, Státní pedagogické nakl. Praha, 1987
- MACHÁLEK, Pavel a kolektiv. *Znečištění ovzduší na území České republiky v roce 2004*. Air pollution in the Czech Republic in 2004. Praha: Český hydrometeorologický ústav, 2005, str. 167
- LUHMANN, N. *Oekologische Kommunikation*. Opladen, *Westdeutscher Verlag*, 1986
- MEZŘICKÝ, Václav. *Environmentální politika a udržitelný rozvoj*, Nakladatelství portál, Praha 2005
- OSTATNICKÁ, J. *Znečištění ovzduší na území České republiky v roce 2003*, ČHMÚ, 2004
- PECINOVÁ, Alena. *Ochrana ovzduší ve státní správě, teorie a praxe*, sborník konference, 1.vydání, Chrudim, 2005
- PEKÁREK, Milan, JANČÁŘOVÁ, Ilona. *Právo životního prostředí. I. díl*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2002, 108 s.
- ŘÍMANOVÁ, Dana. *Zákon o ochraně ovzduší včetně prováděcích předpisů s výkladem*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: RNDr. Ivana Hexnerová – BOVA POLYGON, 2004, 680 s.
- SMOLEK, Martin, TICHÁ, Tereza. *Prameny práva životního prostředí: výběr aktuálních znění zákonů s úvodními komentáři. 2. díl – Zvláštní část I*. Praha: IFEC, s.r.o., 2002, 528 s.

- SMOLEK, M. *Prosazování práva životního prostředí*. AUCI č.1/2005
- STEJSKAL, V. *Úvod do právní úpravy ochrany přírody a biologické rozmanitosti*. Linde, Praha 2006
- ŠEDA, Zdeněk. *Ochrana přírodního prostředí II., Péče o přírodní zdroje a životní prostředí člověka*, Státní pedagogické nakl. Praha 1987
- ŠTURMA, P., DAMOHORSKÝ, M., ONDŘEJ, J., SMOLEK, M., ZÁSTĚROVÁ, J. *Mezinárodní právo životního prostředí*, 1.díl (obecná část), IFEC, Praha 2004
- ŠTURMA, P., ONDŘEJ, J., ZÁSTĚROVÁ, J. *Mezinárodněprávní aspekty ochrany životního prostředí*, AUCI Iuridica č. 2-3/2003.
- TICHÝ, L., ARNOLD, R., SVOBODA, P., ZEMÁNEK, J., KRÁL, R. *Evropské právo-3.vydání*, C.H.Beck, Praha 2006
- VIRTANEN, Teemu, HAEMEKOSKI, Kari, *Příručka ICLEI pro řízení záležitostí životního prostředí určená orgánům místní správy a samosprávy v České republice, svazek 14-Ochrana ovzduší*, Centrum enviromentálních analýz, 1999
- ZAVODI, Zoltan, BIRNER, Sabine, ZLOTINA Irina. *Příručka ICLEI pro řízení záležitostí životního prostředí určená orgánům místní správy a samosprávy v České republice, svazek 15- Ochrana klimatu a hospodaření s energií*, Centrum enviromentálních analýz, 1999

16.2 Odborná periodika

- KUŽEL, Jan, MORÁVEK, Jiří. *Zákon o ochraně ovzduší ve znění poslední novely – zákona č. 385/2005 Sb.* Zpravodaj MŽP, 2005, č. 12, str. 18
- MARŠÁK, Jan, HOKKYOVÁ, Zuzanna. *Podrobně o integrovaném registru znečišťování*. Zpravodaj EIA, 2005, č. 3, str. 7-9
- MŽP. *Sdělení odboru posuzování vlivů na životní prostředí a IPPC MŽP o adrese, na které se plní ohlašovací povinnost do integrovaného registru znečišťování*. Věstník MŽP, 2005, č. 1, str. 38.

- Tiskové oddělení MŽP. *Česká republika spustila rejstřík povolenek na emise CO₂*. Zpravodaj MŽP, 2005, č. 12, str. 8
- Vědeckotechnický časopis *Ochrana ovzduší*, včetně příloh

16.3 Elektronické zdroje

- www.env.cz
- www.psp.cz/docs
- www.europa.eu.int
- www.irz.cz
- www.ipcc.cz
- www.ipcc.ch
- www.chmi.cz
- www.juristic.cz
- www.enviweb.cz
- www.portal.gov.cz
- www.eps.cz
- www.lexisnexis-online.cz/Ekologie-a-pravo
- <http://environment.newscientist.com/channel/earth/climate-change>

17 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČHMÚ	Český hydrometeorologický ústav
ČIŽP	Česká inspekce životního prostředí
ČNR	Česká národní rada
ČR	Česká republika
EIA	Environmental Impact Assessment
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
IPCC	Intergovernmental panel on climate change
IRZ	Integrovaný registr znečišťování životního prostředí
ISKO	Informačního systému kvality ovzduší provozovaného ČHMÚ
MZe	Ministerstvo zemědělství
MŽP	Ministerstvo životního prostředí ČR
REZZO	Registr emisí a zdrojů znečišťování ovzduší
zákon o ochraně ovzduší	zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
zákon č. 86/2002 Sb.	zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
zákon č. 76/2002 Sb.	zákon č. 76/2002 Sb., o integrované prevenci a o

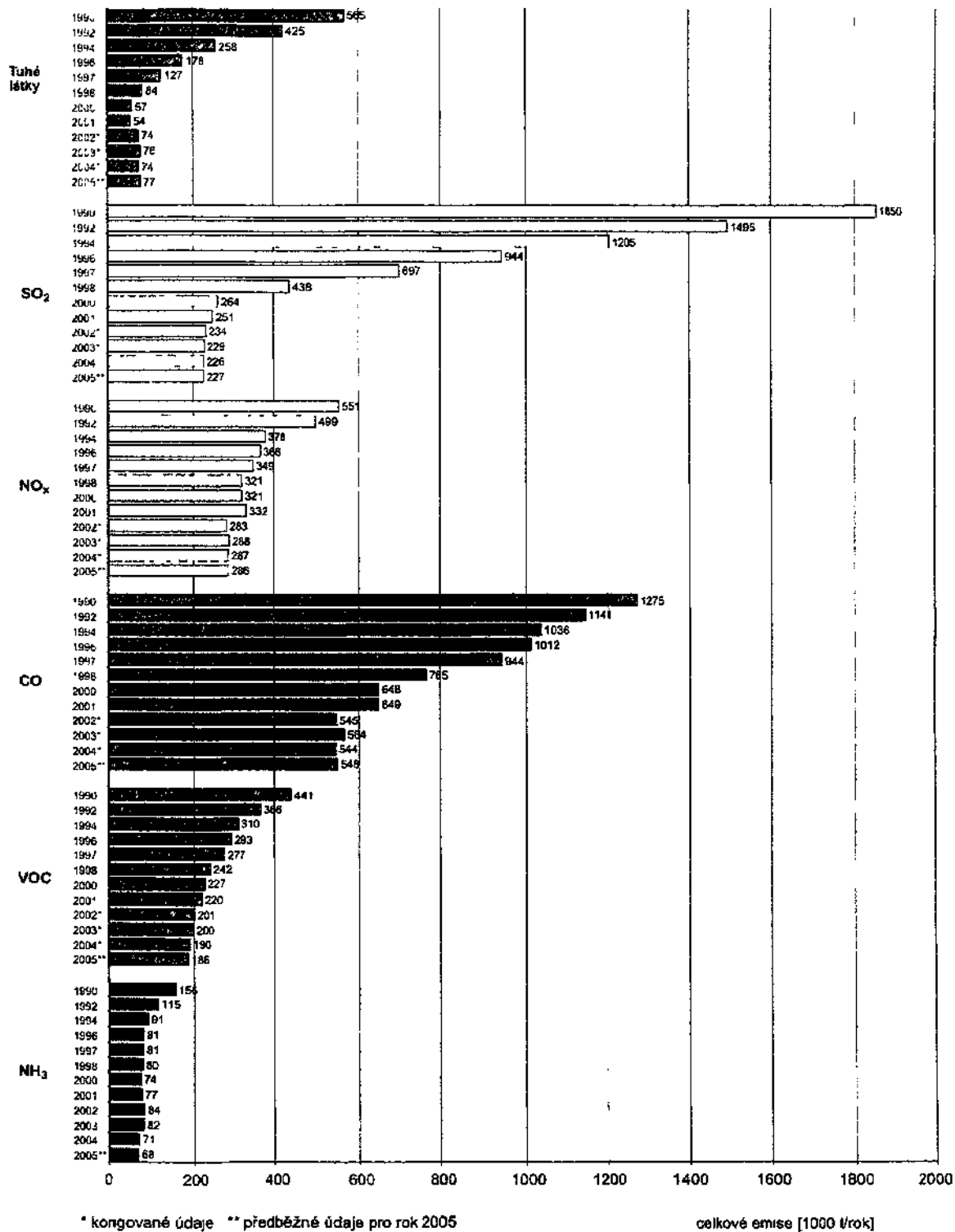
	omezování znečištění, o integrovaném registru znečišťování a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
zákon č. 100/2001 Sb.	zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
zákon č. 185/2001 Sb.	zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
nařízení vlády č. 352/2002 Sb.	nařízení vlády č. 352/2002 Sb., kterým se stanoví emisní limity a další podmínky provozování spalovacích stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší
nařízení vlády č. 353/2002 Sb.	Nařízení vlády č. 353/2002 Sb., kterým se stanoví emisní limity a další podmínky provozování ostatních stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší
nařízení vlády č. 354/2002 Sb.	nařízení vlády č. 354/2002 Sb., kterým se stanoví emisní limity a další podmínky pro spalování odpadu
Nařízení vlády č. 615/2006 Sb.	nařízení vlády č. 615/2006 Sb., o stanovení emisních limitů a dalších podmínek provozování ostatních stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší
vyhláška MŽP č. 355/2002 Sb.	vyhláška MŽP č. 355/2002 Sb., kterou se stanoví emisní limity a další podmínky provozování ostatních stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší emitujících těkavé organické látky procesů aplikujících organická rozpouštědla a ze skladování a distribuce benzínu
vyhláška MŽP č. 356/2002 Sb.	vyhláška MŽP č. 356/2002 Sb., kterou se stanoví seznam znečišťujících látek, obecné emisní limity, způsob předávání zpráv a informací, zjišťování množství vypouštěných znečišťujících látek, tmavosti kouře, přípustné míry obtěžování zápachem a intenzity pachů, podmínky autorizace osob, požadavky na vedení provozní evidence zdrojů znečišťování ovzduší a podmínky jejich uplatňování
vyhláška MŽP č. 357/2002 Sb.	vyhláška MŽP č. 357/2002 Sb., kterou se stanoví požadavky na kvalitu paliv z hlediska ochrany ovzduší
vyhláška MZe č. 191/2002 Sb.	vyhláška Ministerstva zemědělství č. 191/2002 Sb., o technických požadavcích na stavby pro zemědělství
NO_x	oxidy dusíku
PCDD	polychlorované dibenzodioxiny
PCDF	polychlorované dibenzofurany
PAU	polycyklické aromatické uhlovodíky
PCB	polychlorované bifenyly
PM₁₀	jemné suspendované částice frakce PM ₁₀
TOC	celkový organický uhlík
TZL	tuhé znečišťující látky
VOC	těkavé organické látky

18 SEZNAM PŘÍLOH

1. Grafy ke stavu a trendům ovzduší v ČR.
2. Stručná charakteristika základních látek znečišťujících ovzduší.
3. Schéma vazeb ISKO na zdroje dat a kooperující systémy.
4. Stručný seznam látek znečišťujících ovzduší.
5. Sazby poplatků za malé zdroje.
6. Grafy IPCC.
7. Možnosti omezování emisí.
8. Zdroje oxidu uhličitého na Zemi.
9. Ostatní stacionární zdroje znečišťování ovzduší vyjmenované v příloze č. 1 k nařízení vlády č. 353/2002 Sb.
10. Seznam zpoplatňovaných znečišťujících látek vnášených do ovzduší a sazby poplatků za znečišťující látky produkované zvláště velkými, velkými a středními stacionárními zdroji.

Příloha č. 1, graf č.1.

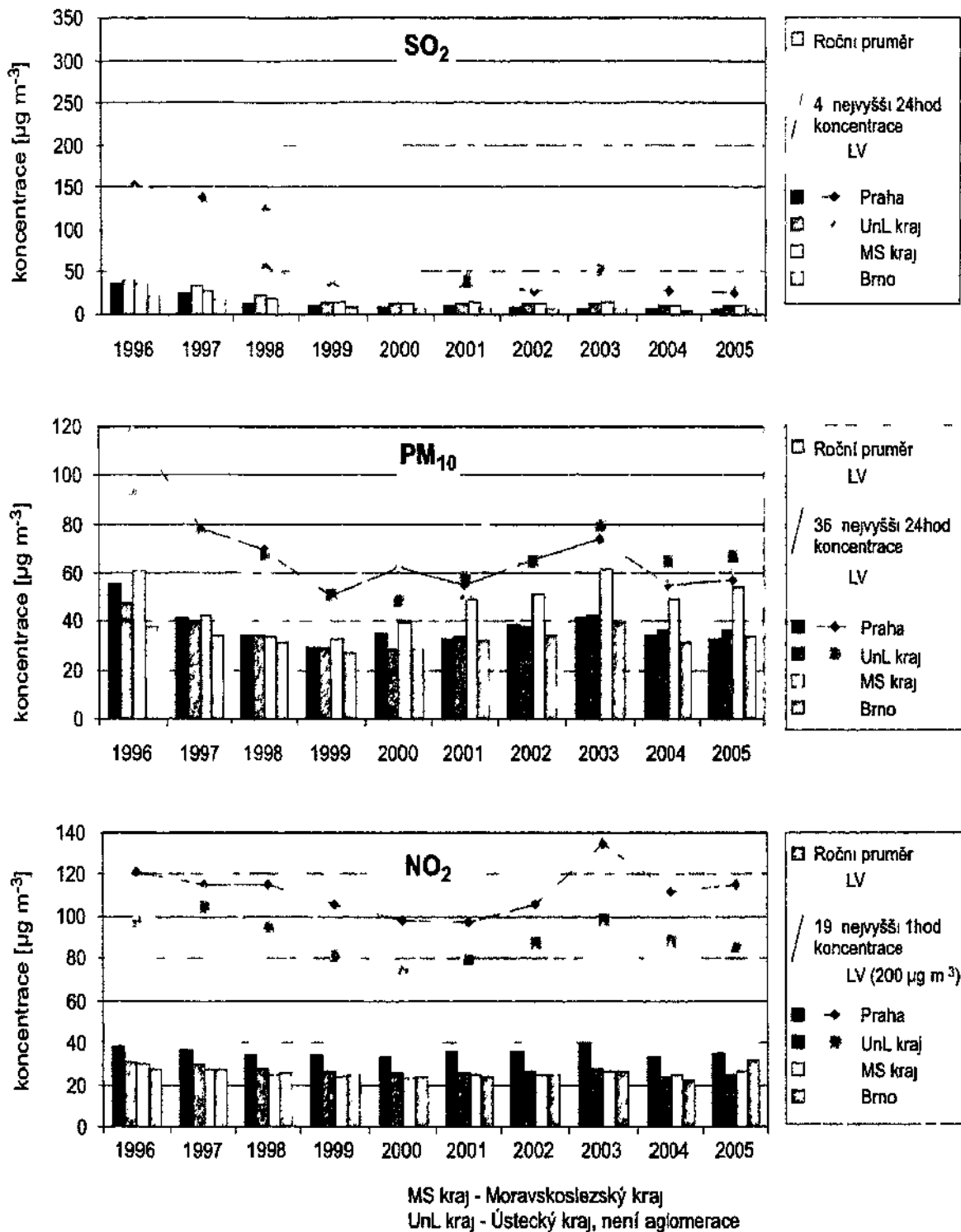
Zdroj: <http://www.chmu.cz/uoco/isko/groc/gr05cz/obsah.html>.

Celkové emise základních druhů látek znečišťujících ovzduší v České republice, 1990–2005

Příloha č. 1, graf č. 2.

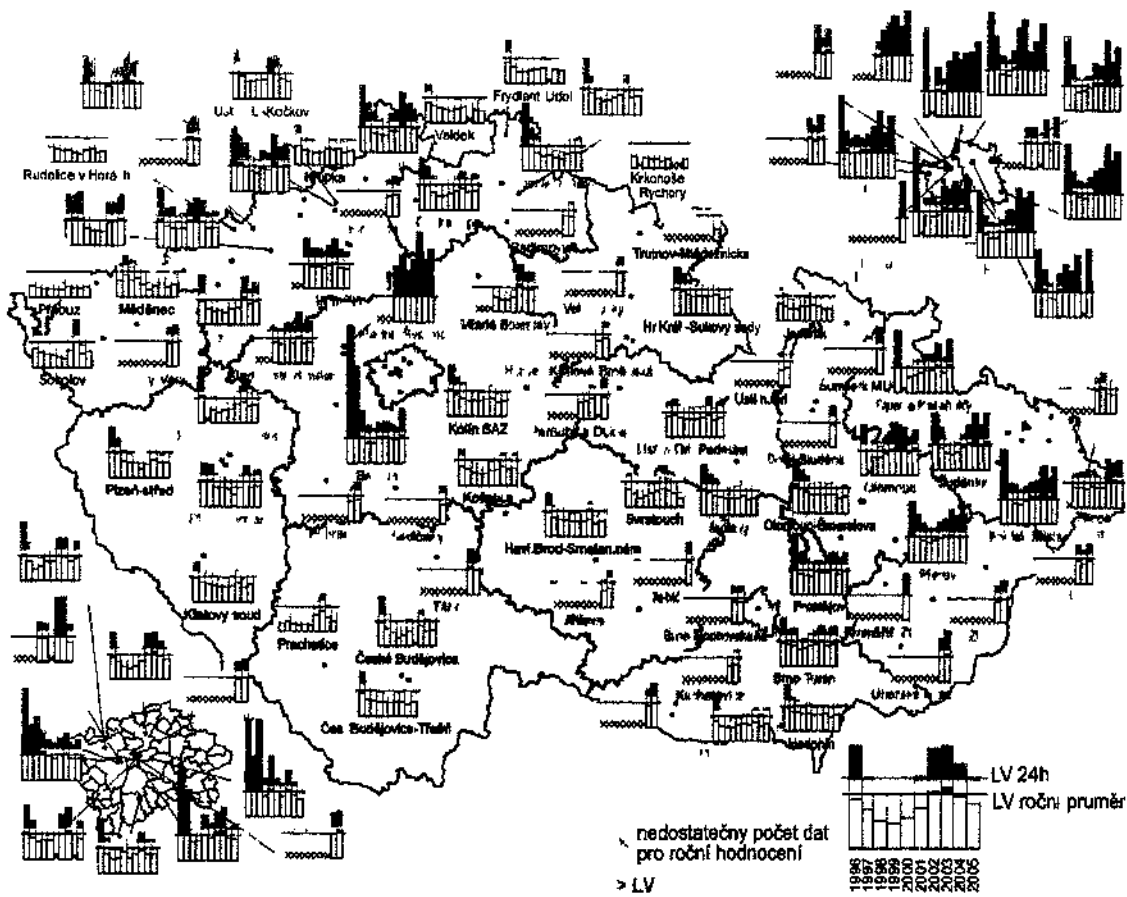
Zdroj: <http://www.chmu.cz/uoco/isko/groc/gr05cz/obsah.html>.

Trendy ročních charakteristik SO₂, PM₁₀ a NO₂ v aglomeracích, 1996-2005

Příloha č. 1, graf č 3.

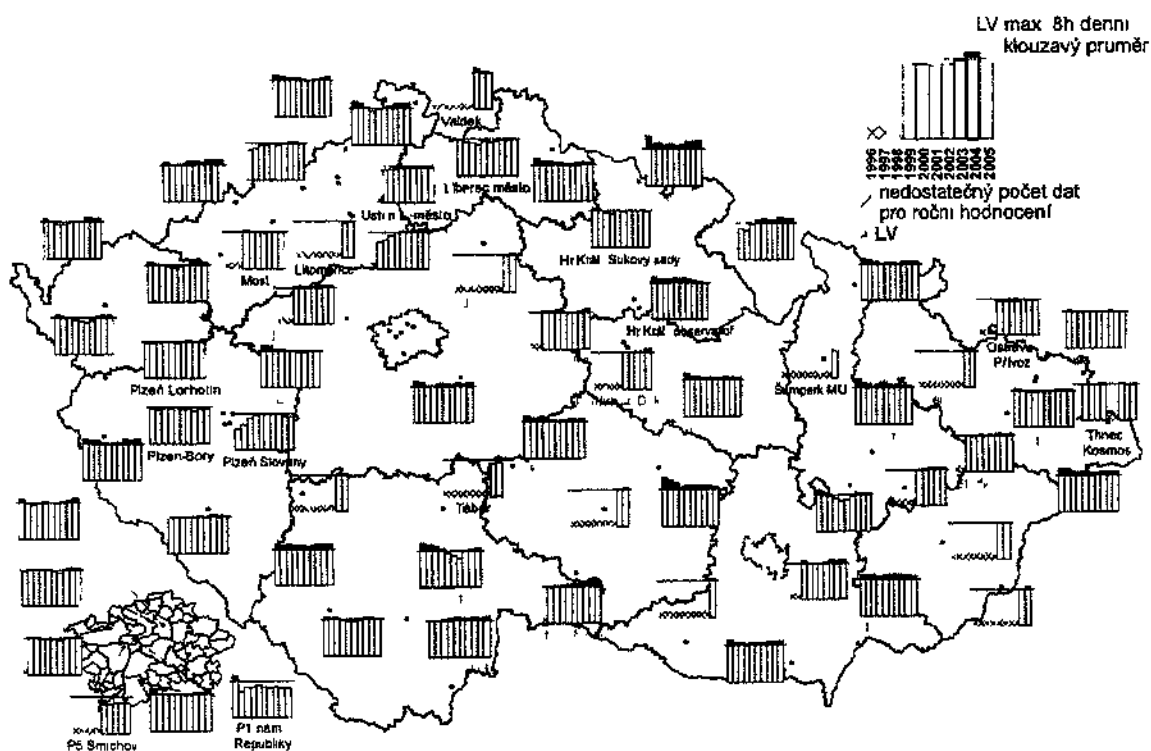
Zdroj: <http://www.chmu.cz/uoco/isko/groc/gr05cz/obsah.html>.

36. nejvyšší 24hod. koncentrace a roční průměrné koncentrace PM₁₀ v letech 1996-2005 na vybraných stanicích

Příloha č. 1, graf č. 4.

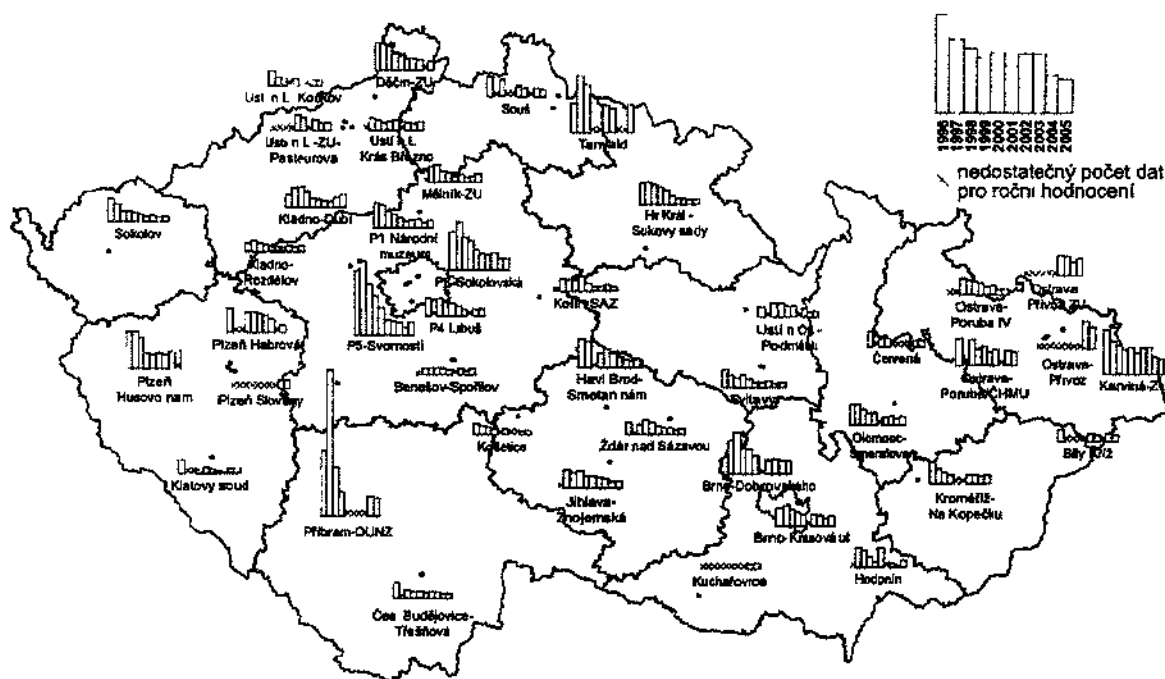
Zdroj: <http://www.chmu.cz/uoco/isko/groc/gr05cz/obsah.html>.

26. nejvyšší hodnoty maximálního 8hod. klouzavého průměru koncentrací ozonu v průměru za 3 roky v letech 1996-2005 na vybraných stanicích

Příloha č. 1, graf č. 5.

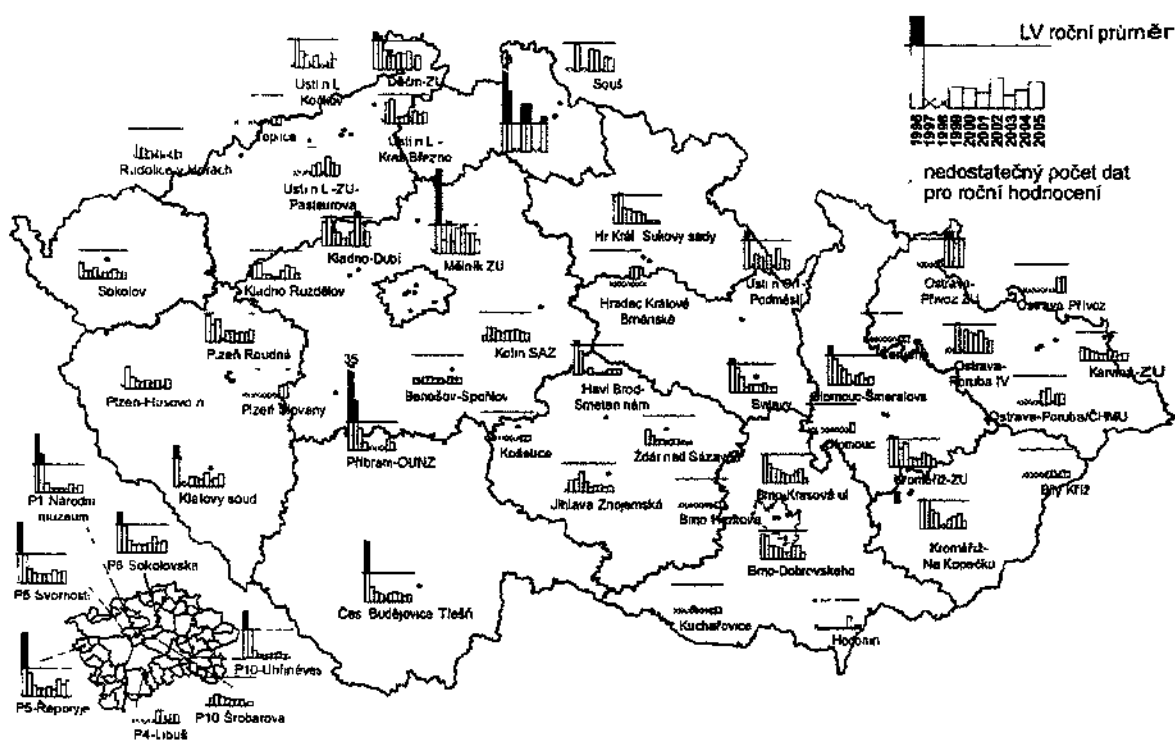
Zdroj: <http://www.chmu.cz/uoco/isko/groc/gr05cz/obsah.html>.

Roční průměrné koncentrace olova v ovzduší v letech 1996-2005 na vybraných stanicích

Příloha č. 1, graf č. 6.

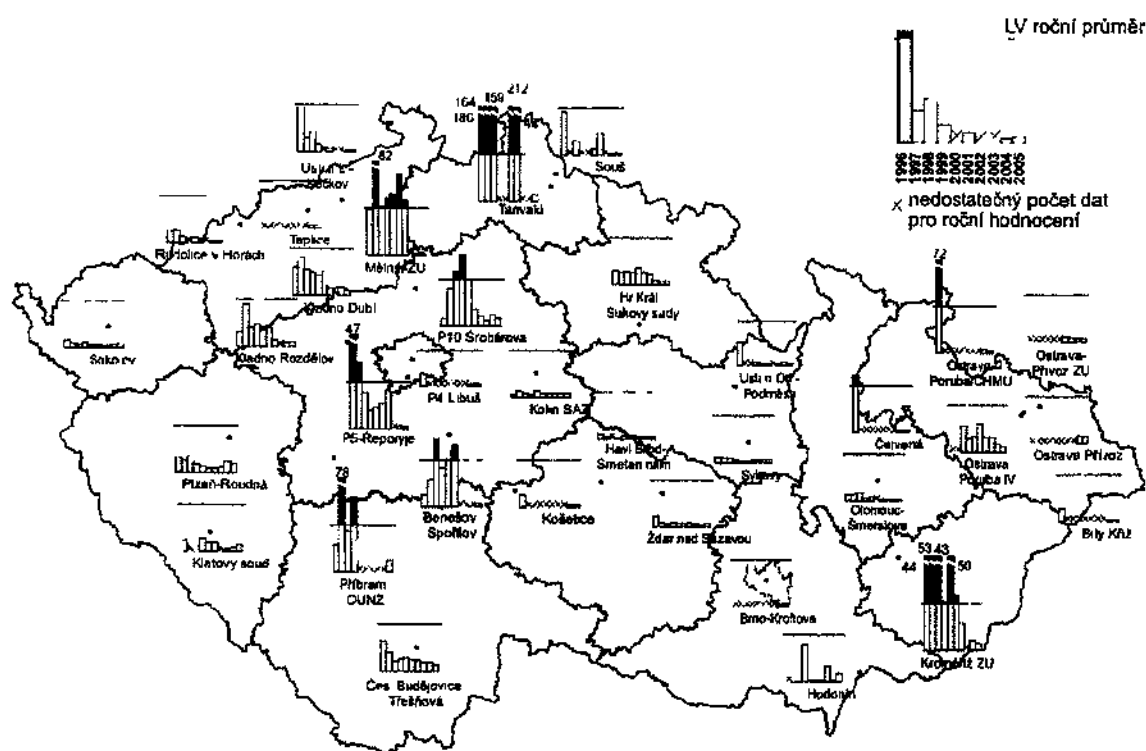
Zdroj: <http://www.chmu.cz/uoco/isko/groc/gr05cz/obsah.html>.

Roční průměrné koncentrace arsenu v ovzduší v letech 1996-2005 na vybraných stanicích

Příloha č. 1, graf č. 7.

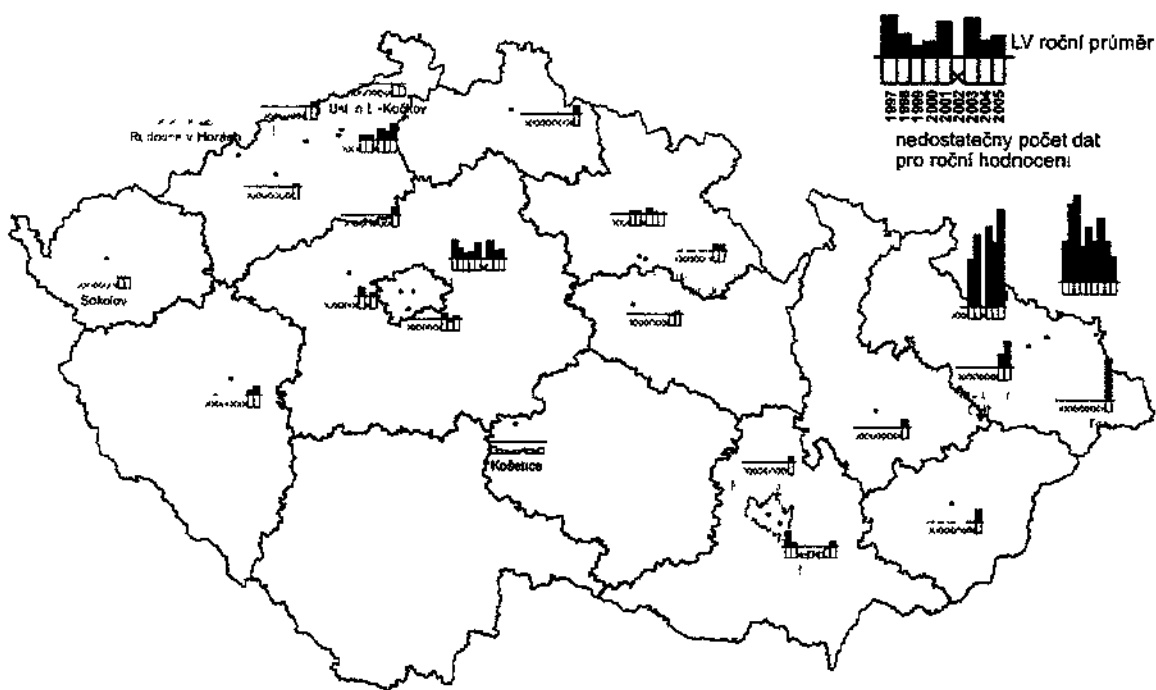
Zdroj: <http://www.chmu.cz/uoco/isko/groc/gr05cz/obsah.html>.

Roční průměrné koncentrace niklu v ovzduší v letech 1996-2005 na vybraných stanicích

Příloha č. 1, graf č. 8.

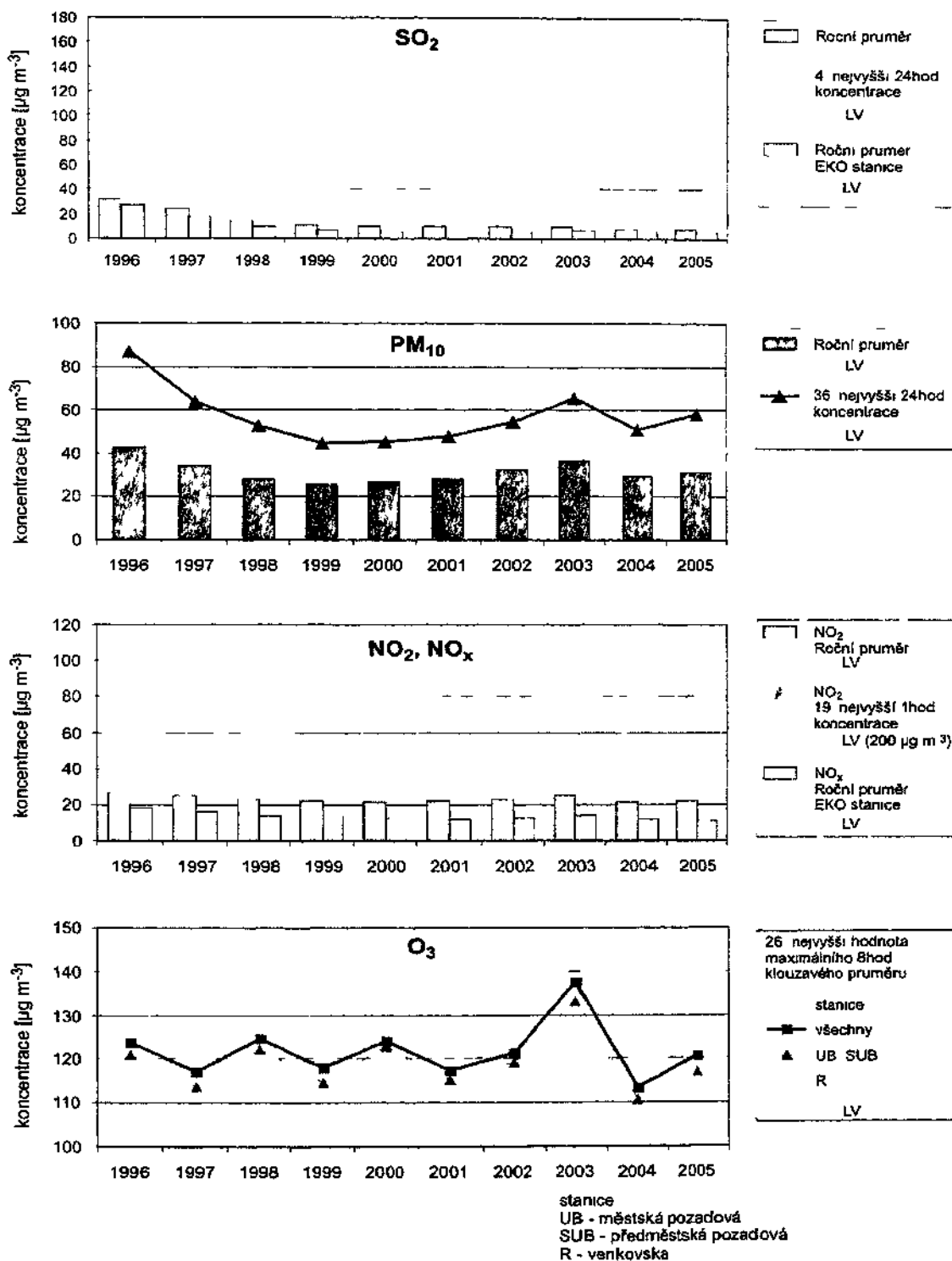
Zdroj: <http://www.chmu.cz/uoco/isko/groc/gr05cz/obsah.html>.

Roční průměrné koncentrace benzo(a)pyrenu v ovzduší v letech 1997-2005 na vybraných stanicích

Příloha č. 1, graf č. 9.

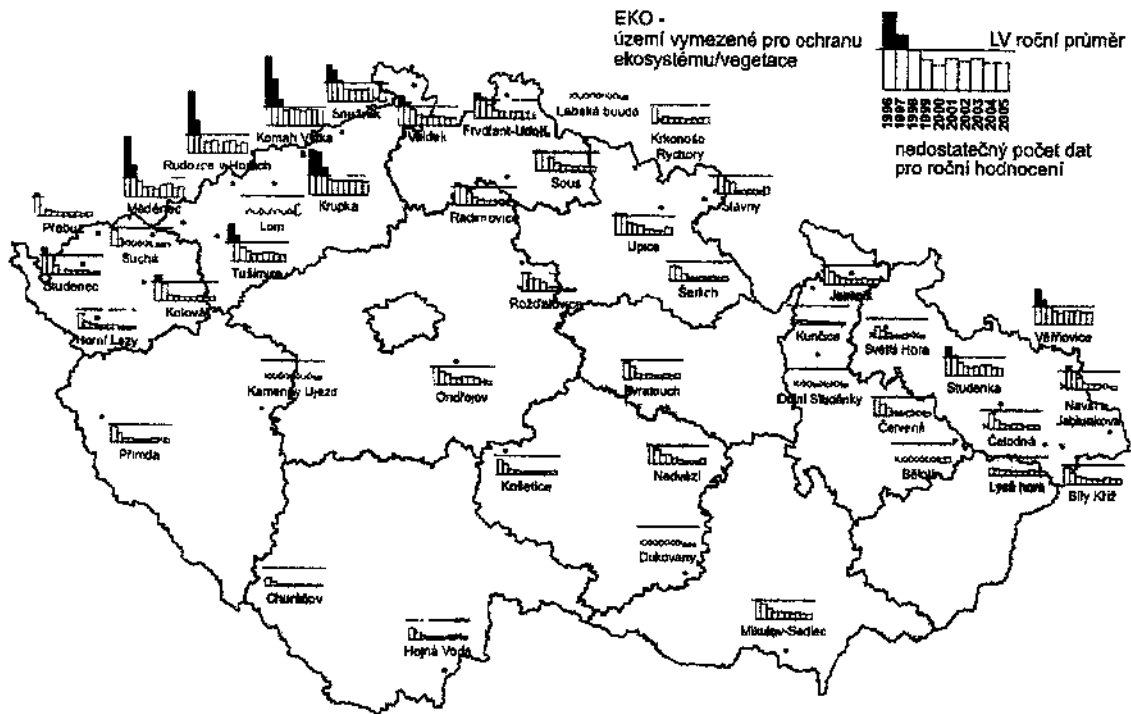
Zdroj: <http://www.chmu.cz/uoco/isko/groc/gr05cz/obsah.html>.

Trendy ročních charakteristik SO₂, PM₁₀, NO₂, NO_x a O₃ v České republice, 1996-2005

Příloha č. 1, graf č. 10.

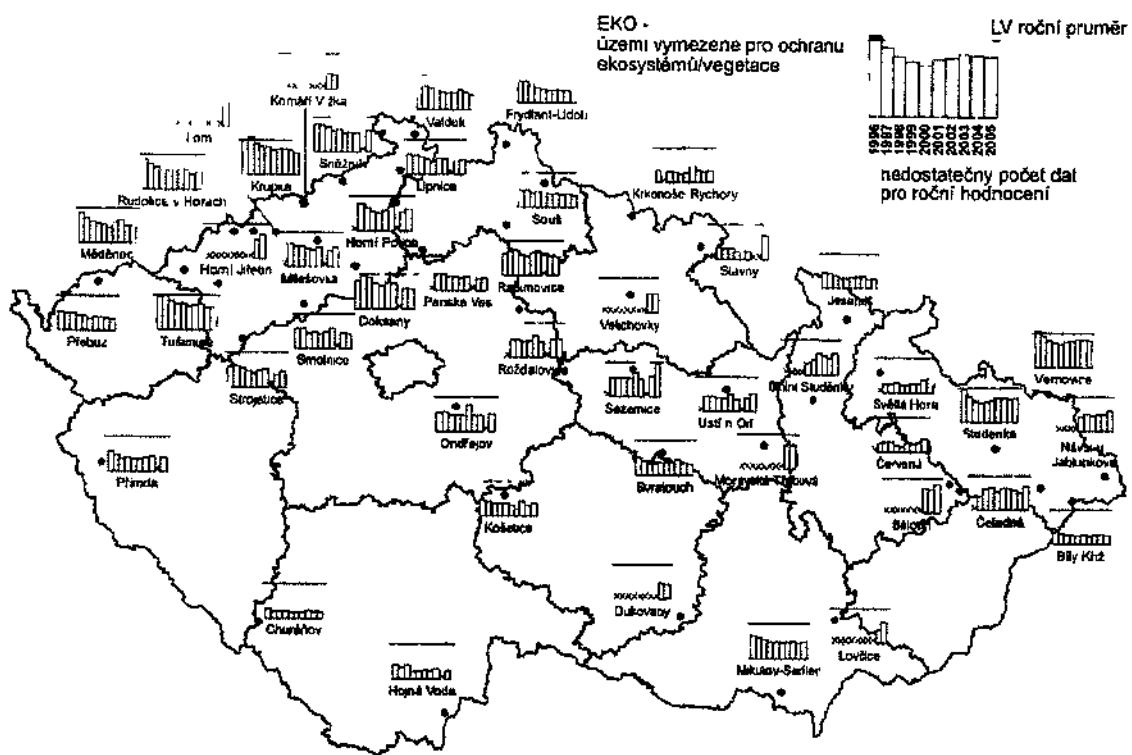
Zdroj: <http://www.chmu.cz/uoco/isko/groc/gr05cz/obsah.html>.

Roční průměrné koncentrace SO₂ v letech 1996-2005 na vybraných stanicích

Příloha č. 1, graf č. 11.

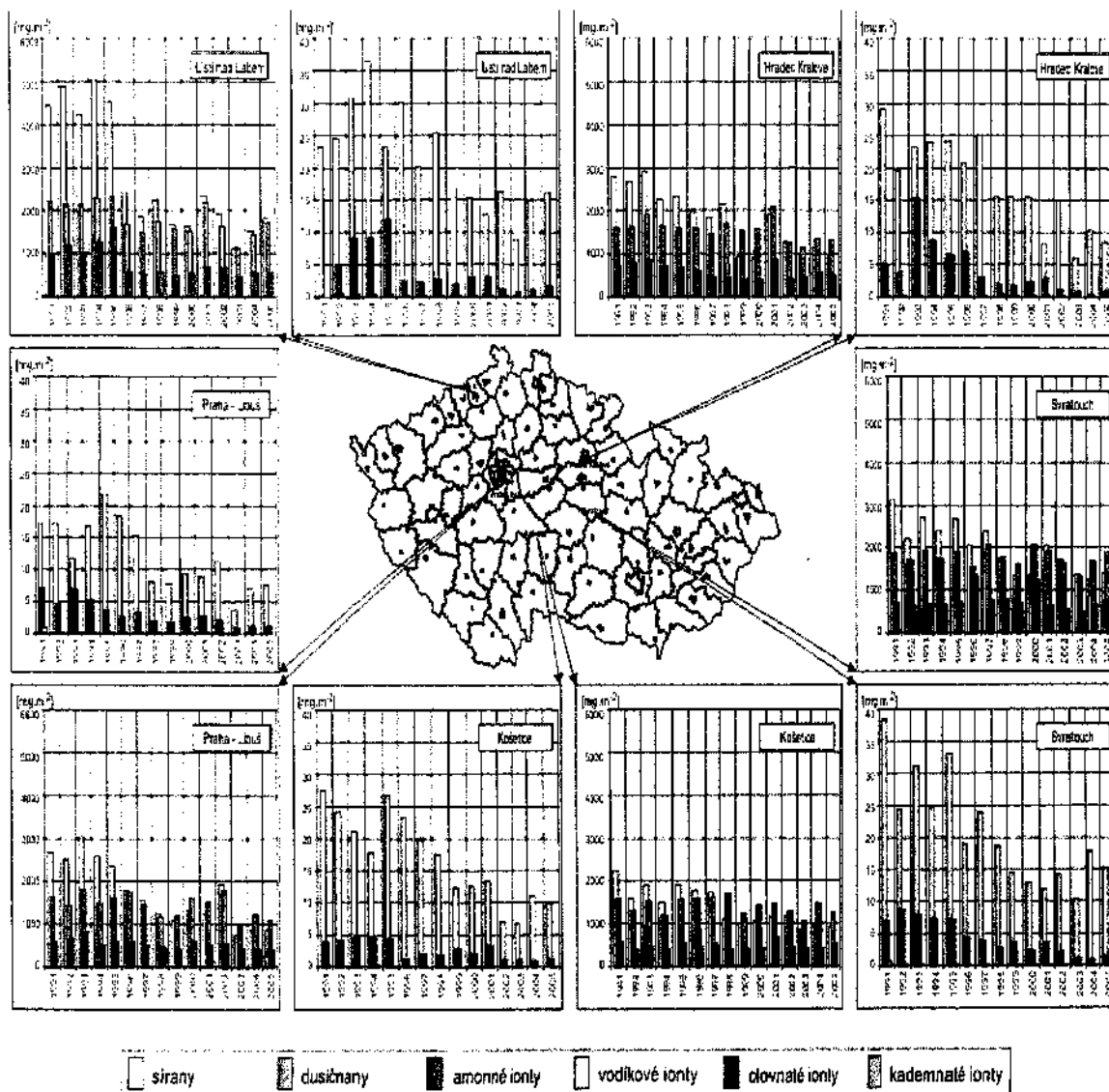
Zdroj: <http://www.chmu.cz/uoco/isko/groc/gr05cz/obsah.html>.

Roční průměrné koncentrace NO_x a NO₂ v letech 1996-2005 na vybraných stanicích

Příloha č. 1, graf č. 12.

Zdroj: <http://www.chmu.cz/uoco/isko/groc/gr05cz/obsah.html>.

Vývoj roční mokré depozice na vybraných stanicích v letech 1991-2005, Česká republika

Příloha č. 2

Zdroj: Přednášky a semináře Přírodovědecké fakulty Ostravské university, letní semestr 2007, předmět „Ochrana ovzduší“.(přednášející RNDr Drabina, K.), a skripta k těmto přednáškám.

Stručná charakteristika základních látek znečišťujících ovzduší

Tyto látky lze dělit mj. na:

- A) TOXICKÉ, a to organické a anorganické.
- B) KARCINOGENNÍ, případně látky podezřelé z karcinogenních účinků, u nichž tyto nebyly stoprocentně prokázána a jejich zařazení se liší podle jednotlivých států.

Rovněž karcinogeny lze dělit na:

- organické(kadmium, 6-ti mocný chróm, nikoliv však 3-mocný, který je nerozpustný ve vodě a nedostane se tak do potravinového řetězce) a
- anorganické látky (PAU, resp. PAH z anglického názvu)

Charakteristika jednotlivých látek:

PAU (PAH) – Polyaromatické uhlovodíky

Vznikají spalováním uhlí, kapalných paliv apod. Nebezpečným pracovištěm jsou zejména koksovny. Jejich základ tvoří benzenové jádro. Významný je naftalen a tzv. benzo-sloučeniny jako např. benzo-atracen či benzoapyren (BaP), který je vysoce karcinogenní a je pečlivě sledován.

PCU - Polychlorované uhlovodíky

Původně užívány na hubení hmyzu, poprašování močálů apod.

PCB – polychlorované bifenyly – užívání omezeno, ale v prostředí jsou persistentní a setrvávají tam. Pro svou nehořlavost a vysoký el. odpor byly dříve hojně užívány v transformátorech apod. Také je obsahovaly barvy používané na nátěr silážních věží, čímž se dostávaly do krmiva a dále do potravinového řetězce. Jako jediná spalovna na PCB v ČR byla postavena spalovna při MCHZ Ostrava (Moravské chemické závody). Problém PCB není definitivně vyřešen, ale jsou hlídány a zneškodňovány.

DIOXINY a DIBENZOFURANY

Jsou vysoce toxické i v malých koncentracích. Někdy se u nich užívá pojem SEVESO, podle města, kde došlo k většímu úniku a úmrtí obyvatel.

1/ DIOXINY – základ tvoří 2 benzenová jádra spojená molekulou kyslíku. Jsou stabilní a v prostředí dlouho akutně toxické, navíc snadno přecházejí do potravinového řetězce. Vznikají zejména při spalování, kdy spaliny nejsou rychle a dostatečně zchlazeny a látky reagují s kyslíkem apod. Typická je výroba ropných produktů či nekvalitní spalování Cl (např. u PVC). Lze se setkat se zkratkami PCDD či PCDF, používanými pro dioxiny. Ve spalovnách jsou sledovány a hodnoty limitů jsou nízké.

2/ MUTAGENNÍ LÁTKY – na rozdíl od karcinogenních látek „mění DNA“. Jsou rovněž vysoce nebezpečné. Stejná látka může být karcinogenní i mutagenní zároveň.

Tzv. teratogenní látka – mění genetickou informaci DNA již u plodu.

DALŠÍ KARCINOGENY

AZBEST - dlouho běžně užíván (izolace, krytina, brzdové destičky atd.), dodnes se s ním lze setkat.

BERILIUM a jeho sloučeniny – nesporný karcinogen obsažený mj. v lampách, vodičích atd.

KADMIUM a jeho sloučeniny – nesporný karcinogen, které se objevuje běžně v prostředí, je původním kovem rud, tudíž se stává problematickým zejména u podniků, které zpracovávají kovy (rudy)

RTUŤ – těkavá látka, dostává se do dýchacích cest, je akutně toxická a karcinogenní. Užívána ve výbojkách, v pesticidech apod.).

Minamata – japonské město, kde docházelo k vypouštění rtuti ze závodu do vody, což mělo za následek hromadné deformace plodů.

Název se používá také pro nemoci z rtuti.

THALIUM – rovněž obsaženo v rudách železitých i neželezitých. Uniká při jejich zpracování. Někdy bývá obsaženo i depilačních krémech.

BENZEN – v ředidlech, jeho páry se mohou dostat přes kůži do organismu, karcinogen

TOLUEN - v ředidlech, jeho páry se mohou dostat přes kůži do organismu, karcinogen

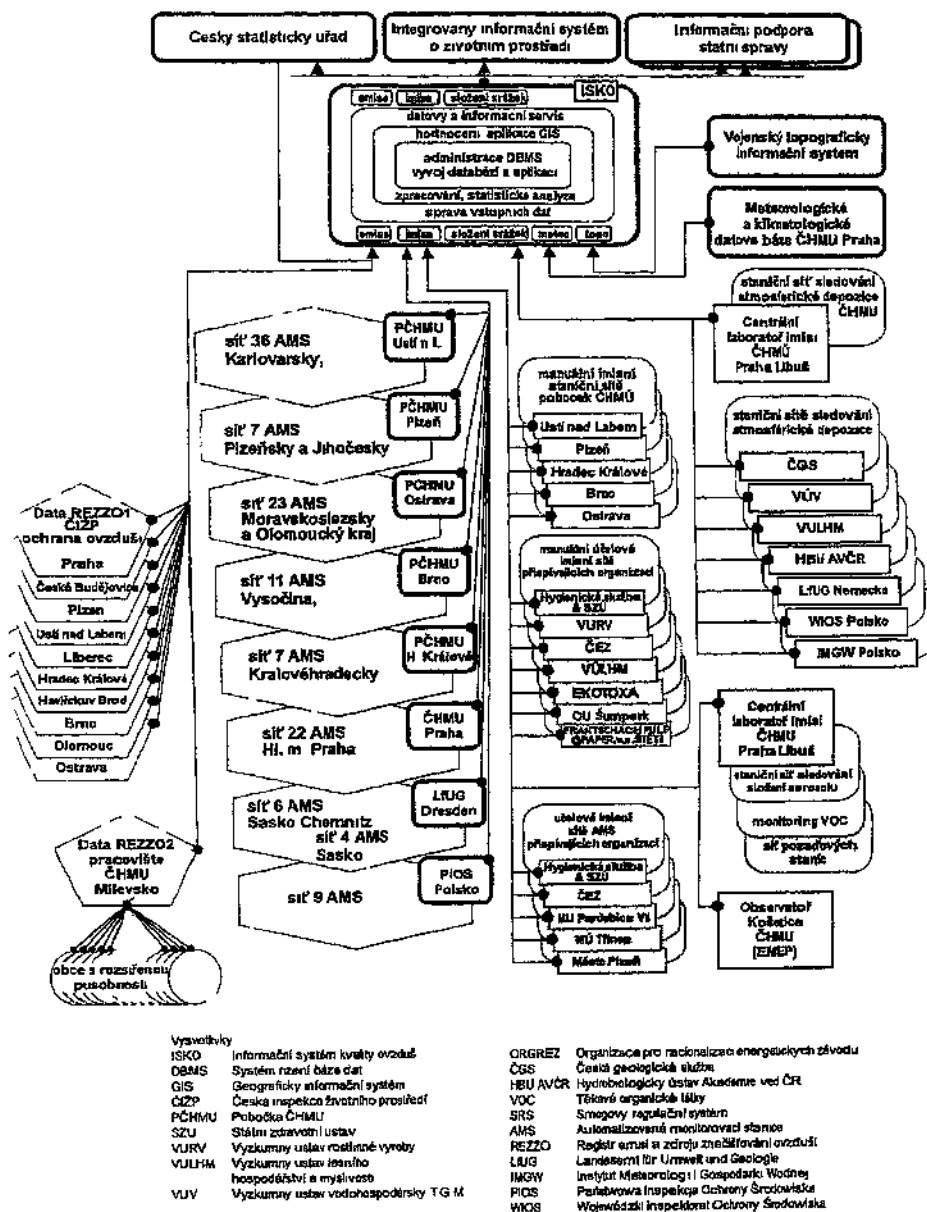
DALŠÍ LÁTKY

ARSEN, MANGAN, MĚĎ, NIKL - toxické nikoli karcinogenní, jen nikl v některých chem. Sloučeninách podezřelý z karcinogenity

OLOVO – způsobuje dlouhodobé poškození nervové soustavy a ovlivňuje ledviny, játra, tvorbu krve a celkovou imunitu, u dětí způsobuje psychické změny.

Tetraethylolovo- antidetonační, dříve užíván v benzínu, ale unikal do ovzduší, proto byl nahrazen benzenem, který je sice karcinogen ale spálí se, zatímco olovo unikalo do ovzduší. Benzen je při čerpání benzínu povinně odsáván.

ISKO - Informační systém kvality ovzduší
ISKO - Air Quality Information System

Obr. -1 Schéma vazeb ISKO na zdroje dat a kooperující systémy

Seznam základních znečišťujících látek a názvy dalších skupin znečišťujících látek.

Zdroj: Přednášky a semináře Přírodovědecké fakulty Ostravské university, letní semestr 2007, předmět „Ochrana ovzduší“.(přednášející RNDr Drabina, K.), a skripta k těmto přednáškám.

1	Základní znečišťující látky a jejich stanovené skupiny	
1.1	tuhé znečišťující látky	TZL
1.1.1	částice o velikosti menší než 10 mikrometrů	PM ₁₀
1.1.2	částice o velikosti menší než 2,5 mikrometru	PM _{2,5}
1.2	anorganické kyslíkaté sloučeniny síry vyjádřené jako oxid siřičitý	SO _x
1.2.1	oxid siřičitý a oxid sírový	SO _x
1.2.2	oxid siřičitý	SO ₂
1.3	anorganické kyslíkaté sloučeniny dusíku vyjádřené jako oxid dusičitý	NO _x
1.3.1	oxid dusnatý a oxid dusičitý vyjádřené jako oxid dusičitý	NO ₂
1.4	oxid uhelnatý	CO
1.5	organické látky vyjádřené jako celkový organický uhlík (TOC)	OC
1.5.1	těkavé organické látky vyjádřené jako celkový organický uhlík (TOC)	VOC
1.5.2	uhlovodíky vyjádřené jako celkový organický uhlík (TOC)	C _x H _y
1.6	amoniak a soli amonné vyjádřené jako amoniak	NH ₃
1.7	methan	CH ₄
2	Azbest a těžké kovy a jejich anorganické sloučeniny vyjádřené jako kov (antimon, arsen, beryllium, cín, chrom, kadmium, kobalt, mangan, měď, nikl, olovo, rtuť, selen, tellur, thallium, vanad, zinek)	Sb, As, Be, Sn, Cr, Cd, Co, Mn, Cu, Ni, Pb, Hg, Se, Te, Tl, V, Zn
3	Persistentní organické látky (polychlorované dibenzodioxiny a dibenzofurany, polycyklické aromatické uhlovodíky, polychlorované bifenyly)	POPs (PCDD, PCDF, PAH, PCB)
4	Organické sloučeniny klasifikované jako karcinogeny, mutageny nebo jedy pro reprodukční proces	
5	Organické sloučeniny halogenované	

Příloha č. 5

Zdroj: Příloha č. 1 k zákonu č. 86/2002 Sb.

Sazby poplatků za malé spalovací zdroje:

druh paliva	jmenovitý tepelný výkon zdroje	
	nad 50 kW do 100 kW včetně	nad 100 kW do 200 kW včetně
topné oleje s obsahem síry 0,1 – 0,2 %	1.000,- Kč – 1.500,- Kč/rok	1.500,- Kč – 2.000,- Kč/rok
topné oleje s obsahem síry do 1 %	1.500,- Kč – 2.500,- Kč/rok	2.500,- Kč – 3.000,- Kč/rok
jiná kapalná paliva a látky	6.000,- Kč – 8.000,- Kč/rok	8.000,- Kč – 12.000,- Kč/rok
černé uhlí	1.500,- Kč – 2.000,- Kč/rok	2.000,- Kč – 3.000,- Kč/rok
hnědé uhlí tříděné	2.500,- Kč – 4.000,- Kč/rok	4.000,- Kč – 5.000,- Kč/rok
hnědé uhlí energetické, lignit	4.000,- Kč – 6.000,- Kč/rok	6.000,- Kč – 10.000,- Kč/rok
uhelné kaly, proplásky	10.000,- Kč – 20.000,- Kč/rok	20.000,- Kč – 40.000,- Kč/rok

Sazby poplatků za malé ostatní zdroje:

zdroje emisí těkavých organických látek	500,- Kč – 2.000,- Kč/rok
zdroje emisí tuhých znečišťujících látek	500,- Kč – 5.000,- Kč/rok

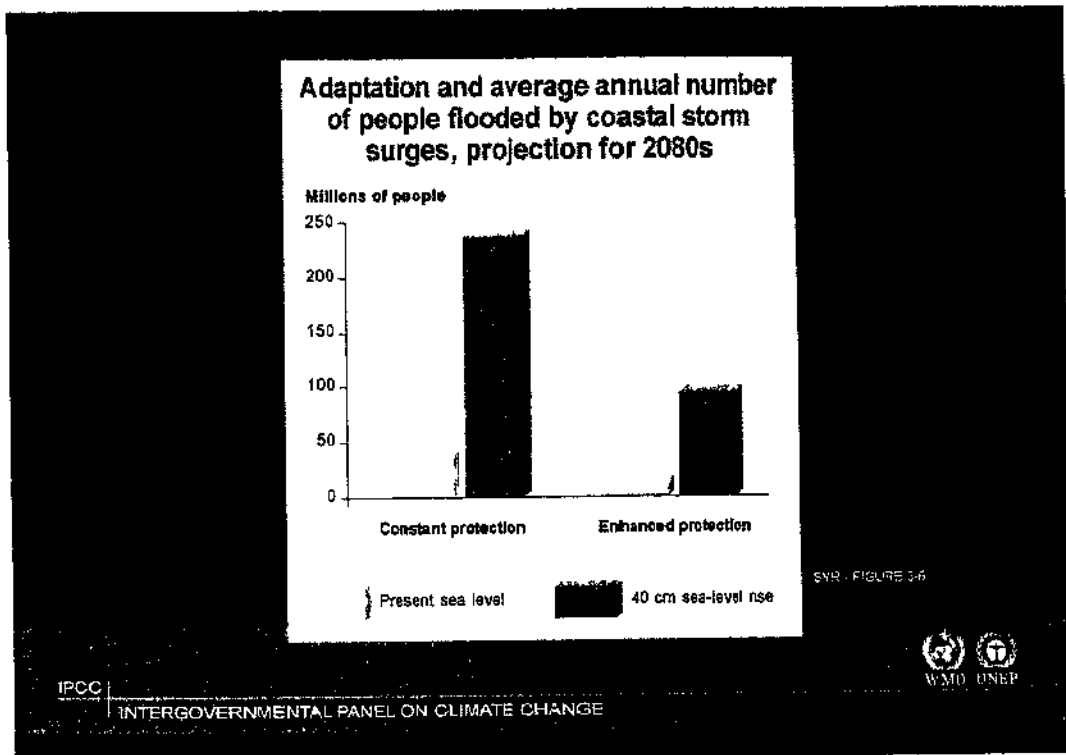
Způsob výpočtu poplatků:

1. Poplatek za jednotlivou zpoplatněnou znečišťující látku produkovanou samostatným zvláště velkým, velkým nebo středním zdrojem se stanoví součinem zjištěného množství vypuštěné znečišťující látky podle skutečnosti minulého poplatkového období a výše sazby podle části B této přílohy. V souladu s § 19 odst. 8 se zdroje zpoplatní znečišťující látka, pro kterou je stanoven emisní limit, nebo na kterou se vztahuje nejméně jedna podmínka provozování zdroje regulující emise této látky. Podle § 9 odst. 1 je zpoplatněné množství látky stanoveno podle výsledků měření nebo výpočtem s použitím emisního faktoru.
2. U nově provozovaných zdrojů se výše poplatku v prvním roce provozu stanoví podle jeho projektované kapacity.
3. Součet poplatků za jednotlivé zpoplatněné znečišťující látky tvoří poplatek za samostatný zvláště velký, velký nebo střední stacionární zdroj.
4. Poplatek u hořících nebo zapařených částí uhelných dolů a lomů nebo skládek a výsypek se vypočte součinem sazby a výměry plochy v m², která se stanoví z váženého průměru výsledků měření prováděných během roku.
5. Výše poplatku pro jednotlivou zpoplatněnou znečišťující látku se zaokrouhluje na celé 100 Kč.
6. U malých spalovacích zdrojů se stanoví poplatek pevnou částkou s přihlédnutím k podmínkám podle § 19 odst. 9, a to výpočtem stanovícím jako poplatek za jednotlivý malý spalovací zdroj součet dolní hranice sazby s poměrnou částí rozmezí sazby odpovídající jmenovitému tepelnému výkonu zdroje a druhu paliva. Orgán ochrany ovzduší přitom přihlédne ke skutečné, provozovatelem dokladované spotřebě paliva u zdroje za zpoplatňované období.
7. U malých ostatních zdrojů se poplatek stanoví pevnou částkou s přihlédnutím k podmínkám podle § 19 odst. 9.

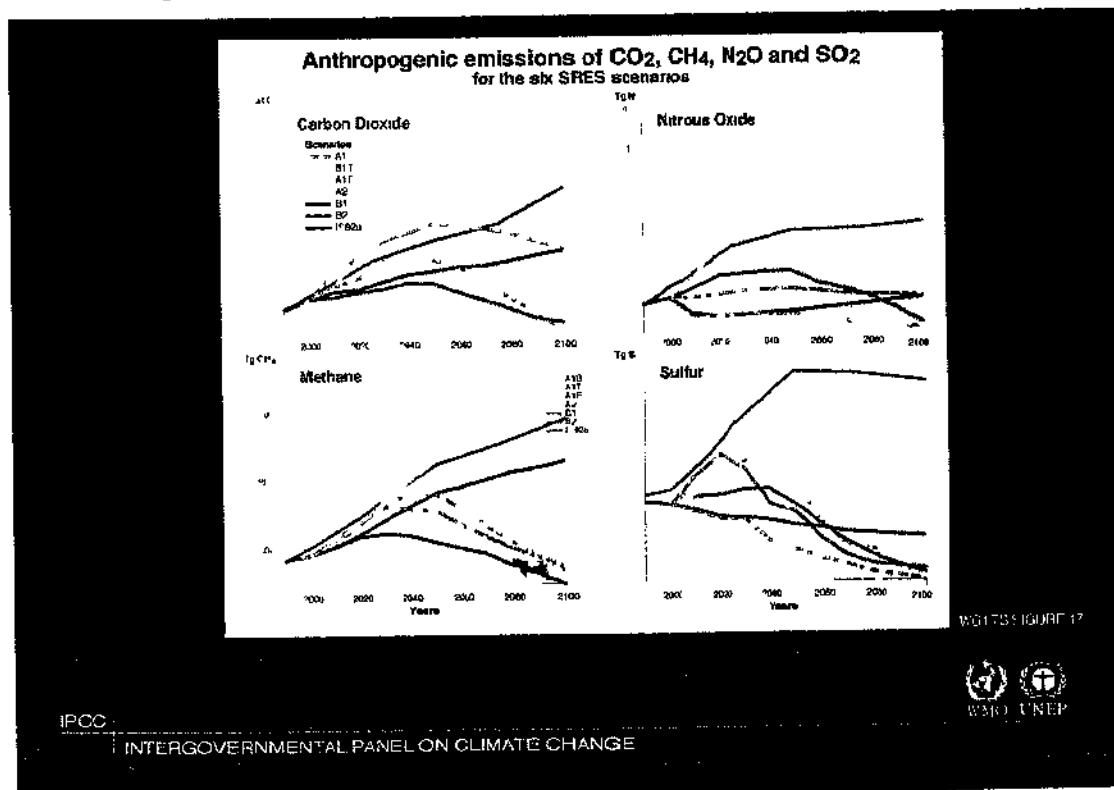
8. Výše poplatku za jednotlivý malý zdroj znečištění se zaokrouhluje na celé 100 Kč.

x) Platí pro prvky a sloučeniny, pro které mají zdroje znečištění stanoveny emisní limity.

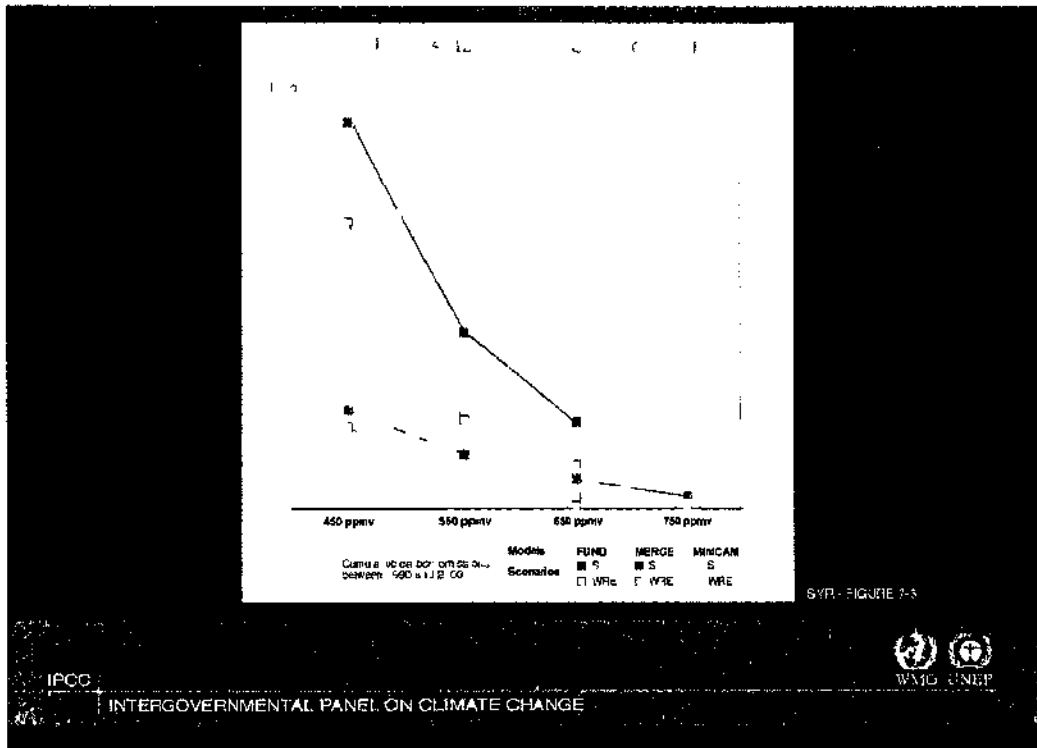
Zdroj: <http://www.ipcc.ch/present/graphics.htm>.

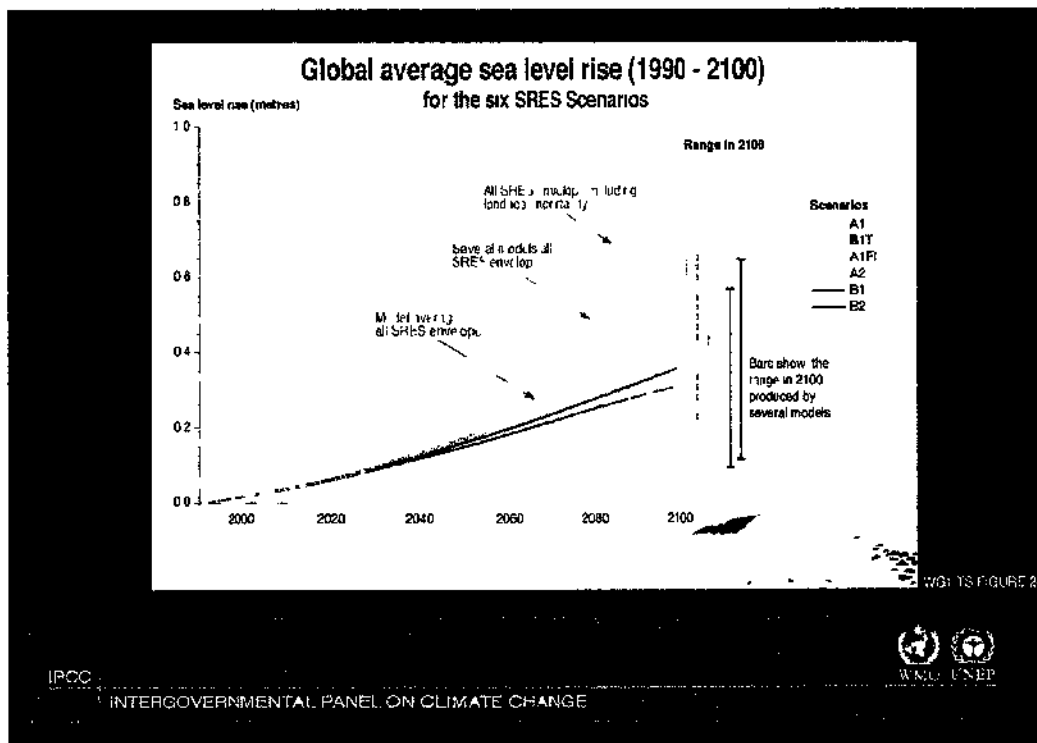
Pozn.: Adaptace a průměrný roční počet lidí zaplavených vzedmutím hladin moří při bouřích, předpověď pro osmdesátá léta 21. století

Pozn.: Emise skleníkových plynů z antropogenních zdrojů-6 scénářů SRES.

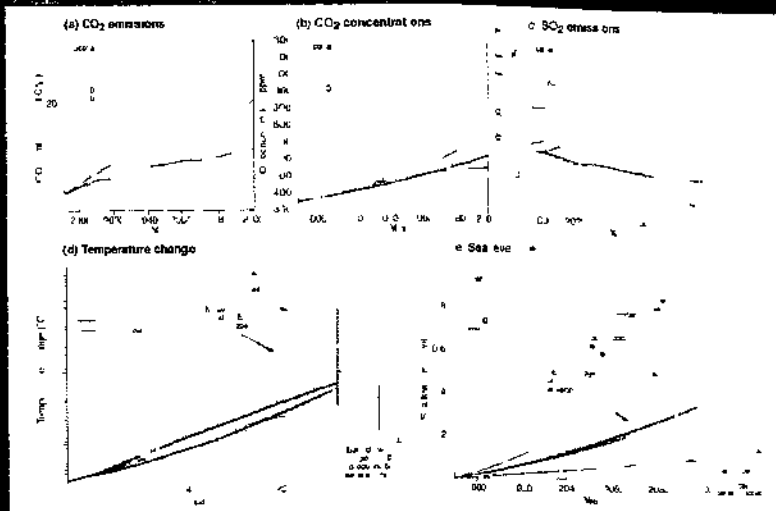

Pozn : Kolik bude stát stabilizace koncentrace CO₂ ?

Pozn.: Celosvětový průměr stoupaní hladiny moří (1990-2100).

The global climate of the 21st century

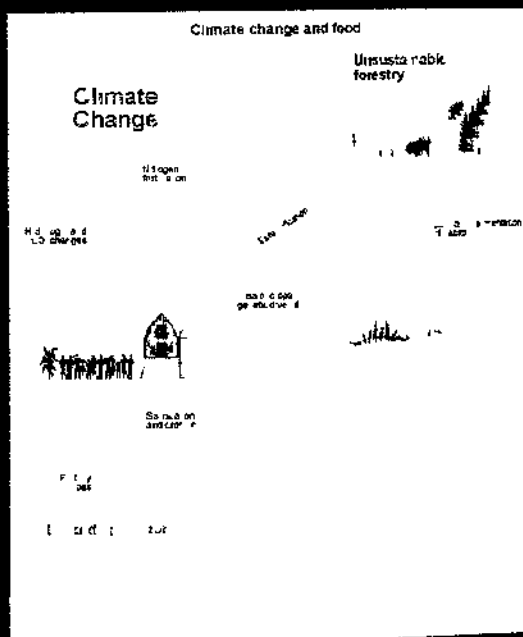
WG1 - SPM FIGURE 5

IPCC
INTERGOVERNMENTAL PANEL ON CLIMATE CHANGE

Pozn.: Celosvětové klima ve 21. století.

Climate change and food

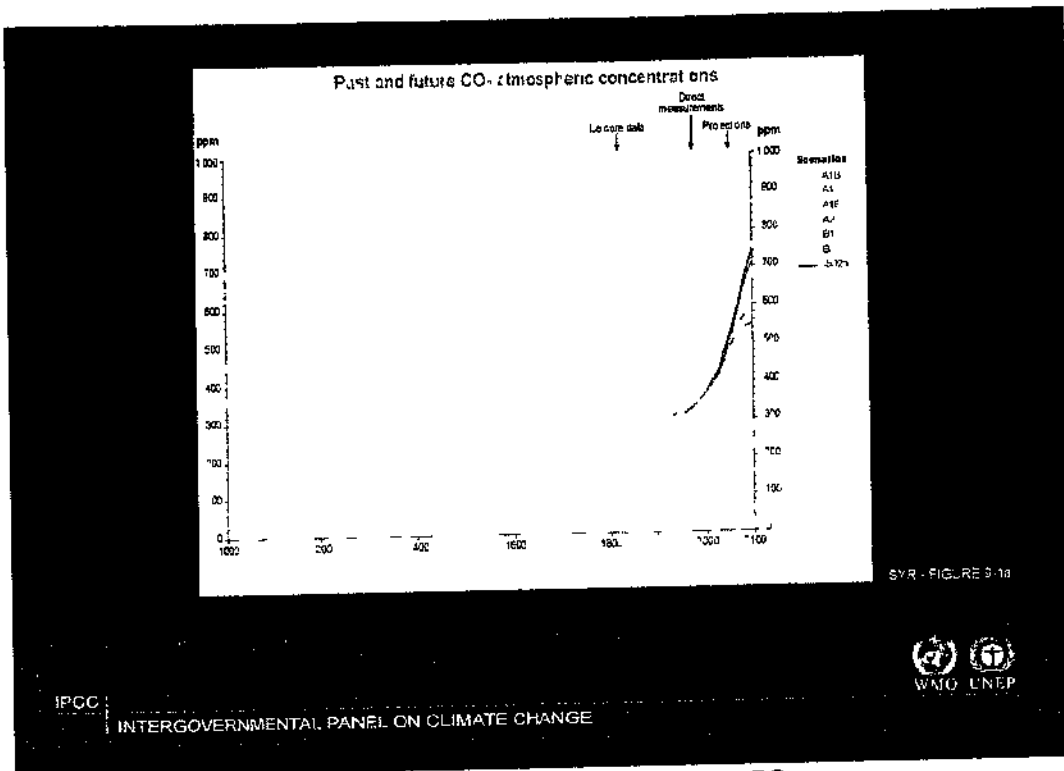

WG1 - FIGURE 5.1

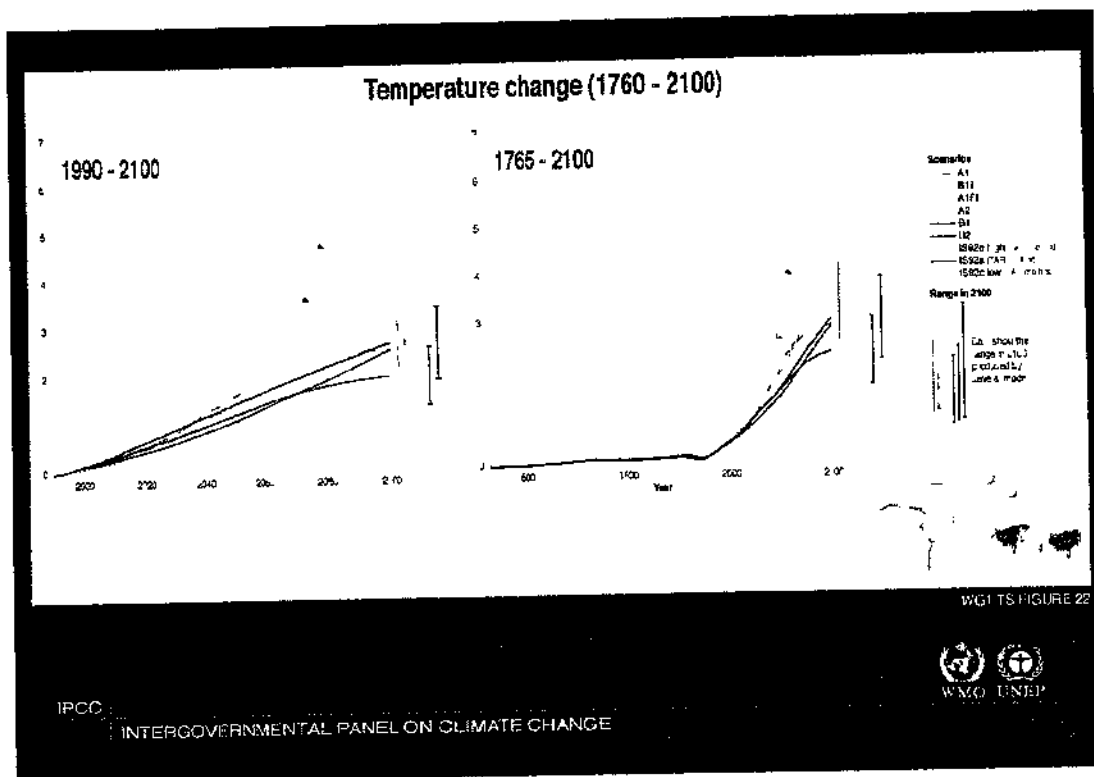
IPCC
INTERGOVERNMENTAL PANEL ON CLIMATE CHANGE

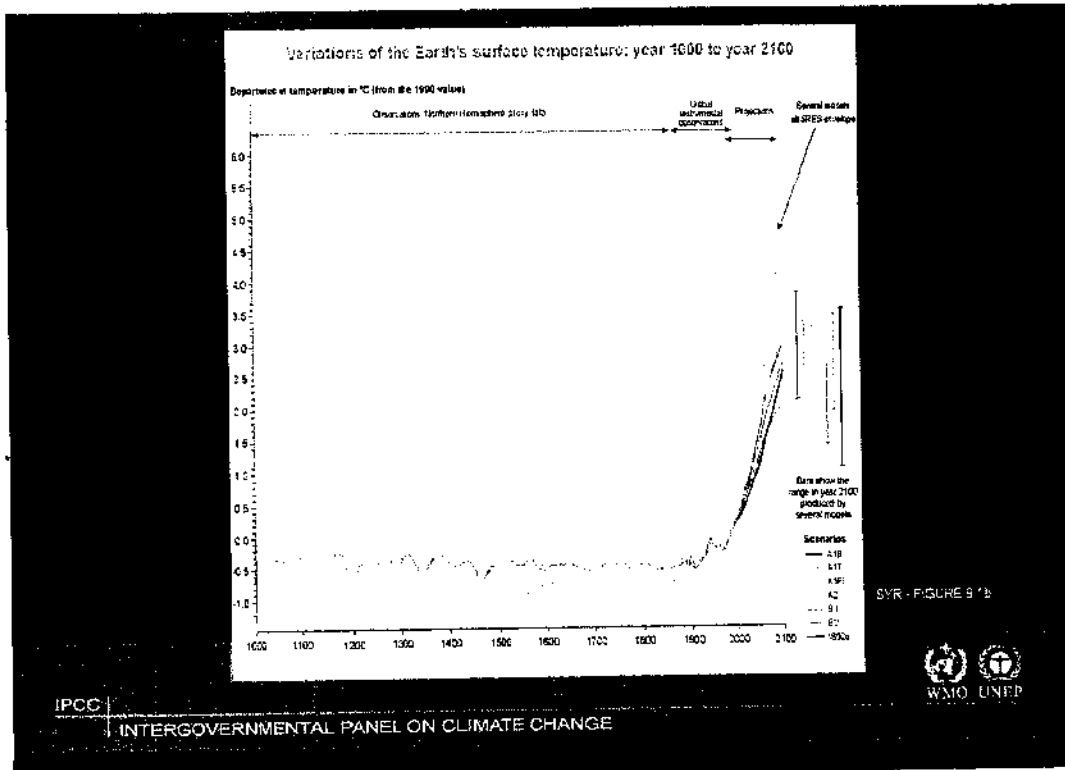
Pozn.: Klimatické změny a jejich vliv na živiny a potravu

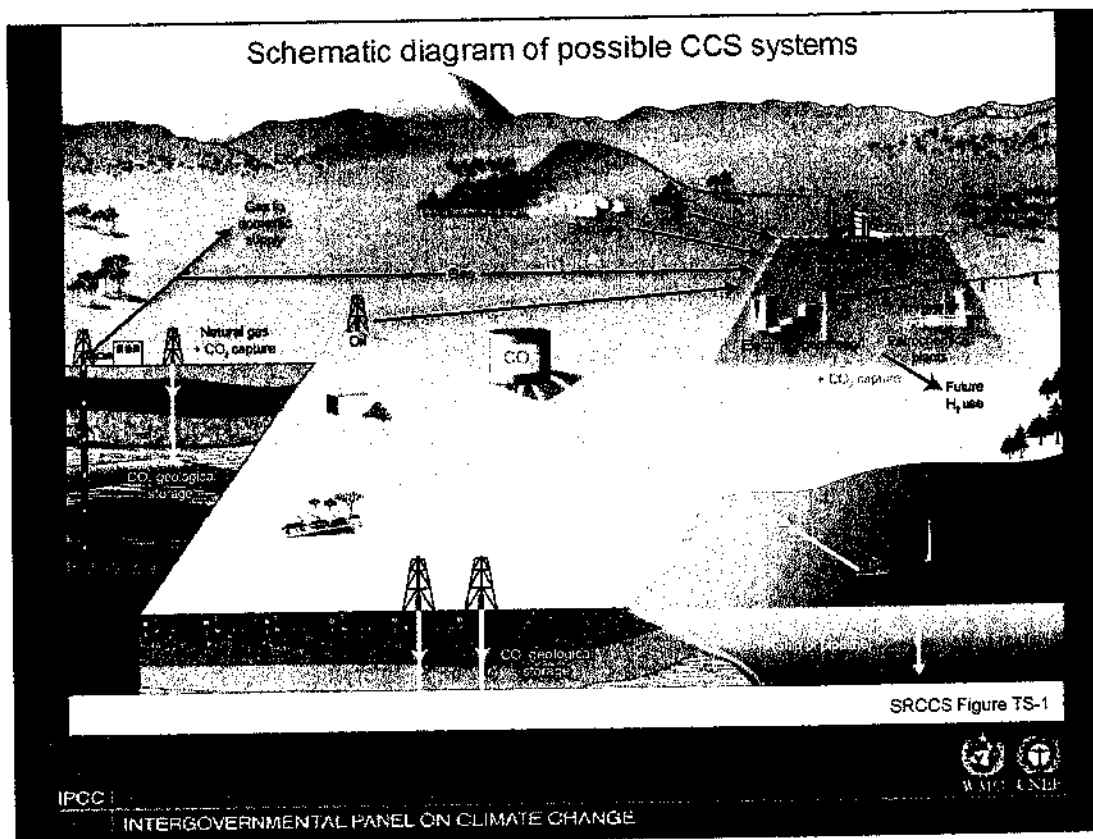
Pozn.: Minulost a budoucnost atmosferické koncentrace CO₂

Pozn.: Změny průměrné globální teploty.

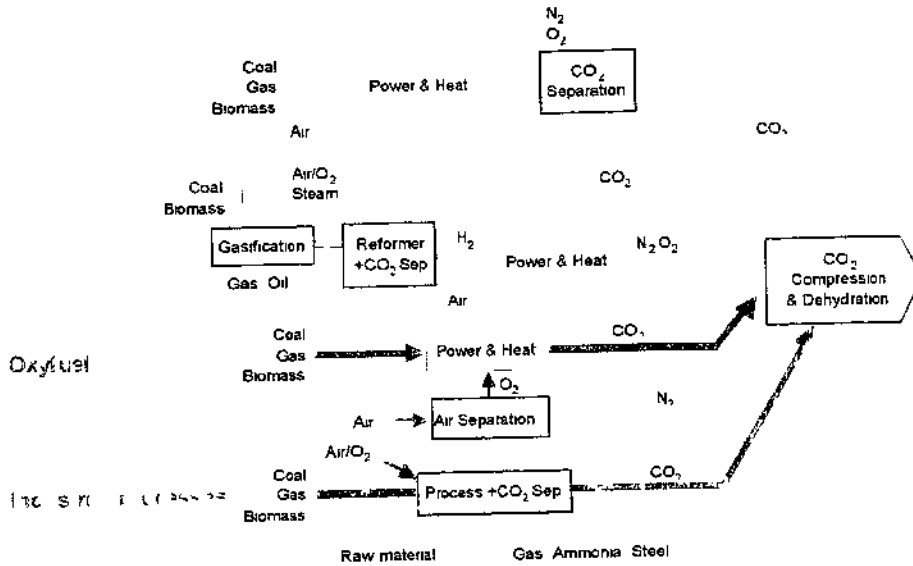

Pozn.: Variace teploty povrchu Země (1000-2100).

Pozn.: Schéma možných CCS systémů (systémy kontroly a využití CO₂).

Overview of CO₂ capture processes and systems

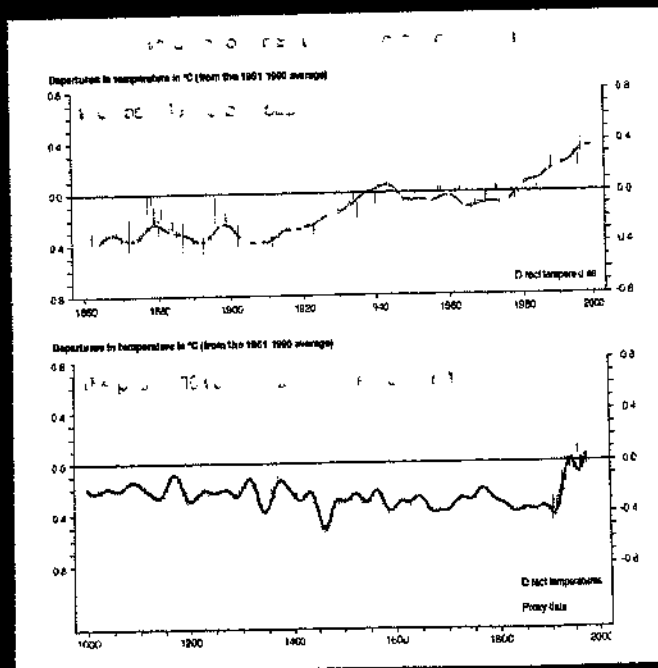

SRCCS Figure TS 3

IPCC INTERGOVERNMENTAL PANEL ON CLIMATE CHANGE

Pozn.: Přehled systému a procesů zachycujících CO₂

SVR - FIGURE 2.3

IPCC INTERGOVERNMENTAL PANEL ON CLIMATE CHANGE

Pozn.: Další variace vývoje teplot zemského povrchu.

Příloha č. 7

Zdroj: Přednášky a semináře Přírodovědecké fakulty Ostravské university, letní semestr 2007, předmět „Ochrana ovzduší“.(přednášející RNDr Drabina, K.), a skripta k těmto přednáškám.

Možnosti omezování emisí

Zde je třeba rozlišovat tuhé a plynné emise.

ZÁKLADNÍ PRINCIPY U TUHÝCH EMISÍ

- 1/ ODLUČOVAČE -
- a) využívající gravitaci
 - b) princip cyklónu
 - c) hladinové odlučovače
 - d) Venturiho pračky
 - e) filtry
 - f) elektrické odlučovače
 - g) kombinované metody

ad a) dnes používány pouze pro předčištění hrubé frakce prachu

ad b) pro relativně hrubé prachy (pily, hutnictví), přičemž účinnost je závislá na velikosti prachu, spojuje princip gravitace a tření o stěny odlučovače, čímž dochází ke snížení kinetické síly částic a k jejich hromadění ve spodní části

ad c) využívá se zde princip smáčení, kdy jsou částičky smáčeny v lázni s vodou (případně saponátem) a klesají na dno. Nelze využít pro saze, které nelze smáčet, naopak lze užít pro slévárenské písky

ad d) mají vyšší účinnost a využívají princip rozdílných rychlostí vody a prachu, lze užít pro velmi malé částičky prachu, ale nevýhodou jsou vysoké provozní náklady a energetická náročnost, užití v hutnictví, při výrobě kovů

ad e) u tkaninových filtrů nelze odlučovat lepivé prachy, protože by se filtr zalepil, rovněž musí tkanina vydržet teplo (většinou jsou konstruovány do 140 stupňů Celsia), proti ucpávání filtrů se aplikuje princip zpětného profukování a odklepu, čímž se prach oddělí od tkaniny

ad f) princip nabíjení částeczek prachu el. proudem určitého náboje, čímž jsou přitahovány jinou elektrodou, tedy jde o systém nabíjení a vybíjení elektrod, lze aplikovat v suchém i mokřém režimu, jsou odolné a mají velkou kapacitu, užití ve stavebnictví, u cementáren při rotačních pecích apod.

ad g) jde o kombinaci předchozích metod odlučování

ZÁKLADNÍ PRINCIPY U PLYNNÝCH EMISÍ

Jde o principy: a) absorpce

b) adsorpce

c) kondenzace

d) oxidace

e) redukce

f) katalytické reakce

ad a) př. $\text{SO}_3 + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{H}_2\text{SO}_4$ $\text{H}_2\text{SO}_4 + \text{NaOH} \rightarrow$ chemickou reakcí dochází k přeměně SO_3

ad b) jde o navázání na povrch

ad c) schlazení par pod bod varu a tím zkapalnění

ad d) proces spalování

ad e) opak oxidace, př. denitrifikace spalin

ad f) ta probíhá za přítomnosti katalyzátoru, látky, která se této reakce neúčastní ale umožňuje ji

Proces odlučování plynných emisí:

- A) ODSIŘOVÁNÍ**
- 1) neregenerační metoda
 - 2) regenerační metoda
 - 3) fluidní spalování

Ad 1) zásada (např. vápenec- siřičitan vápenatý aj.) reagují s kyselinou a vzniká odpad

U této metody již absorpční činidlo nezískáme zpět.

Ad 2) absorpční činidlo lze získat zpět:

Př.: $\text{H}_2\text{SO}_4 + \text{Mg}(\text{OH})_2 \rightarrow \text{MgSO}_4$ (tedy sůl, která je nestabilní při vyšších teplotách a rozkládá se) \rightarrow (rozklad soli) $\text{MgO} + \text{SO}_2$ (lze z něj vyrábět kyselinu sírovou), $\text{MgO} + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{Mg}(\text{OH})_2$ (zpět tedy dostáváme abs. činidlo)

Pokusy byly prováděny v Tušnicích, ale jde o náročný proces, který je navíc háklivý na teplotní výkyvy atd. Dnes se aplikuje pouze v chemickém průmyslu, kde jsou garantovány vstupy. V ČR se tedy regenerační metody moc neprosadily.

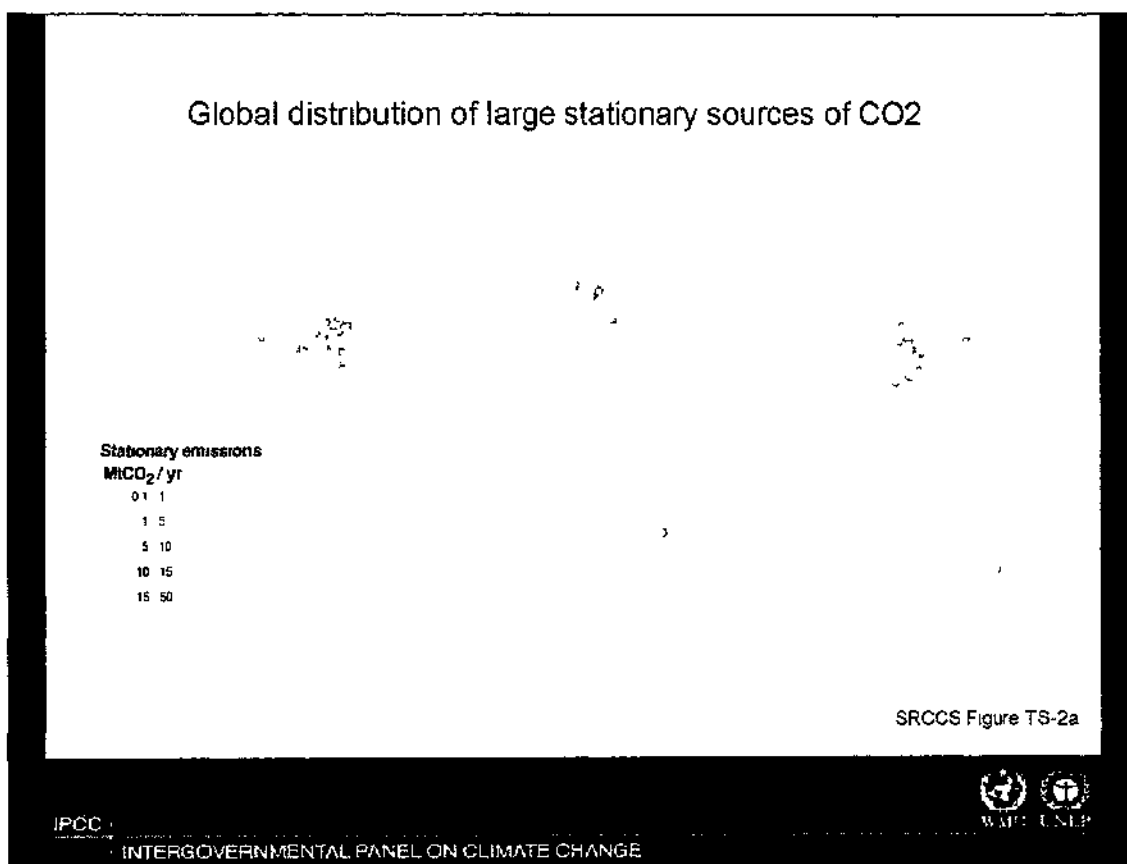
Ad 3) v tomto procesu je třeba získat danou teplotu a po následném ochlazení dochází ke zpětné reakci.

Př.: $\text{CaCO}_3 \xrightarrow{(t)} \text{CaO} + \text{CO}_2$ (a následně zpětná reakce)

Ve fluidních kotlích se spaluje za nižších teplot, čímž jsou emise NO_x a těžkých kovů nižší.

Příloha č. 8.

Zdroj: <http://www.ipcc.ch/present/graphics.htm>.

Pozn.: Globální rozdělení rozsáhlých stacionárních zdrojů CO₂

Příloha č. 9 - Ostatní stacionární zdroje znečišťování ovzduší
vyjmenované v příloze č. 1 k nařízení vlády č. 615/2006 Sb.

Zdroj: Příloha č. 1 k nařízení č. 615/2006.

1. ENERGETIKA

- 1.1. Třídění a úprava uhlí, briketárny
- 1.2. Výroba koksu – koksovací baterie
- 1.3. Zařízení na zplyňování a zkapalňování uhlí, výroba a rafinace plynů a minerálních olejů, výroba energetických plynů, syntézních plynů a bioplynu
- 1.4. Hlubinné uhelné doly

2. VÝROBA A ZPRACOVÁNÍ KOVŮ

- 2.1. Zařízení na pražení nebo slinování kovové rudy včetně siřnkové rudy
- 2.2. Zařízení na výrobu surového železa nebo oceli
- 2.3. Zařízení na zpracování železných kovů
- 2.4. Slévárny železných kovů (slitin železa)
- 2.5. Zařízení metalurgie neželezných kovů
- 2.6. Zařízení na povrchovou úpravu kovů, plastů a jiných nekovových předmětů s použitím elektrolytických nebo chemických postupů, je-li obsah lázní větší než 30 m³
- 2.7. Povrchová úprava kovů, plastů aj. nekovových předmětů-procesní vany
- 2.7. Obrábění kovů (brusírny a obrobny)
- 2.8. Svařování kovových materiálů

3. ZPRACOVÁNÍ NEROSTŮ A VÝROBA NEKOVOVÝCH MINERÁLNÍCH PRODUKTŮ

- 3.1. Zařízení na výrobu cementářského slínku a vápna
- 3.2. Činnosti s materiály a produkty obsahujícími azbest
- 3.3. Zařízení na výrobu skla, včetně skleněných vláken
- 3.4. Zařízení na tavení nerostných materiálů, včetně výroby nerostných

- vláken
- 3.5. Zařízení na výrobu keramických výrobků vypalováním, zejména krytinových tašek, cihel, žáruvzdorných tvárnic, obkládaček, kameniny nebo porcelánu
 - 3.6. Kamenolomy a zpracování kamene, ušlechtilá kamenická výroba, těžba, úprava
a zpracování kameniva - přírodního i umělého
 - 3.7. Obalovny živičných směsí a mísirny živic, recyklace živičných produktů

4. CHEMICKÝ PRŮMYSL

- 4.1. Chemická průmyslová zařízení na výrobu vybraných základních organických chemických látek
- 4.2. Chemická průmyslová zařízení na výrobu vybraných základních anorganických chemických látek
- 4.3. Chemická průmyslová zařízení na výrobu hnojiv
- 4.4. Chemická průmyslová zařízení na výrobu základních prostředků na ochranu rostlin
a biocidů
- 4.5. Chemická zařízení na výrobu výbušnin
- 4.6. Výroba oxidu titaničitého, litoponu, stálé běloby (blanc fix), pigmentů z titanové běloby, železitých a ostatních pigmentů
- 4.7. Rafinérie ropy, petrochemické zpracování ropy, výroba, zpracování a skladování petrochemických výrobků a jiných kapalných organických látek
- 4.8. Čerpací stanice a zařízení na dopravu a skladování pohonných hmot s výjimkou nakládání s benzinem
- 4.8. Výroba expandovaného polystyrénu

5. NAKLÁDÁNÍ S ODPADY

- 5.1. Skládky, které přijímají více než 10 t odpadu denně nebo mají celkovou kapacitu
větší než 25 000 t, mimo skládky inertního odpadu
- 5.2. Průmyslové kompostárny a zařízení na biologickou úpravu odpadů

6. OSTATNÍ ZAŘÍZENÍ

- 6.1. Průmyslové závody na výrobu buničiny ze dřeva nebo jiných vláknitých materiálů, papíru a lepenky o výrobní kapacitě větší než 20 t denně
- 6.2. Závody na předúpravu nebo barvení vláken či textilií, jejichž zpracovatelská kapacita je větší než 10 t denně
- 6.3. Závody na vydělávání kůží a kožešin, jejichž zpracovatelská kapacita je větší než 12 t hotových výrobků denně
- 6.4. Potravinářský průmysl
- 6.5. Zařízení na výrobu uhlíku nebo elektrografitu vypalováním či grafitací a zpracování uhlíkatých materiálů
- 6.6. Krematoria
- 6.7. Veterinární asanační zařízení
- 6.8. Zpracování dřeva
- 6.9. Čistírny odpadních vod
- 6.10. Udírny (dvou a vícekomorové)
- 6.11. Zařízení na výrobu dřevěného uhlí
- 6.12. Sanační zařízení (odstraňování ropných a chlorovaných uhlovodíků z kontaminovaných zemin)
- 6.13. Pražírny kávy

Příloha č. 10 - Seznam zpoplatňovaných znečišťujících látek vnášených do ovzduší a sazby poplatků za znečišťující látky produkované zvláště velkými, velkými a středními stacionárními zdroji.

Zdroj: Příloha č. 1 k zákonu č. 86/2002 Sb.

18.1.1 Hlavní zpoplatněné znečišťující látky

Tuhé znečišťující látky	3.000,- Kč/t
Oxid siřičitý	1.000,- Kč/t
Oxidy dusíku	800,- Kč/t
Těkavé organické látky	2.000,- Kč/t
Těžké kovy a jejich sloučeniny	20.000,- Kč/t
Oxid uhelnatý	600,- Kč/t
Amoniak	1.000,- Kč/t
Methan	1.000,- Kč/t
Polycyklické aromatické uhlovodíky	20.000,- Kč/t

Ostatní zpoplatněné znečišťující látky

Třída I. (azbest, benzen, berylium)	20.000,- Kč/t
Třída II. (F, Cl, Br, sulfan, sirouhlík)	10.000,- Kč/t

U hořících nebo zapařených částí uhelných dolů a lomů je sazba poplatku 200 Kč za m² hořící plochy nebo zapařeného objemu, u hořících skládek a výsypek je sazba poplatku 2000 Kč za m² hořící plochy.

Emise amoniaku vznikající jako vedlejší produkt chemických reakcí probíhajících v zařízení pro odstraňování emisí oxidů dusíku se nezpoplatňují.

Emise amoniaku a methanu vznikající jako vedlejší produkt při zemědělské výrobě se nezpoplatňují.